

בסיעתא דשמיא

קונטרס

בנין יעקב

שבועות

אמרים וקדים מפניננים נפלאים
לעזרר הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספידים

אשר חנני השי"ת

יעקב עקיבא הכהן דבינובין
בלאאמו"ר הגה"צ רבי גמליאל שליט"א

סיון תשפ"ה

כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס:

02-999-8201

או למייל:

3122131@gmail.com

ניתן להשיג הקונטרס בירושלים:

ספרי עין יעקב מול שטיבלאך מאה שערים

או בטלפון 05331-53661 | 05041-75336

בית שמש:

בבית המחבר רח' חזון איש 26

טלפון 02-991-0636 | 05276-30720

בני ברק:

חנות פרידמן ע"י בית הכנסת איצקוביץ

🔊 **ניתן להשיג את שאר ספרי המחבר** 🔊

'בנין יעקב' הלכה:

בשר בחלב 🕒 תערובות (ג"כ) 🕒 מליחה (ד"כ)

'בנין יעקב' על המועדים:

ראש השנה 🕒 יום הכפורים

סוכות - שמחה 🕒 חנוכה 🕒 שובבי"ם

ט"ו בשבט 🕒 פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר

שבועות 🕒 בין המצרים 🕒 אלו

'בנין יעקב' על התורה:

בראשית 🕒 שמות 🕒 ויקרא 🕒 במדבר 🕒 דברים

'בנין יעקב' קבלה:

כוונת המועדים

ניתן לשמוע שיעורי המחבר בקול הלשון

מספר ישיר: 0733-718-414

תוכן הענינים

פתח הבנין

זמן מתן תורתנו ג

מילין אחדין בפתח 'בנין יעקב' על חג השבועות ומתן תורה

הכנה למתן תורה

ויחן שם ישראל ט

עיקר ההכנה לקבלת התורה הוא להיות 'כאיש אחד בלב אחד'

הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ♦ כאילו היום ניתנו ♦ כל התורה כולה על
רגל אחת ♦ כאיש אחד בלב אחד ♦ קבלת התורה בראש חודש סיון ♦ כל עם
ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם ♦ בימים ההם בזמן הזה ♦ אחדות - תנאי
ראשון לקבלת התורה ♦ תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו

והכן לבבם אליך כא

בגודל מעלת ההכנה לקראת קבלת התורה והעסק בה

ו' סיון זמן מתן תורתנו כי בו רצה הקב"ה למסור התורה ♦ להתכונן לקראת
מתן תורה כדרך שהתכוננו אבותינו ♦ כל יום יעשה הכנה מחודשת לדברי תורה
♦ הארת קדושת קבלת התורה הוא כפי מסת ההכנה ♦ והאר עינינו בתורתך
ודבק לבנו במצוותיך

ויסעו מרפידים כח

תשובת בני ישראל במקום החטא ולא המתינו עד בואם לסיני

אף נסיעתן מרפידים בתשובה ♦ היצר משתדל לדחות את האדם מדרכי
התשובה ♦ באותו מקום ובאותו זמן ♦ גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד

וקדשתם היום לג

עבודת האיש ישראל למשול בעצמו שלא להימשך אחר תאוות הלב

היו נכונים לשלושת ימים ♦ לא יהיה להוט להשלים תאוותיו ♦ האדם צריך
להיות מולך על תאוות לבו

פרשת במדבר

תפארת בנים אבותם מא

מסורת אבות הוא היסוד להמשך קיום התורה בטהרה עד עולם

הפסק בין הקללות שבפרשת בחוקותי לעצרת ♦ אשא עיני אל ההורים ♦ אם
ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ♦ הביאו לי ספר יוחסין שלכם ♦ מעשה אבות
סימן לבנים ♦ למשפחותם לבית אבותם

ויבואו מדבר סיני מח

אין התורה מתקיימת אלא במי שמחזיק עצמו בשפלות וענוה כמדבר

וממדבר מתנה ♦ עקב ענוה יראת ה' ♦ זעף בהרים ובחר בסיני ♦ השוה ומשוה
קטון וגדול ♦ נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי

חג השבועות

יום אשר עמדת בחורב נט

זכירת מעמד הר סיני הוא עמוד שהאמונה סובבת עליו

וירא העם וינעו ◇ האי יומא דקא גרים ◇ אילו קירבנו לפני הר סיני דיינו ◇
 שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו ◇ שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ◇ אני
 מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני

זה היום תחילת מעשיך סח

בעצרת יום הדין על עסקי התורה ובכח התשובה זוכה לתורה

א בולקע ארויף א בולקע אראפ ◇ כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה
 ◇ בזכות ספירת העומר שספרתי יתוקן מה שפגמתי ◇ השיבנו אבינו לתורתך
 ◇ לכו ונשובה אל ה'

תנה הודך על השמים עה

משה רבינו סתם טענות המלאכים שהשתוקקו לקבל את התורה

החזיר להן תשובה ◇ אין התורה נקנית אלא במי שמצער עצמו עליה ◇ אין
 למלאכים עסק בנגלות ובנסתרות ◇ כח התורה ניכר רק אצל בני בחירה
 המקיימים את התורה ◇ גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד

רוני בלילה פג

בליל שבועות עוסקים בתורה כי הלומד בלילה זוכה לכתר תורה

הזוכה לכתר תורה כאילו זכה בשלושה כתרים ◇ הלומד בלילה זוכה לכתר תורה
 ◇ טעם שנהגו ישראל לעסוק בתורה בליל שבועות ◇ אשריכם ואשרי יולדתכם
 ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם

מגילת רות

כי מתאמצת היא צג

קבלת עול תורה ומצוות עד כדי מסירות נפש ממש

נוהגין לומר רות בשבועות ♦ בשכר פסיעות ♦ נעשה ונשמע ♦ תורה מתשת
כוחו של אדם ♦ עובד הוא אבי ישי אבי דוד

אמה של מלכות ק

אין היסורים באים אלא לטובת האדם שיעשה נחת רוח ליוצרו

וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב ♦ ונצר משרשיו יפרה ♦ נעמי לא
חפצה ליהנות ממתנת ידי בשר ודם ♦ בועז ברוח קדשו מנוע היה מלעזור לנעמי
ורות ♦ מלכות דוד ושלמה בעטרה שעטרה לו אמו ♦ חביבין יסורים ♦ אליהו
הנביא נמנע מלהודיע להרשב"י שהתבטל הגזירה ♦ לא ניתנה תורה אלא על
ידי יסורין

דוד המלך

תפלה לדוד קיג

דוד המלך הסתלק בעצרת בכדי לחזק את ענין התפלה ביומא דאורייתא

ישי הוליד את דוד ♦ זמירות היו לי חוקיך ♦ עמוד צלותהון דישאל ♦ תורה
ותפלה כאחד ♦ רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'

זמן מתן תורתינו

מילין אחדין בפתח 'בנין יעקב' על חג השבועות ומתן תורה

עֲלִיזִים שָׂשׂוּ וְתַחֲנוּנִים עָלוּ בְּקַבְּלַת תּוֹרַת הַבְּתוּכָה מִפְּנֵי

הָאֵר בְּלֹחַ מְאֹד נִתְעַלָּה בְּקַבְּלַת יוֹם זֶה עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים

עיני הכל נשואות אל היום הגדול והקדוש הלזה, שמים וארץ וכל הבריאה כולה יושבים ומצפים מתי יגיע היום הנכסף והמקווה, יום מתן תורה, תתקע"ד דורות טרם בריאת העולם כבר היתה התורה הקדושה חמדה גנוזה וטמונה באוצר המנוצר של הקדוש ברוך הוא ומבקש ליתנה לבניו, והנה היום הזה הוא היום בו ירד הקב"ה להאי עלמא ומסר לנו אורייתא.

ידוע מן הספרים הקדושים, שבכל שנה ושנה מתעורר שוב ענין קבלת התורה, ממש כדרך שהיה באותו שעה שעמדו רגלי אבותינו ונשמותינו למרגלות הר סיני, וכפי שבימים ההם לא זכו בני ישראל לקבל את התורה עד שהכינו עצמם בהכנה דרבה, כך גם אנו יש לנו להתכונן בסילודין לקראת המעמד הגדול והקדוש הזה.

ובמו שבחודש תשרי אין אנו יכולים להשיג את התכלית ללא העבודה וההכנה של חודש אלול – ימי הרחמים והסליחות, כך גם אין בנו היכולת להגיע

לקראת חג השבועות ומתן תורה ללא תקופת ההכנה שמתחילה בחג הפסח בו הוציאנו הקב"ה ממעמקי טומאת מצרים, וממשיכה לאחר מכן בימי ספירת העומר בו מתעלה כל יהודי ממדרגה למדרגה ומתקדש בקדושה של מעלה, וככל שמוסיף האיש הישראלי להתכונן ועד כמה שיש לו יותר כיסופין והשתוקקות, כך גם יזכה ליותר השפעות בזמן מתן תורה.

וכפי שכתב בספר 'שפת אמת' (שבועות תרס"א) בלשון קדשו: "בכל חג שבועות זמן מתן תורתנו מקבלין בני ישראל חלק התורה המתחדשת על כל ימי השנה ואח"כ מוציאים מכח אל הפועל כל אחד במקומו ושעתו. וזה ההתחדשות תלוי כפי הכנת כל אחד. ועל זה רמזו (מסכת אבות ב, יב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך שיכין כל אחד את עצמו לקבל חלק מתורה המתחדשת בכל שנה שאינה ירושה רק מתחדשת בכל עת. ויום זה שורש התורה של כל השנה", עד כאן לשונו.

לפיכך אמרנו להוציא לאור עולם את הקונטרס דנן, בו נקבצו ובאו לקט נבחר של מאמרים נפלאים, המשתדלים לבאר היטב את המהות של חג השבועות ומתן תורה, כיצד יש לנו להתכונן לקראתה בימים שלפני כן ומה אנו זוכים ביום זה, כמו כן נלווה אליהם עוד כמה וכמה מאמרים חשובים שנוגעים במישרין להאי יומא קדישא, על המעשה של רות שאנו קוראים במגילה בחג השבועות, ועל יומא דהילולא של דוד המלך ע"ה נעים זמירות ישראל שחל בעצם יום קבלת התורה.

והגם שלפי ערך שאר הקונטרסים שזכינו להוציא לאור הוא מעט הכמות אם כי רב האיכות, אולם פטור בלא כלום אי אפשר ועוד חזון למועד בעז"ה להוציא לאור תעלומה עוד הרבה חומר יקר הערכין שנמצא תחת ידינו. כך גם יש לציין שלפני תקופה זכינו להדפיס קונטרס נכבד על ענייני תורה, ובו כמה מאות עמודים מלאים וגדושים מזן אל זן במאמרים נפלאים העוסקים בכל מה שנוגע לקבלת התורה, עסק התורה, קנייני התורה, ועוד הרבה עניינים נחוצים

כפי שענייכם תחזינה בו מישרים, ולקראת זמן מתן תורתנו ראוי מאד לעיין שם
ובוודאי תמצא בו דברים ערכים ומועילים.

תקוותינו איתנה, שכל המעיין בקונטרס דנן יהיה לו איזה חיזוק והתעוררות
לקראת זמן מתן תורתנו הקדושה, כי מיום זה כל חיותינו וקיומנו
עלי אדמות, כפי שהעיד רב יוסף על עצמו ואמר (פסחים סב:), 'אי לא האי יומא
דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא', וכלשונו הידוע של רבינו סעדיה גאון
שכתב ('אמונות ודעות' מאמר שלישי - אות ז), 'לפי שאומתינו בני ישראל אינה אומה
אלא בתורתיה'.

על כן לא נותר לנו אלא אלא לבקש ולהתחנן בדמעות שליש לפני הבורא
יתברך שמו, 'והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך', 'והערכ נא ה'
אלקיננו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו
וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה'.

מְרוֹמָם הוּא אֱלֹהֵינוּ בְּמִדָּתָא וּבְתִרְיָתָא

צְבִי וְאַתְרֵעִי בֵּן יִמְכֹּר לָן אוֹרֵיתָא

ויחן שם ישראל

עיקר ההכנה לקבלת התורה הוא להיות 'כאיש אחד בלב אחד'

הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק

הנה מתקרבים אנו לקראת היום הגדול והקדוש, ראש חודש סיון, היום שעליה נאמר בתורה (שמות יט, א-ב), "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר, ויחן שם ישראל נגד ההר".

בהתבונן על תוקף קדושת היום הזה הרי שתאחזנו חיל ורעדה, הן אמת הדבר שבני ישראל כבר התחילו בהכנות לקבלת התורה מיד עם צאתם מארץ מצרים ועם תחילת מצוות ספירת העומר, אבל בהגיע היום הזה עלו עם בני ישראל בכמה מעלות רמות עד לדרגות הגבוהות ביותר, הנה כבר עומדות רגליהם על אדמת הקודש, סמוך ונראה למרגלות ההר שבו יקבלו בעוד ימים ספורים את התורה מפיו הגבורה.

דבריו היוקדים והמלהיבים כל לב של ה'אור החיים' הק' בשבח של האי יומא קדישא כבר נודעו לכל, ומים רבים לא יוכלו לכבות את עוצם רגשי

הגעגועים וההשתוקקות המבצבצים ועולים מבין שיטי דבריו, ואשדי נחלים ונהרות לא ישטפוה.

הוא מדקדק על סדר דברי הפסוק "ביום הזה באו מדבר סיני ויסעו מרפידים", שלכאורה, על פי התרחשות הדברים, הייתה צריכה התורה הקדושה לספר לנו בתחילה שבני ישראל נסעו מרפידים, ורק לאחר מכן לגלות לנו שהגיעו למדבר סיני, ומדוע הקדימה התורה את המאוחר לכתוב ש'ביום הזה באו מדבר סיני', ואחר כך חוזרת שוב לראש הענין לספר על 'ויסעו מרפידים'.

אך כה הם דבריו כאש המתלקחת ליישב תמיהה זו: "ואולי שהוא על דרך אומרם (בסנהדרין קה): 'אהבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר', שלהיות כי הוא זה יום המִקְנָה לבורא לתורה לעולם לעליונים ולתחתונים, ומיום הבריאה והם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני, לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כח לספר סדר הדבר, ותיכף קדמה ההודעה באומרו 'ביום הזה באו מדבר סיני', הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ, כי זה הוא תכלית הבריאה ותקוותה, ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים"א.

התורה הקדושה לא עצרה בכוחה מלספר לנו שסוף סוף כבר הגיעו בני ישראל אל המקום המקווה למדבר סיני, כשלצורך זה דחתה דיבורים קודמים רק בכדי להודיע לנו את הבשורה הגדולה הזאת, שהנה הנה עומדים בני ישראל לקראת הזמן הנחשק והנכסף שעליה מצפה כל הבריאה מימות עולם.

הערות והוספות

הרה"ק **מלעכאוויטש** אמרו, כי שלהבת אש היתה מלהטת בשעה שה'אור החיים' הק' העלה את דברים אלו על גבי הכתב.

א. הרה"ק **מקאצק** זי"ע אמר שבעת שחרט ה'אור החיים' הק' את השורות הללו עלי גוויל, ניתזו גיצי אש מתחת קולמוסו. ובשם

כאילו היום ניתנו

לנוכח כל זאת נתבונן עוד בדברי התורה הקדושה בפסוק שהבאנו בפתח דברינו, כי הרבה יסודות ודברי הדרכה למדו רבותינו מפסוק זה, שכה נאמר שם, "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני", ומדקדק רש"י, מפני מה אמרה התורה את הלשון 'ביום הזה באו', והלא עסקינן כאן במאורע שאירע לפני זמן רב, והיה נאה יותר לומר 'ביום ההוא באו מדבר סיני' - בלשון עבר.

אלא, אומר רש"י, שהלשון 'ביום הזה' בא להורות לנו שהדברים נוגעים לכל הזמנים, גם עתה ביום הזה, "שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו", לא כדיוטגמא [איגרת צו המלך] ישנה שאין אדם סופנה [מחשיבה], אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה, כלומר, שבכל יום ויום יהיה עסק התורה חביב עליך בחשק ובשמחה כמו מתנה חדשה שקיבלת היום, שמדרך בני אדם להשתעשע ביותר עם דברים חדשים.

אולם במידת מה יש לתמוה על חידוש זה, כיצד יכולין ללמוד מתוך דיבור זה שדברי התורה יהיו חביבין עליך כהיום הזה, הלא הפסוק הזה עוסק בקורות של ראש חודש סיון בעוד שהתורה כלל לא ניתנה, ומדוע אומר רש"י שיהיו דברי תורה חביבין עליך כאילו היום ניתנה, הלא התורה כלל לא ניתנה ביום זה אלא רק כמה ימים לאחר מכן?!

כל התורה כולה על רגל אחת

אך יתיישב הדבר על פי המעשה הידוע המובא בגמרא (שבת לא.), "מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו, גיירני על מנת שתלמדני כל התורה

כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל - גייריה, אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור".

הלל הזקן השיב לאותו גר, שהיסוד של התורה הוא להיזהר בכבוד חברים, מה ששנוא עליך היזהר שלא לעשות כן לחברך, זהו כל התורה כולה על רגל אחת, וכל שאר התרי"ג מצוות הם פירוש ותוצאה היוצאים מזה, ובאם ידעת יסוד זה הרי שהשגת כבר את התמצית של כל התורה, אבל כל זמן שחסר ביסוד הזה, הרי אפילו אם התייגע יומם ולילה על התורה ועל העבודה ומילא כריסו בש"ס ופוסקים, עדיין לא עלה בידו.

את היסוד הזה אנו למדים גם מתוך דבריו של רבי עקיבא שאמר (ירושלמי נדרים ל:), "ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) זהו כלל גדול בתורה", והיה זה התנא רבי עקיבא שהדגיש ביותר את הענין הזה, מאחר שהוא חזה מבשרו את האסון הגדול והנורא שהתרחש כתוצאה מן הזלזול בכבוד חברים, עד שעשרים וארבעה אלף מתלמידיו נספו בתקופה קצרה שבין פסח לעצרת רק בעוון הזה, והיה העולם שמם מדברי תורה.

מבחינה זו היה רבי עקיבא מזהיר ביותר על הענין של כבוד חברים, ואף הדגיש שזהו כלל גדול בתורה, כי בהימצא אהבת חברים בין ישראל ישנה גם קיום לתורה הקדושה, ובהיעדרה מתחסר כח התורה מן העולם.

כאיש אחד בלב אחד

את ההשגה הזאת זכו בני ישראל להשיג היום בראש חודש סיון, שאז הגיעו עד לדרגה העליונה של אהבת חברים בשלמות, עד שהיו כל ישראל כמקשה אחת מבלי שום פירוד לבבות או איזה שמץ של קנאה ותחרות, התורה

הקדושה מעידה על ההשגה של בני ישראל ביום הזה ואומרת (שמות יט, ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר', מפרש רש"י, שבני ישראל היו באותה שעה 'כאיש אחד בלב אחד', ואפילו שנמנו אז על למעלה משישים ריבוא איש מכל מקום היו שווים ואוהבים זה לזה, ועל כן נאמר 'ויחן' בלשון יחיד.

כאיש אחד בלב אחד – הכוונה שהיו כל כלל ישראל משולין לאיש אחד, וכמו שלא יתכן לומר על איש אחד שהוא אוהב את ידיו יותר מרגליו או להיפך, או שהוא שונא את אחד מאיבריו, כך היו כלל ישראל כמקשה אחת וכאיש אחד שאוהב בשווה את כל כולו מכף רגל ועד ראש, וכל אחד היה דורש בטובתו של חברו כאילו והיה זה הוא עצמו, והיום הזה – בראש חודש סיון – היה הפעם הראשונה שזכו להשיג את המדריגה הכבירה הזאת, כי כל שאר החניות עד עתה עדיין היו מתוך תרעומות ומחלוקת.

קבלת התורה בראש חודש סיון

מעתה יתיישב לנו היטב מדוע חידש רש"י – כבר בראש חודש סיון – שדברי תורה יהיו חביבין עליך כאילו היום ניתנו, כי הגם שלא זכו עדיין למסירת התורה על כל תרי"ג מצוותיה ופרטותיה, אבל את היסוד של התורה, דהיינו אהבת חברים, כמו שלימד אותנו הלל הזקן, דבר זה כבר השגנו בראש חודש סיון, וממילא נחשב הדבר כאילו כבר זכינו היום לכל התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור, וטוב מאד אמר רש"י שיהיו דברי תורה חביבים עליך בכל יום כמו היום ניתנו, כי ראש חודש סיון היה באמת היום שזכו בראשונה להשיג את היסוד והבריח התיכון של התורה, ועולה הדבר כאילו היום קיבלנו את כל התורה כולה.

בוה ירווח לנו גם הקושיא הידועה על בעל ההגדה שכתב: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה – דיינו", וקשה, מה תועלת היה להם

לישראל בעצם ביאתם למדבר סיני, הלא כל תכלית ביאתם לא הייתה אלא שיקבלו שם את התורה, ומדוע אומר בעל ההגדה שדי היה לנו אם היינו באים לפני הר סיני אפילו מבלי קבלת התורה.

אך לפי דברינו יבוא גם זה על מקומו בשלום, כי וודאי היה לנו תועלת גדול בעצם ביאתנו למדבר סיני, הן ביום הזה זכינו להשיג את המדרגה העליונה של 'כאיש אחד בלב אחד', ודומה הדבר כאילו כבר קיבלנו את כל התורה כולה, וכמו שאמר הלל הזקן לאותו גר, שאהבת חברים הינה היסוד לתורה הקדושה וכל שאר הדברים שיש בתורה הקדושה אינם אלא כמתפרשים מתוך המצווה הזאת, ואילו לא זכינו אלא לזה דיינו גם דיינו.

כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם

דברים עמיקים וטמירים כותב האלשיך הק' (יתרו פרק יט ד"ה בחדש השלישי) במעלת היום הגדול והקדוש א' סיון, ובשגב גדלות המדרגה של 'כאיש אחד בלב אחד' לו זכו כל ישראל באותו היום, ומבאר שכל איש ישראל, מעצם טבעו, מדובק בקודשא בריך הוא ושכינתיה עד שהוא ראוי להיות במדרגת הנבואה, אלא שבשעה שנתפתח חוה לעצת הנחש הקדמוני ונכשלה בחטא עץ הדעת, הטיל בה הנחש את זוהמתו וטומאתו, ונמשכה הטומאה הזאת בכל צאצאיה אחריה.

זה הטומאה גורמת למסך המבדיל שמפריד בין ישראל לאביהם שבשמים, ומונעת מהם את מדרגת הנבואה שהיו ראויים לה מעיקרא, ועם היות שכל קליפת הטומאה נובעת מעולם הפירוד, הרי היא זורעת פירוד לא רק בין ישראל להקב"ה, אלא גם מפרדת בתוך בני ישראל עצמם ומרחיקה בין איש ישראל לחבירו, וכל זמן שהייתה טומאה זו שורה בתוך בני ישראל, לא היו יכולים להגיע לידי אחדות האמתית והתכללות כל ישראל בתכלית השלמות.

אבן, ביום ראש חודש סיון, בשעה שהגיעו בני ישראל למדבר סיני, אל המקום אשר שם עתידים לקבל את התורה הקדושה, אז התחילו להרגיש את גודל קדושת השראת השכינה, עד שמתוך זה פקע מהם לגמרי כל קליפת וטומאת הזוהמה עתיקת היוםין, וכיון שסר מהם הטומאה והמסך המבדיל, הגיעו מיד לידי דבקות עצומה בהשי"ת עד שזכו להשיג את מדרגת הנבואה.

ומאחר שכבר היו ישראל זכים וטהורים מן הטומאה והזוהמה היונקים את כוחם מעולם הפירוד, הרי שכבר לא היה בתוך בני ישראל שום כח שיפריד ויחצוץ ביניהם, לכן זכו באותו מעמד להגיע לאחדות הגמור ואהבת ישראל עד בלי שיעור וללא שום גבול, ולא זזו משם עד שנעשו ממש כמו איש אחד עם לב אחד, וזהו מה שכתבה התורה 'ויחן שם ישראל' בלשון יחיד, כי מתוך שהגיעו שם בני ישראל לתכלית הקדושה וסרה מהם כל הטומאות והמסאבין דרחיקין, זכו מיד להתכללות והתחברות האמתי כאיש אחד בלב אחד.³

הערות והוספות

כי כל טומאה מעולם הפירוד עצמיי היא. כי על כן בעשו נאמר, נפשות ביתו. מה שאין כן ישראל בהיותם קדושים, כי יחד כלם חשובים כאחד, כי על כן נאמר (בראשית מו כז) כל הנפש הבאה מצרימה וכו', וכן הוא אומר נפש שנים (שם). וכן אם מאחד מישראל היתה זוהמתו נפסקת היה נפרד מזולתו אשר עוד טומאתו בו, ולא היתה נפשו קשורה בנפשו. ואיך יקראו כל ישראל אחד, אם קצתן בזהמתן וממקצת פסקה. על כן אמר כי כלם נעשו אחד. ואין זה אלא מפאת הקדושה כי היו משוללי זוהמא כולם. ואחד יקראו. כי כל חלקי

ב. ראויים הדברים להיראות כפי אומנם, והא לך לשון קדשו של ה'אלשיך': הנה כי זוהמת הנחש הוא כמסך מבדיל בין המלך מלכו של עולם ובין בניו. וכאשר יוסר המסך מלפני איש או אנשים מיד יתדבקו בו, ומפיו יוציאו מילין כמדובר. ועל כן כאשר פסקה זוהמת נחש מהם, איש לא נעדר מהינבא. וזה מאמר הכתוב, באומרו, ויחן שם ישראל נגד ההר, כי על ידי היותם נגד ההר אשר שם האלהים, קנו זיכון וטוהר מטינוף זוהמת נחש ויהיו לאחדים. כי בעוד זוהמת נחש דבקה בנפשותם מתייחסים לרבים, בעלי ריבוי ופירוד.

בימים ההם בזמן הזה

אך למותר הוא לציין שאין הדברים אמורים אך ורק באותו דור שיצאו ממצרים ונעו במדבר עד קבלתם את התורה, אלא נוגע הדבר גם לנו ולבנינו עד עולם, שהרי ידוע מן הספרים הקדושים ובפרט באלה הצועדים לאור נתיבות רבינו האריז"ל, שבכל שנה ושנה בהגיע הזמן שאירע איזה מאורע לאבותינו, מתעורר שוב אותו האור ואותה ההשפעה שהיה בימים ההם גם בזמן הזה (פרי עץ חיים - שער ראש השנה - פרק א), וממילא, גם כהיום בהתקרב הזמן של חג השבועות, ניצבים אננו שוב למרגלות הר סיני ומקבלים מחדש את התורה בקולות וברקים כמו שהיה מאז ומקדם.^ג

הערות והוספות

ג. הנה בענין זה של התחדשות האורות וההשפעות בכל שנה ושנה, רבו גם רבו הספרים הקדושים העוסקים בזה, ואמרנו להציג כאן אחד מהם, אבל כיוצא בזה רבות בספרים ומשם תדרשנו. וראה בספה"ק **'עבודת ישראל'** (לשבועות): 'ביום הזה באו מדבר סיני' (שמות יט, א). ופירש רש"י לא היה צריך לכתוב ביום הזה אלא שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנם. נראה לרמז בדברי קדשו, כי באמת בכל שנה ושנה כל ימי עולם נתגלה הדבר ההוא שהיה בימים ההם, כגון בימי פסח שיצאו ממצרים גם בכל שנה יש נפשות מישראל שיוצאים ממצרים. וגם בחודש הזה כיון שקרבו לפני הר סיני נתגלה גם כן שיוכלו לקרב את עצמם להקב"ה ולקבל התורה ולקרב עצמן לפני הר סיני.

הקדושה אחד הוא ורשות היחיד יקרא. והוא מה שכתבנו כי מעמד הר סיני היה חיבור הנשמות עמו יתברך בנבואה, וקדושת החומר יתהווה גם הוא בסוף עוד ארבעים יום. וזהו ויחן שם וכו', כי נעשו כלם אחד. שהוא, על כי שם פסקה זוהמת כולם להשיג גדר הנבואה, כי פה קנו השלמות ההוא.

ובזה מציאנו ראינו כוונת המגיד, באומרו, אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. כי הלא יראה תפל מבלי מלח. כי אם לא נתן לנו את התורה, מה בצע בקריבת הר סיני. אך במאמרנו יובן. כי הלא דבר גדול עד להפליא הנחילנו בקרבנו לפני הר סיני. כי פסקה זוהמתנו, וזכינו להיות כל עם ה' נביאים בהקיץ יחד. ועל כן אמר דיינו.

גם ביום ראש חודש סיון, היום בו חנו ישראל במדבר סיני, זוכים אנו שוב שתיפסק הזוהמה מאיתנו, וממילא מוטל עלינו חוב קדוש וחייב גמור להתחזק באחדות ובאהבת חברים עד אין שיעור, כי זהו הרי ההכנה המעולה והנחוצה ביותר לקבלת התורה, וכפי שהיה בזמנם שמקודם מתן תורה הגיעו תחילה למדרגה של 'ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד', ורק מתוך כך זכו לקבל את התורה הקדושה, כך גם הימים האלה מסוגלים לכך.

אחדות - תנאי ראשון לקבלת התורה

ענין זה שכתבנו כאן לבאר בארוכה, שאין ביכולת האדם להשיג כלל את התורה הקדושה אלא מתוך אחדות ואהבת חברים, עוברת כחוט השני בין דברי רבותינו, ודי אם נזכיר כאן את מאמר חכמינו ז"ל שאמרו (תנא דבי אליהו רבה - פרק א) 'דרך ארץ קדמה לתורה', דהיינו שמקודם צריך להיות בעל דרך ארץ ולהתנהג בנימוס עם הבריות, ורק אחר כך יכול להצליח בדברי התורה.

ומי לנו גדול מרבינו חיים וויטאל זי"ע, שכותב מפורש (שערי קדושה - חלק א שער ב) עד כמה מגעת הנחיצות להתנהג במידות טובות ולהיות נח לבריות, עד שאילולא זה לא יתכן לקיים את התורה, וזהו לשונו: "אין המידות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומן או בביטולם, ולפיכך ענין המידות הרעות קשים מן העברות עצמן מאד מאד, ולהיותם עיקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצוות התלויות בנפש השכלית, ונמצא כי יותר צריך לזהר ממידות הרעות יותר מן קיום המצוות עשה ולא תעשה, כי בהיותו בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות".

ענין זה של האחדות הוא יסוד מוסד בחיי האיש הישראלי, לא בתורה בלבד אלא בכל העניינים, וזהו גם כל הענין של התפילה בציבור, כי כאשר

היחיד מתפלל, אפילו אם מכוון לבו כראוי, הרי שהקב"ה הבוחן כליות ולב מדקדק אחריו לבדוק האם הוא ראוי שתתקבל תפילתו ואם לאו, אבל כאשר האדם מתפלל בקרב הציבור, אזי עולה תפילתו יחד עם תפילת הרבים מבלי שיבדקו כלל על כל יחיד בפני עצמו אם הגון הוא, שהרי כל ישראל ביחד הם קומה שלימה ותמימה ללא חסרון כלל, בבחינת "כולך יפה רעיתי ומום אין בך" (שיר השירים ד, ז) ¹.

תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו

לְאֹרֶךְ הדברים האמורים עד הנה, ובהיות שעומדות היו רגלינו ביום גדול וקדוש כזה, היום שבאו אבותינו למדבר סיני ונתעלו להיות 'כאיש אחד בלב אחד', היום בו 'הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ', הרי שיש לנו להתחזק ביותר בדבר זה של אחדות ואהבת ישראל, לאהוב כל אדם מישראל באיזה אופן שיהיה, שזהו מה שעשו אבות אבותינו בימים ההם בזמן הזה.

הערות והוספות

אבל אם ח"ו הוא בפירוד לבבות אף עם אחד מישראל, אז נחסר מהקומה של ישראל ניצוץ אחד שורש נשמתו מזה האיש הנפרד ממנו, ואז הקומה בחינת בעל מום, וכל אשר בו מום לא יקרב (ויקרא כא, יח) לגשת אל ה', ודוחין אותו ח"ו לחוץ, ונמצא זהו עיקר התורה והעבדות, ועל כן תקנו שיקבל כל אחד קודם התפלה מצות ואהבת לרעהו כמון דוקא ולא מצות עשה אחרת, כדי שיוכל לקרב עצמו אל השי"ת בתפלתו.

ד. ראה בספר 'אורח לחיים' (ויקרא) שכתב שם בזה הלשון: כי כל הנשמות של ישראל הם קומה שלימה, נשמת אדם הראשון, ומתחלק לניצוצין עד אין מספר מנהון בעינין מנהון בידין, ואם אדם עושה איזה מצוה או בתפלה או בלימוד צריך לקבל באמת ואהבת לרעהו, ואז הוא מקשר עצמו עם כללות ישראל, ואז הקומה של נשמת ישראל היא שלימה ויוכל לעבוד ה' ולקרב אליו.

ביותר אמורים הדברים לעת הזאת, בזמן שעדיין נמצאים אנחנו בעיצומם של ימי האבלות על עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בפרק זה על שלא נהגו כבוד זה בזה, ואם אנו לא נתעורר עכשיו על דבר זה, אימתי.

הרי כל אדם מישראל הוא חלק אלו-ה ממעל אשר 'בצלם אלוקים ברא אותו' (בראשית א, כז), וכשם שכל אחד מאמין באמונה שלימה על עצמו שהוא חלק אלו-ה ממעל, כך צריך לדעת שאותו הדבר הוא גם אצל חבירו, וכשכל ישראל מחזיקים את עצמם כאיש אחד בלב אחד, אזי נעשים הם כקומה שלימה וכגוף אחד, עד שאם יצטער אפילו אחד מישראל באיזה צרה או מדווה, מיד ירגישו בו כל שאר ישראל, ממש כמו באדם אחד, שאם יהיה לו איזה בית מיחוש באחד מאבריו ירגישו בזה כל האיברים כולם.

הלא כולנו בנים למקום ברוך הוא, שנאמר (דברים יד, א) 'בנים אתם לה' אלוקים', ומבשרינו נחזה שכל אב אוהב לראות את בניו אוהבים זה את זה באהבה אחווה ורעות, ולהיפך, כמה ידאב האב כאשר יראה את בניו מזעיפים את פניהם זה לזה, ועל אחת כמה וכמה אבינו רוענו שבשמים ובארץ, כמה צער נגרם לו כביכול עת אשר רואה את בניו רחומיו מתנהגים שלא באחדות, ואדרבה, איזו שמחה ושעשועים, עוז וחדוה במקומו, נעשים למעלה כאשר בני ישראל, אחים לדעה, אוהבים זה את זה וחפצים זה בטובתו של זה^ה.

הערות והוספות

זה ותהיו יראין זה מזה, ולא ימצא בכם עבירה וגול ודבר מכוער. לכך נאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד וגו'.
מוכח מזה שע"י האחדות הנעשית בישראל בא נחת רוח להקב"ה, וכמו שמצינו

ה. הבט נא בספר 'זכור למרים' (פרק יא), לרבנו ה'חפץ חיים' זי"ע: איתא באגדת חז"ל (תדבאר פרק כח), שאמר הקב"ה לישראל בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם, ומה אני מבקש מכם אלא שתהיו אוהבים זה לזה ותהיו מכבדין זה את

אי לזאת, אחת בקשתינו ושאלתנו, יהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא, שנזכה לתקן עצמנו ביום קדוש זה כראוי וכנכון, כאיש אחד בלב אחד, ושיתן בנו את הכח והעוז להתחזק כראוי וכנכון באהבת ישראל ואחדות השלמות האמתי, וכלשון תפילתו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, "תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם, ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך, ואל יעלה שום שנאה מאחד על חברו חלילה", עדי נזכה להתקרב ולעמוד לפני הר סיני ולקבל את התורה מתוך רחמים וחסדים.

הערות והוספות

מתקנא בזה וזה בזה מי יודע מה יהיה הסוף מזה. טוב יותר שתהיו אוהבים זה לזה וממש כאיש אחד האוהב את כל איבריו ואין שייך בהם קנאה ושנאה, ואז תהיו כולכם אצל אביכם חביבים כמו שנולד לו בן יחיד לעת זקנתו, וממילא כל עשירותו לכם לבד הוא, ועשירותו הלא יספיק לבניכם ולבני בניכם עד סוף כל הדורות. ככה בענינינו, הקב"ה הוא אבינו אשר לו הגדולה והגבורה והתפארת וגו' כי כל בשמים ובארץ, ושמו שדי (להורות שדי באלהותו לכל בריה).

כעין זה אצל חנוכת המשכן שהיה לו להקב"ה נחת רוח מהנשיאים כמו שנבאר. והנה אסביר הענין קצת למה הדבר דומה, לאחד שהיה עשיר מאד שלא נמצא כמהו בכל העולם, והיו לו כמה בנים, והיו כל בניו סוחרים גדולים ומחוכמים לחשוב מחשבות ואופנים איך לעלות בעשירות ובמסחר, והיה לכל אחיו קנאה רבה על חבירו, וכל אחד בכל כחו חפץ לעלות על חבירו בכמה מעלות. ויאמר להם חכם אחד, למה לכם להתיגע כל כך, כל אחד בפני עצמו. הלא אין סוף לעמלכם, זה

והכן לבכם אליך

בגודל מעלת ההכנה לקראת קבלת התורה והעסק בה

ו' סיון זמן מתן תורתנו כי בו רצה הקב"ה למסור התורה

'יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו' - זהו מטבע הלשון שטבעו חכמינו ז"ל לאמרו, בין בתפלות החג ובין בקידוש היום של חג השבועות.

אבל ה'מגן אברהם' בחיבורו על ה'שולחן ערוך' (או"ח סימן תצד בהקדמה) היה מתקשה על זה ביותר, הכיצד זה אנו יכולין לומר על חג השבועות שהוא הזמן של מתן תורתנו, הלא אנו הולכים בשיטת רבי יהודה הסובר שביום ז' סיון ניתנה תורה לישראל, ואילו אנו חוגגים את חג השבועות יום לפני כן - ביום ו' סיון, וכיצד אם כן אנו אומרים 'זמן מתן תורתנו' על יום שהוא לפני מתן תורה.

בספר 'קדושת לוי' (לחג השבועות) מביא את הקושיא הזאת, ומיישבה על פי דרכו הקדושה, וזהו תוכן דבריו, שהגם שבפועל נתן הקב"ה את התורה ביום ז' סיון, אבל מעיקרא הועיד הקב"ה לתת את התורה ביום שלפני

זה - ביום ו' סיון, ורק מפני שמשה רבינו הוסיף מדעתו עוד יום של פרישה - יותר ממה שנצטווה מפי הגבורה - והסכים הקב"ה עמו, על כן התעכבה נתינת התורה ליום המחרת - יום ז' סיון.

מוסיף ה'קדושת לוי' לגלות לנו, כי כשם שהקב"ה הוא חי לעד וקיים לנצח, כך גם דבריו חיים וקיימים לעולם, ולכן בכל שנה ושנה, עם הגיענו אל אחד מן הרגלים והמועדי קודש, מתעוררים עלינו שוב אותם הארות הקדושה שהיו לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, וכן הוא גם בחג השבועות, שמתעורר הארת קבלת התורה שקרבנו המקום לעבודתו יתברך שמו, ושוב מקבלים אנו את התורה כמו שקיבלו אבותינו במדבר, וכן הוא הסדר בכל עת כשמגיע איזה יום שבו אירע הנס, זוכים אנו לקבל השפעה מן ההארה הגדולה שהיה לאבותינו בימים ההם ביום הזה.

אבל בכל זאת נשתנה חג השבועות משאר הימים הטובים, כי אם הארת כל הימים טובים מופיעים עלינו דייקא באותו היום שבו היה המאורע, הרי שבמתן תורה מתנוצץ האור ביום שלפני הנתינה. כלומר, נתינת התורה הייתה ביום ז' סיון, אבל האידנא מתעורר הארת אותו הקדושה ביום הקודם - ו' סיון. ובטעם הדבר, היות שרצון הקב"ה למסור את התורה היה ביום ו' סיון, על כן נקבעה הארה זו לדורות על פי הרצון, ולא על פי הנתינה בפועל.

השתא אתי שפיר קושייתו של ה'מגן אברהם', ולא תיקשי לך כלל על מה שאנו אומרים ביום ו' סיון שהוא זמן מתן תורתנו, כי היות שהמציאות נקבעת על פי רצון הקב"ה, ואם רצון הקב"ה לתת את התורה היה ביום ו' סיון, הרי שזהו היום שבו מתעורר הארת קדושת קבלת התורה באמת, ולא למחרתו. זהו תורף הדברים בספה"ק 'קדושת לוי' (כעין זה כתב המהר"ל מפראג בספר 'תפארת ישראל' פרק כז).

להתכונן לקראת מתן תורה כדרך שהתכוננו אבותינו

הרבה עסקו בספרים הקדושים בענין ההארה הקדושה שמתנוצצת בזמן הזה כפי שהיה בימים ההם, וכפי שכתב בספה"ק 'מאור עינים' (פרשת יתרו) בזה הלשון: "איתא בכתבי האר"י ז"ל, שבכל זמן מהזמנים, כגון פסח, שבועות, סוכות, הוא נעשה בכל שנה כשבא זמן הנ"ל, נעשה כמו שהיה בפעם הראשון, בפסח הוא יציאת מצרים, ובשבועות מקבלים התורה, וכן בכל זמן".

אם כן, הרי שכעת בהתקרב עלינו חג השבועות ומתן תורה, צריכים אנו לדעת שזה עתה זוכים אנו שוב לעמוד רגלינו לפני הר סיני, ומתכוננים לקבל את התורה מחדש, ממש כדרך שהיה לאבותינו במדבר, שבאלו הימים עמדו רגליהם למרגלות ההר, וקירבם המקום לעבודתו יתברך שמו, ובעת הזאת נעשו לעם סגולה וקיבלו עליהם את דת חוקי חורב.

והדברים מחייבים ביותר, כי אם אכן נמצאים אנו לפני אותו המעמד הנורא הוד, ומתכוננים לקבל את התורה מסיני, הרי שמוטל עלינו החובה להכין ולתקן את נפשותינו ורוחותינו, שנהיה מוכנים בגוף ובנפש לקראת אותו מעמד הנשגב, להיות ראויים לקבל את התורה בקנין עולם, שהלא גם בימים ההם אנו רואים שלא נתן הקב"ה את התורה לישראל, אלא לאחר שהכינו עצמם בהכנות הרבה ובמירוק אחר מירוק עד שהיו מזוככים בתכלית הזיכוך.

ההכנה הראשונה הייתה תיכף לאחר שיצאו מארץ מצרים, אז נתן להם הקב"ה את המצווה של ספירת העומר, וכפי המבואר בכל הספרים, שעיקרה של המצווה הוא להכין ולטהר את הנפש לקראת קבלת התורה, וכך גם אמרו בזוהר הק' (אמור צז.), שאלו הימים הם ימי טהרה שנועדו לטהר ולקדש את נפש האדם.

עם התקרב עוד הימים לקראת מתן תורה, הגבירו ישראל חילם והתעצמו ביותר בהכנה דרבה, בפרט בראש חודש סיון, שכבר באו אז אל מדבר סיני, כפי שאומר רש"י הק' (שמות יט, ב), 'מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידיים בתשובה', שהיו עוסקים בתשובה ותיקון המעשים לקראת המעמד הנורא, ובכל יום ויום הוסיפו קדושה על קדושתם, וביותר בשלושת ימי הגבלה שבו עלו והתקדשו בקדושה של מעלה, להכין עצמם בהכנה דרבה לקראת האי יומא קדישא עילאה, שבו עליונים ששו ותחתונים עלזו בקבלת תורה מסיני.

מהם נלמד ליראה את השי"ת גם אנו, כי כשם שאבותינו במדבר לא קיבלו את התורה הקדושה, רק לאחר שהטריחו עצמם ביגיעה עצומה להכין גופותיהם ונפשותיהם לקראת המעמד הגדול והקדוש הזה, כך גם אנו לא נוכל לקבל את התורה אלא על ידי שנכין עצמינו כראוי וכנכון.

כל יום יעשה הכנה מחודשת לדברי תורה

נאמר בתורה הקדושה (שם, א): "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני", מקשה על כך רש"י, מדוע אמרה התורה בלשון הווה – 'ביום הזה באו מדבר סיני', לכאורה היה צריך לכתוב 'ביום ההוא באו מדבר סיני' – בלשון עבר, הלא הכתוב מדבר במאורע שכבר היה לפני זמן. אלא אומר רש"י, שבאמת אין הפסוק עוסק באיזה ענין השייך לזמנים עברו, אלא בדבר שהוא הווה ונוגע בכל יום תמיד, ואיזהו, "שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנו".

הרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זי"ע (פרשת במדבר) היה מתחבט בהבנת הדברים האלה של רש"י, הלא הפסוק הזה לא נאמר אלא בראש חודש סיון,

ובאותו היום עדיין לא קיבלו ישראל את התורה, ואם כן, הכיצד זה למד מכאן רש"י שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך בכל יום, בו בזמן שעדיין כלל לא היה להם תורה.

אלא הוא אומר, שכוונת הדברים של רש"י אינם עולים על עצם דברי תורה שיהיו חדשים, זה אינו, אלא המכוון הוא על ההכנה לדברי תורה, שהם יהיו חדשים בכל יום, וכמו שבני ישראל עסקו באותם הימים בהכנה לדברי תורה, כך גם אנו, שמלבד החובה התמידית של תלמוד תורה בכל יום, יש חובה נוספת, שנראה בכל יום תמיד להכין את נפשותינו ורוחותינו לקראת לימוד התורה, כל יום בתשוקה נפלאה ובהכנה מחודשת [מיט א פרישקייט].

ואמרנו לדייק בזה יותר, ולהביא ראיה מתוך גוף הדברים ברש"י, שאין הכוונה כאן לדברי התורה עצמם שיהיו חדשים, אלא וודאי המכוון הוא להזהיר על ההכנה שתהיה מחודשת בכל יום. כי לעולם מה שייך להזהיר את האדם על דברי תורה שיהיו חדשים בעיניו, הלא מציאות הוא זה, שבכל יום ששונה האדם על תלמודו, הריהו מוצא בה דברים חדשים ומרגיטין טבין שאתמול לא עלו בדעתו כלל, ומה מקום יש להזהיר על דבר שבא אליו בלאו הכי.

אולם כל זה הוא רק בתנאי שאכן יתיישב האדם ללמוד באמת ובתמים, או אז יגלה את המתקנות שבתורה ויתחדשו לו חידושים ופנינים יקרים, אבל אם יתעצל האדם מלעסוק בתורה, אזי מילתא דפשיטא הוא שלא יראה ולא ימצא בה כלום. אבל איזה דבר צריך באמת אזהרה גדולה, זהו ענין ההכנה לדברי תורה שיהיה בהתחדשות תמידית, כי כאשר יכין האדם את עצמו לקראת לימוד התורה בחיות ובשמחה, אזי יקל עליו להתגבר על כל המניעים והמפריעים מן התלמוד, וכאשר כבר יהא מונח בדברי תורה הרי ממילא ימצא בה חידושים ונפלאות מתורתך, ועל דבר זה נתכוון רש"י, שיהיה ההכנה לדברי תורה חדשים עליך.

הארץ קדושת קבלת התורה הוא כפי מסת ההכנה

הכלל העולה מן הדברים, כי לקראת מתן תורה ודברי התורה חייב האיש המשכיל לעשות הכנה נכונה וראויה באמת ובתמים, וחלילה שיאמר האדם כי שלום עלי נפשי, ומה לי לעמול כל כך ולהתייגע על דבר זה, הלא כבר אמרו בספרים הקדושים, שבהגיע חג השבועות מתעורר ההארה של מתן תורה, ומה יתן לי ומה יוסיף לי כל ההכנות וההתחדשות בזה, הן גם מבלעדי זה נוכל לזכות לכך.

אולם באמת אין זה אלא מחשבת פסול מעיקרו, שהרי דבר זה ידוע, שאין ההארה שורה על הנפש אלא כפי מסת ההכנה שעושה לזה, ואם לא יכין האדם את עצמו לא יזכה לכלום, כמו שהדגיש בספה"ק 'מאור ושמש' (רמזי שבועות) וכתב בזה הלשון: "בחג השבועות – מי שמזכך ומטהר את עצמו – זוכה לפי מדריגתו לקדושה גדולה, מעין קדושת ישראל במעמד הקדוש ביום הקדוש הזה בהר סיני", ומדיוק לשונו אתה רואה, כי רק מי שמזכך ומטהר את עצמו, הוא זוכה לקדושה הגדולה כבמתן תורה, אבל מי שלא הכין עצמו כלל, איננו יכול לראות את פני המלך ולבוא אל היכלו.

ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך הטובה, ומי שחפץ באמת להתקרב עתה אל המלך, הריהו זוכה לעזר וסייעתא מיוחדת מן שמיא, שכן באלו הימים, ולאחר ההכנה הגדולה, אנו אכן זוכים להתעוררות האהבה בין אבינו שבשמים לעמו בחירו, והכיסופין וההשתוקקות של כלל ישראל אל אביהם שבשמים, נפגשו יחד עם האהבה והחשק אשר חשק בנו הקב"ה, והלהב להבערה יצאת, וכאז כן עתה, שכל החפץ להיכנס בהיכלו ולהתרפק וליהנות מזיו פני המלך אין לך זמן מוכשר מהעת הזאת.

והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך

אחת תפילתנו לפני שוכן מעונה, שיהא לנו לעזר ולסייעתא לעורר את לבבנו לאהבה אליו וליראה אותו, שנוכל להתכונן כראוי לקראת האי יומא רבה, ויתן לנו את השכל הנכון וההשתוקקות לקבלת התורה, ולבקש ולהתחנן אליו שייפתחו לפנינו שערי אורה וברכה בהיכלות התורה הקדושה, כדרך שעשו אבותינו באלו הימים.

ובמו שהיה אומר הרה"ק המוהרמ"ם מרימנוב זי"ע ('בארת המים' להרה"ק המוהרצ"ה מרימנוב זי"ע), שבני ישראל בשלשת ימי הגבלה היו עסוקים בלבכות ולהתחנן לפני הקב"ה בדמעות שליש את התפלה 'והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך', כן יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך שנזכה לזה באמת ובתמים.

ויסעו מרפידים

תשובת בני ישראל במקום החטא ולא המתינו עד בואם לסיני

אף נסיעתן מרפידים בתשובה

בשעה שהתורה הקדושה עוסקת מענין ביאת בני ישראל למדבר סיני לקראת קבלת התורה, נאמר שם כדיבור הזה (שמות יט, ב): **"ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחננו במדבר"**, רש"י שואל מיד, מדוע מספרת לנו התורה שוב מהיכן באו, והלא התורה כבר הודיעה לנו מקודם (יז, א) שמקום חנייתם האחרון היה ברפידים, ומדוע צריך לשנות על זה בשעת נסיעתם, שהרי אם מקום חנייתם היה ברפידים אזי פשוט שמשם נסעו.

אלא אומר רש"י, שלא חזרה התורה על דבר זה, אלא בכדי להודיע לנו דבר חידוש, **"להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה"**.

כפי הידוע לנו, שברפידים נכשלו בני ישראל בחטא והתגרו בה' ובמשה עבדו, בדברם אל משה רבינו בעזות מצח: **"תנו לנו מים ונשתה"** (יז, ב), עד שבעקבות זה קרא משה רבינו לאותו מקום על שם המריבה, כדכתיב (שם, ז) **"ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר**

היש'ה' בקרבנו אם אין', והיה נחשב להם אותו החטא לפגם גדול, בפרט בשעה זאת, כאשר עמדו לקראת המעמד הגדול והנורא של קבלת התורה. לפיכך באה התורה הקדושה ומגלה לנו, כי בסופו של דבר שבו כל העם בתשובה שלימה בהיותם ברפידים, עוד מקודם ביאתם למדבר סיני.

היצר משתדל לדחות את האדם מדרכי התשובה

אבל עדיין מקום נותר לנו להבין מדוע נדחקו רבותינו לומר 'מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידים בתשובה', הלא העיקר הוא שבסופו של דבר, כאשר הגיעו למעמד קבלת התורה, כבר היו זכים ונקיים מן העבירות שבידם, ומה לי אם עשו תשובה טרם שנסעו מרפידים או אחר שכבר הגיעו למדבר סיני, ומה רצו חז"ל לומר לנו שמיד בנסיעתן מרפידים כבר עסקו בתשובה.

אכן, יתכוון הכתוב להשמיענו בזה את דרכי התשובה הנכונה, כי דרך העולם הוא, שלאחר שייכשל האדם באיזה חטא רח"ל, מיד יעלו ויתעוררו בקרבו הרהורי תשובה וכיסופין לשוב אל השי"ת בכל לבב, אבל היצר הרע, אשר השקט לא יוכל, ואינו חפץ שישוב החוטא מדרכו וחייה, ממהר לבוא אליו באמתלאות שונות ומנסה להפיס דעתו ולומר לו, כי הן אמת ונכון הדבר שיש לו לשוב על מה שנכשל, אבל אולי מוטב להמתין לזמן אחר, לצפות לשעת הכושר שיזדמן לידו, ואז יוכל לשוב בתשובה כראוי על חטאיו.

עוד הוא מוסיף אותו מלך זקן וכסיל לשבר את רוחו ונפשו של האדם, ומדבר אל ליבו של האדם ואומר לו, כי מי יודע האם בכלל יש בכוחו לשוב אל השי"ת, הן כה הרבה לחטוא ולפשוע להשם ולתורתו, הן בווה וכלימה תכסה פניו, ואיככה ישא פנים אל הקב"ה לבקש הימנו סליחה ומחילה, הלא וודאי לא יהיה הקב"ה סלוח לו כלל וכלל, ולשווא יבקש דרך תשובה בשעה שבוודאי לא תִּרְצֶה תשובתו לפניו יתברך.

כל כך מרבה היצר להסית ולהדיח את האיש הנבוך, עד שמעשה שטן מצליח בידו ללכוד שוב את הנפש האומללה אותו החטיא אך זה עתה, ותמורת שישוב בתשובה שלימה על חטאיו שנכשל בהם, הרי הוא נופל עוד מדחי אל דחי ומסתבך ברשת היצר עוד ועוד, עד שכבר קשה לו למלט נפשו הימנו.

באותו מקום ובאותו זמן

לפיכך באה אלינו התורה הקדושה, ומגלה לנו מהו ההנהגה הנכונה לעת הזאת, שיהיה מעשה אבות סימן לבנים, ונתבונן היטב כיצד נהגו אבותינו במדבר בשעה שנכשלו בחטא, הם לא בקשו חשבונות רבים האם עתה – בסמוך לשעת החטא – הוא הזמן הראוי לתשובה, או שמא מוטב להמתין לשעת הכושר, הם גם לא העלו בדעתם שמא בגודל חטאם נדחו לגמרי מן התשובה, אלא עדיין בהיותם ברפידים, באותו מקום ובאותו זמן שחטאו, מיד שבו בתשובה שלימה לפני הקב"ה, ולא המתינו אפילו מרחק הליכה קצר שמרפידים עד מדבר סיני, אלא תיכף ומיד השיבו לבם אל הקב"ה ללא התמהמהות כלל, עוד טרם נסיעתם מרפידים.

זהו הרבותא שכיוונו רבותינו להדגיש היטב, 'מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה', שלא המתינו לעשות תשובה עד שיבואו למדבר סיני, אלא עוד טרם שנסעו מרפידים, כבר אז היטו את לבם לאביהם שבשמים בתשובה שלימה.

זהו באמת ההנהגה הנכונה והראויה, לשוב מיד בתשובה, לא להתמהמה אפילו שעה אחת בחטא, וכדרך שהפליג הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ז הלכה ו) במעלת הבעל תשובה, שרק אמש היה משוקץ לפני השי"ת, והנה היום הוא כבר בגדר ידיד, וכך כתב שם: "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר (הושע יד, ב) 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך', ונאמר (הושע ד, ו) 'ולא שבתם עדי נאם ה'', ונאמר (ירמיה ד, א) 'אם תשוב ישראל נאום ה' אלי

תשוב', כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים, שנאמר (הושע ב, א) 'והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני ק-ל חי'".

גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד

באמת יש לומר, כי הקב"ה בעצמו כבר הכין והקדים הרפואה למכה, שעוד בטרם קבלת התורה כבר הורה לישראל את דרך ותיקון התשובה, וכמו

הערות והוספות

תקדים מיד. וכן הענין אמור בכל מעשה טוב, יחטוף מיד אולי יקדמו המוות. ומה שאמרו אין 'ועתה' אלא תשובה, כי שם בענין חטא אדם שייך ענין התשובה, וקל להבין, עכ"ל.

עוד מצאנו כתוב בענין זה בספר 'שערי תשובה' לרבינו יונה (שער א, ב), וזה לשונו: ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה (קהלת רבה ז, לב): משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחותרו מחתרת, פרצו ויעבורו ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסוהר

א. בשל"ה הק' (עשרה מאמרות מאמר ג' וד' אות קמב) כתב נכוחה לבאר את הכתוב 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך' (דברים י, יב), ותוכן דבריו, שאפילו אם חלילה מעד האדם ונפל בחטא, מכל מקום אסור לו להשתהות כלל אלא רק ישוב מיד בתשובה, וזה לשונו: ביאור הפרשה, אמר 'ועתה'. בבראשית רבה (פרק כא סעיף ו) וכו', אין 'ועתה' אלא תשובה, כמו שכתוב (דברים י, יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך'. צריך ליתן טעם לדבר, היאך נרמז בתיבת 'ועתה' התשובה. הענין, הן תשובה או מעשים טובים או תלמוד תורה רמזו ב'ועתה', כלומר שיעשה עתה מיד, ולא יאמר כשאפנה אשנה שמה לא תפנה (אבות פ"ב מ"ד). וכן תשובה, שוב יום אחד לפני מיתתך, כמו שהשיב רבי אליעזר לתלמידיו, כי אינך יודע באיזה יום שתמות (שבת קנג), על כן

שכבר הזכרנו במקום אחר, שבשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה לא הסכימו המלאכים תחילה, וביאר בשל"ה הק' (מסכת שבועות פרק תורה אור אות ב) מה היה טענת המלאכים לפני הקב"ה, שהיו מקטרגין לפניו ואומרים, כי מה בצע לתת את התורה לישראל, הרי סוף כל סוף אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכל אדם עלול לחטוא ולהיכשל בעבירות וחטאים, ואיך ראוי ליתן את התורה לאנשים חטאים ובעלי עבירה.

משמעי הקב"ה את טענתם, מיד אמר למשה רבינו ע"ה בזה הלשון: "אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה", וביאור הדברים, שנתכוון הקב"ה לרמוז על מעלת עבודת התשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), כי אפילו כאשר כשלו ישראל בעוונותיהם, עדיין פתח פתוח להם לשוב בתשובה שלימה עד ה' אלוֹקֵינוּ, ושפיר יכולים ישראל לקבל לידיהם את התורה הקדושה, כי בכל מצב שיהיו עדיין יש להם תקנה ע"י התשובה ויכולים לשוב ולהתקרב לפני הקב"ה כבראשונה.³

הערות והוספות

בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה וכו'.

ולכאורה לפי דקדוק הלשון היה צריך לומר והשב להם תשובה, מאי לשון וחזור, דלשון חזרה הוא שייך רק בתשובה, לחזור מהעונות והחטאים, כמו שאמרו חז"ל (חגיגה ט"ו.) חזור בך, ועל פי דרכנו היא שהקב"ה אמר למשה החזר להם תשובה, היינו שאמת שהמלאכים גבוהים, אבל עדת קודש זוכים לתשובה, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), וזהו שאמר החזר להם תשובה, תשובתך יהיה על מעלתם הרמה שמועיל אצלם חזרה ותשובה.

וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותנו במטהו. אמר לו: קשה יום! הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך?

ב. כעין זה כתב בספר 'שמח ישראל' (במדבר, יח) וזה לשונו: במסכת שבת (פת.) איתא ביתר ביאור, דאמרו חז"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להם לקבל התורה בא, אמרו וכו' מה אנוש כי תזכרנו וגו' (תהלים ה, ה), אמר לו הקב"ה למשה החזר להם תשובה, אמר להם רבונו של עולם מתיירא אני שמא ישרפוני

וקדשתם היום

עבודת האיש ישראל למשול בעצמו שלא להימשך אחר תאוות הלב

היו נכונים לשלושת ימים

ביום השלישי לביאת בני ישראל אל מדבר סיני, ציווה הקב"ה למשה רבינו להכין את בני ישראל לקראת המעמד הגדול והנורא של קבלת התורה, ובשביל שיהיו ישראל ראויים ומתוקנים לקבל את התורה הקדושה, עליהם להיות זכים ונקיים בתכלית הקדושה, ועל כן הורה הקב"ה למשה רבינו (שמות יט, י) "לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכו' והיו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני".

אך למרות שעל פי דיבורו המפורש של הקב"ה, היה לו למשה רבינו לצוות את בני ישראל שיקדשו את עצמם רק שני ימים, שכן כך היה הדיבור 'וקדשתם היום ומחר', אך למעשה הוסיף משה רבינו עוד יום מדעתו, ויחד היו שלושת ימים של הגבלה, וכדמצאנו בתורה הקדושה שאמר משה רבינו לישראל (שם, טז) "היו נכונים לשלושת ימים אל תגשו אל אשה".

למדים אנו מזה את גודל מעלת וחשיבות ענין הפרישה מן התאוות, שלא אבה הקב"ה להנחיל את התורה לבני ישראל ללא הכנה של שני ימים

בפרישה, וביותר רואים אנו את זה הענין ממשה רבינו, שהוסיף להם מדעת עצמו עוד יום של פרישה, ואמרו עלה בגמרא (שבת פז.), שהסכים הקב"ה עם משה רבינו על הוספה זאת.

לא יהיה להוט להשלים תאוותיו

אכן, לא רק לאותה שעה נאמרו הדברים, אלא ענין זה הוא הכנה ותנאי בכל עת תמיד שיהיה האדם ראוי לקבל עליו עול תורה, שאין התורה והרדיפה אחר התאוות יכולים לדור בכפיפה אחת, ואין הכוונה לומר שיפרוש האדם לגמרי מתהלכות העולם ומכל וכל, שהרי 'לא תוהו בראה לשבת יצרה' (ישעיהו מה, יח), אלא צריך האדם שלא יהיה רדוף אחר מילוי תאוותיו ולא יהיה משועבד להם כעבד הנרצע מתחת רבו, אלא שיהיה הוא שולט על התאוות ולא הם עליו^א.

וברבר זה ישנם כמה וכמה מדרגות עד אין שיעור, וכל אחד צריך לשער בנפשו עד היכן הוא יכול להגיע, וכמו שכתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע ב'צעטיל קטן', שכאשר עוסק האדם באכילה ושתייה ושאר צרכי הגוף, יחשוב בדעתו כי יותר היה מוכן לקיים עתה את המצווה של

הערות והוספות

להדבק נפשו ורוחו אל הנשמה ומה שלמעלה ממנה, ונעשו כבחינת מרכבה וכסא אליה להדבק באורה ויוכלו על ידה לאור באור פני מלך חיים. ואז גם הגוף הנגוף על ידי שבירת התאוה נתהפך עמהם לגוונא טבא, ונעשה כרוחניות שלא יתבלע בעפר הארץ כגוף משה ואליהו שעלו למרום עם גופם.

א. ראה בספר 'באר מים חיים' (פרשת שלח פט"ו) שכתב שם: אין אדם זוכה לתורה ומצוות על נכון, כי אם בפרישות התאוות, וכאשר מנו חז"ל (בבביתא המכונה על פרק ו' דאבות משנה ו'), במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם במיעוט תענוג במיעוט דרך ארץ וכו' באימה ביראה באהבה בשמחה וכו', אז זוכה

וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (ויקרא כב, לב), ויצ״ר במחשבתו שאפילו היו חוטפין אותו רוצחים באמצע האכילה ומענים אותו בעינויים קשים, הייתי משמח את עצמי על קידוש השם יתברך יותר מתענוג גשמי הזה. אבל עוד הוא מוסיף שם, שלא נמסר זה הדבר אלא למי שאוחז באמת במדרגה זו, אבל מי שאין לבו שלם בזה מוטב שלא יחשוב מחשבות אלו שלא יהיה כגונב דעת עליון חלילה.²

אבל מילתא דפשיטא הוא, שגם בענין זה ישנם מדרגות השוות לכל נפש, ואפילו מי שאינו יכול לבטל לגמרי את ההנאה מן צרכי הגשמיות שלו,

הערות והוספות

ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל ובזה יצא ידי חיוב קריאת שמע ותפלה כדין.

ג. גם בשעת אכילה וזווג יכוין כנ"ל וכשיתחיל להרגיש תענוג גשמי יצייר במחשבתו כנ"ל ותיכף ומיד יאמר בפיו ובלבבו שיותר היה לו תענוג ושמחה בעשיית מצות עשה של ונקדשתי באופן הנ"ל מהרגשת תענוג גשמי הזה שהוא מהצרעת משכא דחויא וכך יאמר וראיה לדבר שיותר היה לו תענוג ושמחה בעשיית מצות עשה של ונקדשתי באופן הנ"ל שאפילו היו חוטפין אותו רוצחים באמצע אכילה וזווג לעשות לו העינוים קשים הייתי משמח את עצמי על קידוש הש"י יותר מתענוג גשמי הזה. אך יזהר שיהיה דובר באמת בלבבו ושיהיה אז בשעת מעשה תקוע על לוח לבו בתוכיות ובפנימיות הלב באמת גמור ולא יטטה את עצמו להיות כגונב דעת עליונה ח"ו.

ב. ראה לשון קדשו בסעיפים הראשונים **ב'צעטיל קטן'** וזה לשונו: א. בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה ובפרט שהוא יושב בטל לבדו בחדר או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן יהיה מהרהר במצות עשה זו של ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כב, לב) וידמה בנפשו ויצ״ר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים והוא בשביל קדושת הש"י שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש הש"י ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל רק מקיים מצות עשה דאורייתא. ב. בפסוק א' של קריעת שמע וברכה ראשונה של שמונה עשרה יהרהר כנ"ל ועוד יכוין אם יענו אותו כל אומות העולם בכל עינוים קשים ויפשטו עורו מבשרו להכחיש ח"ו ביחודו יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו ויצ״ר בדעתו

מכל מקום עדיין בכוחו להשתדל שלא יהיה להוט עליהם כל כך, ושלא ימלא את כל תאוותו, אלא תמיד יראה לשייר איזה מה מתאוותו או לדחותו מעל פניו לזמן מועט, ובאופן זה יהיה הוא מושל על תאוותיו ולא להיפך חלילה.

ידועים גם דברי ה'כלבו' (סימן סז) שכתב בזה הלשון: "טוב שְׁיַעֲנָה את עצמו, ואם הוא חלוש ואינו יכול לסבול ענווין קשים ותעניות, ימשוך עצמו מתאוותו ואל ימלא תאוותו במאכליו ובמשתיו, וכן אמר הראב"ד ז"ל, שאמר אחד מחסידי עולם הגדר הגדול והמופלא מניעת המאכלות, וזה פירוש דבריו, אל יעזוב לגמרי שלא יאכל בשר ולא ישתה יין, כי די לנו במה שאסרה תורה, אך בעת שמאכלו לפניו ועודנו תאב לאכול ממנו, ימשוך ידו ממנו לכבוד בוראו ואל יאכל כדי תאוותו, ודבר זה יזכירנו אהבת הבורא יותר מתענית אחד בשבוע כי זה בכל יום מדי אכלו ומדי שתותו" (כעין לשון זה כתב גם בספר "סוד התשובה" לרבינו יונה, וכן הובא להלכה במגן אברהם סימן תקע"א ס"ק א).

האדם צריך להיות מולך על תאוות לבו

זה הענין מתגלה לנו ביותר כאן במצוות הפרישה שנצטוונו בטרם קבלת התורה, שלא נתן לנו הקב"ה איזה זמן מוגבל שאז צריכין להתחיל במצוות הפרישה, אלא ציווה הקב"ה למשה רבינו שיאמר לישראל לפרוש מיד ובפתע פתאום, ללא שהות כלל, וכדכתיב 'לך אל העם וקידשתם היום', דהיינו שזה עתה ממש צריכים אתם לפרוש ולא למחר. אבל מאידך גיסא אנו רואים כי לא ציווה לנו הקב"ה לפרוש לגמרי מטבע העולם, אלא לזמן קצוב של מספר ימים בלבד.

אין זה אלא כדי לגלות לנו את הדרך הממוצע וההנהגה הנכונה כיצד צריך האיש הישראלי להתנהג בעסקי אכילה ושתייה וכל הצטרכויות הגוף, כלומר, לא שיפרוש מהם לגמרי ויסגף עצמו עד הקצה האחרון, שהרי הקב"ה

ברא את האדם באופן שיהיה צריך לאכילה ושתייה ושאר עניינים, אלא אך זאת רצה לומר, שיהיה האדם שליט ומולך על צרכי גופו, שיהא בכוחו לפרוש מהם מיד בעת הצורך, ולא יהיה נמשך אחריהם כעבד נרצע, ועל ידי זה יהיו גופו ורוחו מוכשרים לתורה וקדושה^א.

הערות והוספות

י"ה וכו' (שמות יז, טז), והא יכול לעקרו וגו', וביארו שזה היצר הרע, וצריך לו, והבחירה מסורה לאדם וכו'. ובזה יובן, כי מצוה למנות מלך, היא הנשמה נר ה' שתשלוט בכל איברי הגוף. ולמחות עמלק, שליטת היצר הרע המושל על הגוף. ואז נעשה האדם עצמו משכן ומקדש בסוד (שמות כה, ח) ושכנתי בתוכם, וזהו בנין בית המקדש שאנו מצפים בכללות, ובפרטות אדם אחד גם כן, וזהו קרבה אל נפשי גאלה (תהלים סט, יט), וק"ל.

ג. ראה מה שכתב הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' בספרו '**צפנת פענח**' (פרשת שמות), בחובת האדם לשלוט על גופו, וזה לשונו: בזה תבין מה ענין ג' מצוות להדדי דדרשו חז"ל (סנהדרין כ:): ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, אחת למנות מלך, ב' למחות עמלק, ג' לבנות בית המקדש. ולפי הנ"ל מישך שייכי להדדי והכל ענין אחד, דהקשו המפרשים מה זה (דברים כה, יז) זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', כי יד על כס

תפארת בנים אבותם

מסורת אבות הוא היסוד להמשך קיום התורה בטהרה עד עולם

הפסק בין הקללות שבפרשת בחוקותי לעצרת

אִתָּא בגמרא (מגילה לא:), "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים [פרשת בחוקותי] קודם עצרת, ושבמשנה תורה [פרשת כי תבא] קודם ראש השנה, מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה".

שואלת הגמרא, "בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה", כלומר, הניחא הקללות שבפרשת כי תבא שקורין לפני ראש השנה הוא כדי לסיים את השנה הקודמת עם הקללות שהיו במהלכה, ולהגיע לקראת השנה החדשה זכים ונקיים בלא קללות, אבל מה הענין לקרוא הקללות קודם חג השבועות, הלא הוא איננו ראש והתחלה של שנה חדשה?

לבן מתרצת הגמרא, שלעולם גם שבועות מכונה ראש השנה, כדתנן במסכת ראש השנה (פרק א משנה ב), שבעצרת נידון העולם על פירות האילן כעין ראש השנה שבו נדונים כל הבריות על מעשיהם. ועל כן צריך לקרוא הקללות עוד מקודם לחג השבועות שגם הוא זמן של ראש השנה.

והקשו בתוספות, כי אם אכן נכונים דברי הגמרא שצריכים לסיים עם הקללות מקודם חג השבועות, אזי לכאורה היו צריכין לקרוא את פרשת התוכחה בשבת הסמוכה לרגל, ומדוע זה נוהגים לקרוא את פרשת בחקותי ב' שבתות קודם חג השבועות, ואילו בשבת הסמוכה לרגל כבר קורין את פרשת במדבר שאין בה שום תוכחה?

ומתרצים, כי הגם שרוצים לסיים עם התוכחות לפני חג השבועות, אך מכל מקום אין חפצים לקרוא את הקללות כל כך בסמוך לחג, על כן התקינו להפסיק בין פרשת בחוקתי לעצרת על ידי שיקראו את פרשת במדבר בשבת שביניהם.

זהו פשטות הענין להבין מדוע תיקנו לקרוא את פרשת במדבר לפני חג השבועות, אבל בדרך דרוש ומוסר אפשר להוסיף עוד ולבאר את פנימיות הענין כי כיד ה' הטובה עלינו, להפיק ממנה לקח טוב, להאיר המסילות ולפלס נתיבות בדרך העולה אל חצרות בית השם^א.

הערות והוספות

קודם שהלא הימים שבין פרשת בחקותי להחג יהיה בהם גם כן הפסק, אמנם כי עיקר הטעם הוא בקריאת התוכחות קודם עצרת וקודם ראש השנה כדי שתכלה השנה וקללותיה כמו שאמרו (בגמרא שם) וההפסק הוא כדי שתחל השנה וברכותיה. וזה ד"קא על ידי קריאת הפרשה בשבת שקודם החג. כי שבת הוא מקורא דברכאן. וכל ברכאן דעילא ותתא ביומא שביעא תליין וממנו מתברכין כל ששת ימי המעשה הבאים. והוא תחלה למקראי קודש שממנו נובע קדושת

א. וראה בספר 'פרי צדיק' (פרשת במדבר - אות ו) לרבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע, שם כתב הטעם שבשבת לפני חג השבועות קוראין בפרשת במדבר, הוא היות וששת ימי המעשה מתברכין מיום השבת קודש, ועל כן לא רצו לתקן לקרוא קללות באותו שבת שהעצרת מתברכת ממנה, וזה לשונו: **וכמו** כן קורין פרשת במדבר קודם עצרת כדי להפסיק בין הקללות שבתורת כהנים לחג השבועות עיין שם. ולכאורה אין זה מספיק שיוצרך דוקא לקרות פרשת במדבר

אשא עיני אל ההורים

אחד מן היסודות העיקריים והשורשיים המוכרחים להמשך קיום דרכי התורה והמצוות, הוא הענין של מסורת אבות, דהיינו, שצריך כל אדם מישראל שתהיה לו קבלה מרביתו כיצד ללמוד ולהגות בתורה הקדושה, לא יתכן שכל אחד יבוא ויפרש בה כפי הבנתו, חייב שיהיה לו מסורת וקבלה כיצד דרשו חז"ל את פסוקי התורה והלכותיהם, מה המה כללי הפסק והעיון וכדומה, ולפי זה יידע את הדרך הנכונה אשר ממנה לא יזוז ימין ושמאל.

באופן הזה נמסרה התורה מיד ליד ללא שום הפסק, כשהרב מוסר את התורה לתלמידו, והתלמיד מוסרו לתלמידיו שלו וכן הלאה על זה הדרך, וכפי שאמרו חז"ל במסכת אבות (פרק א משנה א), "משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". חזינן מלשון המשנה שהתורה יורדת ומשתלשלת מדור לדור רק על ידי מסורת, משה רבינו מסר ליהושע, יהושע לזקנים, זקנים לנביאים, וכן על זה הדרך עד לדורנו אנו.

המעם מדוע התורה נמסרת רק באופן הזה, כי כאשר לומד האדם את התורה לבד ומפרשה כרצונו, הרי זה פתח פתוח לסלף ולעוות את התורה והמצוות כרצון איש ואיש, רק מסורת נאמנה מהאב לבנו ומהרב לתלמידו עד למשה רבינו, הוא הערובה היחידה שתעבור התורה בטהרתה עד סוף כל הדורות וכפי נתינתה מסיני ללא תערובת זמורות זרות.

הערות והוספות

מששת ימי המעשה. לכן קורין תמיד בשבת הקודם פרשת במדבר שממנו יופיע מקור הברכה לחג הבא שתחל השנה וברכותיה.

המועדים הבאים בששת ימי המעשה שלאחריו. והנה יום טוב של עצרת לא יזמן לפי חשבונינו לעולם בשבת עצמו רק באחד

הוא הדבר גם בהליכות והנהגות אשר יבור לו האדם, יישמר עד למאוד לבל יינטו רגליו חלילה מהדרך הסלולה אותם התוו וכבשו לפניו אבותיו ורבותיו הקדושים, אם זה במנהגי ישראל או בשאר הנהגות טובות, כמו גם להמשיך את מסורת ההשקפה הצרופה והחינוך הטהור כפי שראינו מאז ומעולם אצל הדורות הקודמים, בבחינת אבותינו ספרו לנו, וכאשר אכן הוא נושא עיניו אל ההורים והמורים מן הדורות הקודמים בתמימות וללא התחכמות והבנה יתירה מהם, אזי זוכה שתימשך ממנו ומזרעו ההמשך של כלל ישראל כימי עולם וכשנים קדמוניות.

אם ראשונים כמלאכים או כבני אדם

אבל דבר זה יתכן רק בזמן שהאיש המשכיל מייקר ומחשיב את אבותיו ורבותיו מן הדורות הקודמים אליו, בהם הוא מתבונן ומדרכם הוא לומד, אך אם חלילה יבזו להם בליבו ולא יחשיב אותם כמורמים מעם ונעלים הימנו, אזי רע ומר תהיה סופו ואחריתו עדי אובד.

הגמרא במסכת שבת (ק"ב:) אומרת, "אמר רבי זירא אמר רבא בר זימונא, אם ראשונים בני מלאכים או בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים או כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא (תענית כד.) ושל רבי פנחס בן יאיר (חולין ז.), אלא כשאר חמורים".

והיה הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע מבאר את המאמר הלזה כמין חומר (שיח שרפי קודש - אבות), 'אם ראשונים כבני מלאכים', כלומר, אם יש לנו השכל להבין שהראשונים היו כמלאכים, אזי יתכן ו'אנו בני אנשים'. אבל 'אם ראשונים בני אנשים', שאנו מחשיבים אותם לאנשים כערכנו, אזי אפילו בגדר אדם איננו נכנסים, אלא 'אנו כחמורים' ללא שכל ותבונה. 'ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר' שהיה להם איזה בינה, 'אלא כשאר חמורים' הנבערים וריקים מדעת.

הביאו לי ספר יוחסין שלכם

בנחיצות מסורת האבות הבט נא וראה מה שכתב המדרש בפרשה זו – פרשת במדבר (ילקוט שמעוני במדבר פרק א רמז תרפד), **”בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב”ה, אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם – שנאמר (תהלים צו, ז) ‘הבו לה’ משפחות עמים’ – כשם שבני מביאין, ‘ויתילדו על משפחותם (במדבר א, יח),’ לכך מנאם בראש הספר הזה [של סדר במדבר] אחר המצוות [בסוף חומש ויקרא], ‘אלה המצוות אשר צוה ה’ את משה אל בני ישראל בהר סיני (ויקרא לז, כד),’ ואחר כך (במדבר א, א) ‘וידבר ה’ במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל’ שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן”**.

ולבאורה, דברי המדרש הללו משוללי הבנה, שהרי איזה תשובה ענה הקב”ה לאומות העולם שלישראל יש ספרי יוחסין, וכי לאומות העולם אין ספרי יוחסין? ! גם בהם יש מיוחסים מדור דור, התורה עצמה מונה את סדר היחס של כמה משפחות מאומות העולם, כמו שנאמר (בראשית כה, יב) **”ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם, ואלה שמות בני ישמעאל בשמותם לתולדותם וכו”**”, וכמו שנאמר (בראשית לו, ט) **”ואלה תולדות עשו אבי אדום בהר שעיר, אלה שמות בני עשו וכו”**”, נמצאת למד שהתורה הקדושה בעצמה מונה את סדר תולדותיהם וייחוסם של בני ישמעאל ובני עשו, ואם כן איזה רבותא יש ליחס של ישראל יותר מן היחס שלהם?

עוד קשה, שהרי אמרו רבותינו במסכת אבות (פרק ב משנה יב), **”והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך”**, ופירש הרבינו עובדיה מברטנורא, **”שלא תאמר הואיל ואבי חכם ואבי אבא חכם, תורה חוזרת לאכסניא שלה ואיני צריך לבקש אחריה”**. הרי לנו מפורש כי כלפי התורה אין שום מעלה ביחוס אלא כל

אחד צריך בעצמו לעמול ולהתייגע על דברי תורה. ואם כן מה ענה הקב"ה שבני ישראל מתייחסים אחר אבותיהם, הלא אין לייחוס שום מעלה ויתרון בכדי לקבל את התורה?

מעשה אבות סימן לבנים

אלא יש ליישב את כל התמיהות בחדא מחתא, דלעולם לא נתכוון המדרש לומר שרק בזכות הייחוס גרידא זכו ישראל לתורה, שהרי ייחוס בפני עצמו אין לו שום מעלה ורבותא, ואפילו אם תמצי לומר שייחוס הוא דבר חשוב ומועיל, הלא גם הגויים יודעים את סדר היחס שלהם.

אולם בכל זאת נשתנה ייחוסם של בני ישראל למעליותא יותר מהייחוס של אומות העולם, כי מדרך בני ישראל להתפאר ולהתגדל בייחוסם, כל אחד מישראל רואה חשיבות לעצמו להיות נין ונכד של אנשים גדולים וצדיקים, ואף עושים כל טצדקי שבעולם בכדי לאחוז בשולי אדרתם של אבותיהם הקדושים ולילך בעקבותיהם בלא לזוז אפילו זיז כלשהוא.

מה שאין כן אומות העולם אינם מחשיבים כלל את אבותיהם ואבות אבותיהם, ואף אין להם שום רצון להתדמות אליהם ולנהוג במנהגי הדורות שלפניהם, אדרבה, לשיטתם ככל שמתקדמים הדורות ויורדים הרי הם מחכימים והולכים, ואילו על בינת וחכמת אבותיהם אבד הכלח, מה שהיה נכון לשעתם כבר אינו נוגע כלל לזמן הזה, ואינם אלא כתוהים על הראשונים ובודים לעצמם תמיד חכמות חדשות אשר לא ידעום מעולם.

זה היה התשובה שהשיב הקב"ה לאומות העולם, 'הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאין', וכאומר, הביאו לי את סדר היחס שלכם שאתם מתייחסים אחר אבותיכם ופוסעים בדרכי אבות כמו בישראל עם קדושים

שמתפארים באבותיהם בדרכיהם ובמנהגיהם, רק לאלו ניתן למסור את התורה, כי רק הם מסוגלים לשמור עליה מכל משמר, ולא לאנשים כמותכם שדרככם לבעוט במסורת אבותיכם ורבותיכם.

והוא תשובה ניצחת לאומות העולם, עד שלא היה להם כל פתחון פה ומענה לשון, כי גם הם הבינו אל נכוחה, שאין התורה יכולה להתקיים אלא בישראל המתפארים בייחוסם וצוועדים תמיד בעקבות אבותיהם ורבותיהם, ונמצאים דברי המדרש כקילורין לעיניים.

למשפחותם לבית אבותם

מעֵתָּה יובן לך היטב הטעם שתיקן עזרא הסופר לקרוא את פרשת במדבר בשבת שלפני חג השבועות, היות שבפרשה זו עוסקים בסדר ייחוסם של בני ישראל, כיצד מתייחסים הם לאבותיהם ומתפארים בהם – 'למשפחותם לבית אבותם' (במדבר א, ב), ואיך שבני ישראל משמרים את מסורת אבותיהם ללא כחל ושרק, כל שבט ושבט אינו זו מן המסורת המקובלת להם – 'איש על מחנהו ואיש על דגלו' (במדבר א, נב).

עַל כן בשבת קודש שמינייה מתברך חג השבועות שלאחריה, קורין בפרשת במדבר, ובכדי להכין ולהתקין את הנפש לקראת קבלת התורה, על ידי החיזוק בענין זה של 'מסורת אבות', כי רק על ידי העמידה על המשמר שלא לזוז כמלא נימה מדרכי אבותינו ורבותינו, מובטחים אנו שלא תפסוק תורה מישראל לעולם ועד, ועתידה תורה להתקיים בישראל על כל פרטותיה ודקדוקיה ללא שינוי כלשהוא מעתה ועד עולם.

ויבואו מדבר סיני

אין התורה מתקיימת אלא במי שמחזיק עצמו בשפלות וענוה כמדבר

וממדבר מתנה

בראש חודש סיון באו בני ישראל למדבר סיני, המקום הנבחר אשר בו איווה לו הקב"ה להנחיל את דת מורשה לעם בחירו, ובעצם היום חנו ישראל באותו מקום, כדכתיב בתורה (שמות יט, א-ב) "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר, ויחן שם ישראל נגד ההר".

לא בכדי בחר לו השי"ת את מדבר סיני כמקום המיועד למסור שם את התורה לישראל, אלא למען גלות לנו את הדרך הנכונה אשר יבור לו האדם וחי בהם, אשר רק באופן הזה נזכה לקבל את התורה, ואיזוהי דרך זו, "אמר רב מתנה, מאי דכתיב 'וממדבר מתנה' (במדבר כא, יח), אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו" (עירובין נד.).

הרי לך שאלמלא הענוה והשפלות לא יתכן לקבל את התורה, היות וקיום התורה שייך רק אצל מי שמשים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, ועל פי

דברי הגמרא הללו פירש ב'אור החיים' הק' את הכתוב כאן "ויחנו במדבר", וכתב: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר (עירובין נד.), וכנגד זה אמר 'ויחנו במדבר', פירוש, לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו".

בדרך זה אנו מוצאים גם במדרש לפרשת במדבר (במדבר רבה א, ז): "וידבר ה' אל משה במדבר סיני", אלא כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכך נאמר 'במדבר סיני'. הרי לך מכל מאמרי חז"ל אלו, שאין התורה נקנית אלא אצל מי שמחזיק עצמו בענוה.

עקב ענוה יראת ה'

ענוה פירושה, שהאדם מתנהג בשפלות הרוח ובנמיכות קומה, ועקב כך אינו רואה את עצמו במעלה יותר מעל פני חברו, לא כדל גאה הסבור בדעתו שמעולה ומרומם הוא על שאר כל אנשים במעלה ובדעה, וממילא הוא מסיק שמגיע לו יותר מחברו, וכאשר הוא נוכח לדעת שאין כך פני הדברים, הרי שמתמלא חמה ורוגז על כל העולם כולו, שופע תרעומת על זה ועל אחר מדוע עשו לו כך ומדוע לא עשו אחרת, וכתוצאה מדרך ההנהגה הזאת מתרבים כל מיני מחלוקת ומדנים עד אין שיעור.

העניו לעומתו, אינו סבור שהכל שייך אליו, ולא כל דבר צריך להתנהל על פי רצונו, הוא יודע שישנם עוד בריות מלבדו בעולם, מכבד את רצונותיהם ואינו אומר קבלו דעתי, אנשים כאלה מרבים שלום וריעות בעולם, כי בכל הקורות אותם יודו וישבחו וכל מה שיעשו להם יקבלו באהבה, שהרי אף אחד אינו חייב להם דבר, והאנשים כאלה מרבים שלווה בעולם, נח לשמים ונח לבריות (ראה באריכות בספר חובות הלבבות - שער הכניעה).

זה היה הטעם אשר הביאם השי"ת בכוונת מכוון לקבל את התורה דייקא במדבר סיני, בכדי להאיר להם דרך ונתיבה שיתבוננו לדעת שהלימוד ועסק התורה בעי ענוה, וכדכתיב "עקב ענוה יראת ה'" (משלי כב, ד), כי רק כאשר יתנהג בענוה ובשפלות הרוח אזי יהיה בידו לזכות ולהשיג בתורה, כי העניו מסוגל לקבל מדעת אחרים ולהודות בטעותו, מה שאין כן הבעל גאוה אינו מסוגל לשמוע את דעת האחר ומרוב יוהרה וגאוות הלב עלול לטעות בהבנת דברי התורה ולא יהיה מי שיוכל להעמידו על טעותו ונמצאת תורתו מסתרסת ומשובשת ומרבה מכשלות בעולם^א.

הערות והוספות

מתיחס אל התורה כי אם מי שהוא הפקר גם כן כמו שהיא התורה. ומה שהתורה היא הפקר, לפי שהתורה אינה מעולם הזה רק מעולם העליון, ולכך התורה היא אל הכל בשוה ואין לאחד חלק יותר מאחר, והכל הוא מצד הפשיטות שבתורה, ולפיכך כאשר הוא עושה עצמו הפקר לכל ויש בו מדת הפשיטות ראוי אליו התורה שהיא הפקר. ודבר זה בארו במדרש (במ"ר פ"א) התורה נתנה במדבר ובאש ובמים מה אלו הפקר לעולם כך התורה הפקר לעולם. ואמר כאשר מקבל התורה הוא חלק השם יתברך לפי שיוצא מן הגשמי להיות לו מדרגה השכלית ואז נחלו אל, והאדם מתעלה למעלה כאשר הוא חלק השם יתברך.

וכאשר הוא מתגאה הקדוש ברוך הוא משפילו, כי השם יתברך הגביה אותו ומפני שהוא יתברך משפיל גאים משפיל אותו ביותר. וזה שאמר ולא עוד אלא ששוקפין אותו בקרקע, ר"ל שנדחה מן השם

א. המהר"ל בספר 'נתיבות עולם' (א - נתיב התורה - פרק ב) ביאר באופן נפלא מדוע לא תשכון התורה אלא במי שמחזיק עצמו במידת ענוה, וזה לשונו: בפרק הנודר (נדרים נה.) מאי דכתיב 'וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות', כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל נתנה לו התורה במתנה, שנאמר 'וממדבר מתנה', וכיון שנתנה לו נחלו אל, שנאמר 'וממתנה נחליאל', וכיון שנחלו אל עולה לגדולה, שנאמר 'ומנחליאל במות', ואם הגביה את עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר 'ומבמות הגיא', ולא עוד אלא ששוקפין אותו בקרקע, שנאמר 'ונשקפה על פני הישימון', ואם חוזר בו הקדוש ברוך הוא מגביהו שנאמר 'כל גיא ינשא'.

פירוש דבר זה כמו שהתבאר לפני זה, כי אין התורה שייכת רק אל מי שאין לו גאוה והכל שוה אצלו ולזה ראוי התורה. ועוד כי התורה גם כן היא הפקר לעולם, ולכך אין

אנו מוצאים שבני ישראל אכן הכינו והתקינו עצמם במדת הענוה להיות כלי המוכן לקבל את הברכה, שהרי כתיב "ויחן שם ישראל", ופירש רש"י "ויחן - כאיש אחד בלב אחד", ומכאן זה חייב אתה לומר שהיו בני ישראל בענוה, כי אחדות לא תיתכן לולא העניוּת ושפלות הרוח, כפי שביארנו שהבעל גאוה לא יסבול אחרים עמו ולא יחפוץ שיהיו אחרים זולתו, ומדחזינן שכן היו באחדות אין לך סימן מובהק מזה שהיו בענוה, כי מדת האחדות הוא פועל יוצא מן הענוה².

זעף בהרים ובחר בסיני

מאותו הסיבה האמורה כאן בחר הקב"ה להשרות את שכינתו על הר סיני ולא על שאר ההרים הגבוהים והרמים, וכדאיתא בגמרא (סוטה ה.): "הניח

העדות והוספות

האחדות והענוה החופפים זה בזה, וז"ל: ונראה לי כי הנה הקב"ה אמר אנכי ה' אלהיך וגו' בלשון יחיד לפי שהיו כל ישראל באחדות כמו"ש (שמות יט, ב ורש"י) ויחן שם ישראל כולם בלב אחד, וכתבו ז"ל כי לא היה באפשרי לקבל את התורה אם לא היו באחדות בשלום ובאהבה, ולכן ניתנה התורה בחדש סיון שמזלו תאומים סימן דבקות ואהבה, וכן ניתנה בהר סיני הנמוך ללמד מדת ענוה המביאה שלום. ולפי המדרש (ילקוט פ' יתרו רמז רפ"ו) שהבאתי בפ' יתרו (ד"ה ויחן) לכן ניתנה התורה במדבר ולא בארץ ישראל מפני השלום, שלא יהיו השבטים מתגרות זו בזו, זה אומר בחלקי תינתן התורה וזה אומר בחלקי וכו'.

יתברך בכח, כי היה מעלה אותו השם יתברך ולא הגיע אל המעלה מצד עצמו ועתה הגיס דעתו לכך שוקפין אותו בכח, לא כמו שאר אדם שיש לו המעלה מצד עצמו אין שוקפין אותו בכח כי ראוי אל המעלה מצד עצמו, אבל זה שלא היה לו הגדולה מצד עצמו רק השם יתברך הגביה אותו וכך מפלתו בכח מן השם יתברך. והתבאר לך כי לקנין התורה השכלית צריך הכנה עד שיקבל התורה, ועיקר הוא הענוה כמו שבארנו למעלה, כי מדת ענוה יותר מכל המדות הכנה אל התורה.

ב. ראה בספר 'אפריון' (במדבר א, א) להגאון רבי שלמה גנצפריד זצוק"ל בעמח"ס 'קיצור שולחן ערוך', שם כתב בעניין זה של

הקב"ה כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה, אמר ר' יוסף, לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני".

בעין זה כתב גם במדרש (במדבר רבה יג, ג): "גִּאֲנוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילֵנוּ" (משלי כט, כג) – זה תבור וכרמל שבאו מסוף העולם מתגאים לומר שאנו גבוהים ועלינו הקב"ה נותן את התורה, ו'שפל רוח יתמוך כבוד' (שם), זה סיני שהשפיל את עצמו לומר שאני נמוך, ועל ידי כך תמך הקב"ה כבודו עליו וניתנה עליו התורה וזכה לכל הכבוד הזה, כמה דתימא (שם יט) 'וירד ה' על הר סיני'".

הרי לנו שוב כדבר הזה ממש, שאין שום מציאות שבעולם כלל שבו יהיו התורה והגאווה שרויים כחדא מחתא, וכפי המשך הגמרא (שם): "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר (תהילים קא, ה) 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל', אל תקרי 'אותו' אלא 'איתו' – לא אוכל'".²

הערות והוספות

כביכול דוחק רגלי השכינה, ומרחיק את עצמו מהשורש, ואינו יכול לזכור במקור מחצבתו, כי הוא מרוחק ממנו, ורישא מהמשנה תלוי בסיפא.

וזה היה דברי הקב"ה למשה רבינו ע"ה אחוז בכסא כבודי וחוזר להם תשובה, היינו מהחסרון שאמרו המלאכים שאתה ילוד אשה, מזה בעצמו תוכל להשיבם, כי האמנם שזה הוא שפלות, שאדם נברא מטיפה סרוחה, אולם חסרון הזה הוא מעלה, שעל ידו נבוא לשפלות וביטול האמיתי, ויוכל

ג. וראה מה שכתב בספר 'ישמח ישראל' (פרשת וירא - א) כל זה הענין, וזה לשונו: אם האדם זוכר מאין הוא בא מטיפה סרוחה, אזי תמיד יראתו על פניו ויוכל לזכור על ידי זה כי הוא נחצב מכסא הכבוד, כמבואר באגרת הרמב"ן ז"ל, והוא באמת מקשר ומדבק על ידי זה החלק בהכלל, מה שאין כן אם חלילה נשכח זאת מלוח לבו, ורואה תמיד זכות לעצמו, והולך בגבהות וגסות הרוח, אז ממילא הוא מהנאמרים עליהם אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה'). והוא

ומי לנו גדול מן התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, שאחר כל גדולתו בתורה בנגלה ובנסתר כינו אותו החברים בשם 'סיני'¹, ואם כי הם נתכוונו בכינוי זה לבטא את רוב חילו וגודלו בתורת ה' צבקות ובמדרגות נוראות של גילוי שכינה, אבל וודאי היה גם כוונה לגלות את גודל ענוותנותו, שעל אף שזכה להגיע למעלות רמות עד שכתר עליון לו נגלה, מכל מקום נשאר שפל בדעתו כמו הר סיני שהשפילה עצמה יותר מכל ההרים הגבוהים.

השוה ומשוה קטון וגדול

ועל פי הדברים האלה אפשר להוסיף ולומר טעם הגון על מה שבשבת שלפני שבועות קוראים בפרשת במדבר, הפרשה העוסקת במצוה למנות את בני ישראל, אין זאת אלא כי הספירה מורה שכל האנשים המנויים בתוך המנין שקולים כאחד, לא קיבוץ של הרבה יחידים בפני עצמם, אלא כולם כאחד שייכים לסך שלם וכולל של כללות ישראל, ובאותו המנין נמנים כולם מנער

הערות והוספות

פומך דקודשא בריך הוא ושכינתיה ממללין ביה ושתינ רבוא דמתיבתא עילאה ושתינ רבוא דמתיבתא תתאה ממללין ביה על פומך. ועלך אתמור, והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו.

תרגום: שמח רבי שמעון, ושמחו בעלי המשנה ואמרו, פה של השכינה, סיני, מי יכול לעמוד (לפני) פ'ך, שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים בו, וששים ריבוא של ישיבה של מעלה וששים ריבוא של ישיבה של מטה מדברים בו על פ'ך. ועליך נאמר והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו.

לזכור ולאחוז בכסא כבודו, היינו לזכור ברישא דהמשנה שאנחנו נחצבים מכסא כבודו. ובאמת לא נוכל לזכות להתורה הקדושה רק על ידי הכנעה ושפלות, וכנוסח תפלתינו (באלוקי נצור) ונפשי כעפר לכל תהיה, ועל ידי זה פתח לבי בתורתך ואחרי מצותיך תרדוף נפשי.

ד. כן הוא בפיוט 'ואמרתם כה לחי' - 'סיני סיני לו נקרא ארי שבחבורה', ומקורו מדברי **הזהר** הק' (במדבר רמז: ובבראשית קנ:). חדי רבי שמעון וחדו מארי מתניתינ ואמרו, פומא דשכינתא סיני, מאן יכיל למיקם (קמז)

ועד זקן, למן הגדול שבהם שהוא משה רבינו, ועד הקטן שבישראל, שואבי המים וחוטבי העצים.

כי זאת צריך לדעת, שלפני השי"ת אין חילוק באמת בין הקטן לבין הגדול, כולם שווים לפניו בגדול החל ובקטן כילה, והיות ועומדים אנו בימים הסמוכים לחג השבועות בהם אנו מתכוננים בהכנות הראויות והנחוצות לקראת קבלת התורה, על כן מאת ה' היתה זאת שנקרא את פרשת במדבר 'שאו את ראש בני ישראל', בכדי לידע ולשנן עניין זה של הענווה והאחדות שכוללים ואחודים המה זה בזה, וכדילפינן ממצווה זו של מנין בני ישראל.

נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי

עוד לאלוק מילין בזה לגלות טעמיה מדוע בחר הקב"ה לתת את התורה לישראל דווקא במדבר ארץ ציה ושממה, הלא לפי חשיבות ומעלת התורה מן הראוי היה למסרו בארץ נושבת זבת חלב ודבש יפה נוף משוש כל הארץ, במקום מפואר ומכובד כראוי וכיאות לגודל קדושת התורה ומוסרה.

אך ייאמר בזאת, כי אילו באמת היה ממתין הקב"ה במסירת התורה עד שיבואו לארץ ישראל, היו עלולים ישראל לטעון ולומר שהחיוב לעסוק בתורה ולשמור פיקודיה הוא רק כאשר ישובים המה איש איש בנחלתו ובאחוזתו תחת גפנו ותחת תאנתו, אבל בעת אשר ישראל סחופים ודוויים, וכבושים בגולה מתחת ידי עריצים רח"ל, אולי פטורים הימנה ח"ו.

לפיכך נתן השי"ת את התורה דווקא במדבר, מקום ציה וצלמות שממה וחרבה, כדי לידע ולהודיע שהאדם מצווה ומחויב לעסוק בתורה הקדושה ובמצוותיה בכל מצב שיהיה בה באיזה יום מן הימים, מטוב ועד רע, לא רק כאשר הוא יושב בשלום ושלווה השקט ובטח, אלא גם כאשר ניסהו

השי"ת ונמצא בצר ומצוק עד שרבות רעות מצאוהו ח"ו, גם בעת הזאת אינו פטור מן התורה חלילה^ה, גם בשעה זו ינחוהו רגליו במעגלי צדק בתורה הקדושה, ומשם ישאב טללי תחי.

הערות והוספות

ציה, שזה מרמז שעקר התורה הוא כשמימיין אותה מעני ודחק, שהוא בחינת מדבר ארץ ציה.

ה. ראה בספר 'ליקוטי הלכות' (או"ח - הלכות ראש השנה הלכה ג), שכתב שם בזו הלשון: התורה נתנה במדבר בארץ

יום אשר עמדת בחורב

זבירת מעמד הר סיני הוא עמוד שהאמונה סובבת עליו

וירא העם וינועו

ראשית דברינו נפתח בלשונו היוקד והמופלא של הפייטן ביוצר לחג השבועות, שאיזן וחקר את הדיבורים האלה:

וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַנֶּרָאָה וְהַנְּשָׁמָע. וְשׁוֹמְעִים אֶת הַנְּשָׁמָע וְהַנֶּרָאָה.
בְּשִׁחְדָּבוֹר יֵצֵא מִפִּי הַגְּבוּרָה. וְנִחְצֵב עַל הַלִּוְחוֹת בְּתַפְאָרָה.
קוֹל קוֹלִי קוֹלֹת וְרוּחַ סַעְרָה. וְלִפִּיד לִפִּידִים וְלִפִּיד אֵשׁ בּוֹעֶרָה.
קוֹל ה' בִּפְתַּח וְקוֹל ה' בְּתִרְדָּה. מִפְּרֹשׁ אֶת הַדְּבוּר לְבִאָרָה.
יְסוּבְּכִנְחוּ יְבוֹנְנִיחוּ סִתְרֵי תוֹרָה. וִירָא הָעָם וַיִּנְעוּ לָפָם לְשִׁבְרָה.

האי יומא דקא גרים

האי יומא רבה של חג השבועות, הוא היום אשר בו בחר בנו השי"ת והבדילנו מכל העמים לתת לנו את תורתו, לאור זאת אף ציווה אותנו הקב"ה לעשות אותו למועד וליום טוב בשמחה ובתענוגים, כדרך שאנו אומרים

בקידוש היום, 'אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו, ותיתן לנו ה' אלקינו באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום חג השבועות הזה - זמן מתן תורתנו'.

מדרך העולם לעסוק ביום זה בעיקר בשמחה הגדולה והקדושה על אשר זכינו לקבל את התורה הקדושה, שהוא חמדה גנוזה וטמירה, אשר מימות עולם לא היה ולא יהיה כל עם ולשון - זולת עם בני ישראל - אשר זכו שהקב"ה בעצמו ימסור להם את חמדת שעשועיו, ובזכות זה זכינו להתרומם ולהתנשאות למעלה מכל הברואים שבעולם, להיות גוי קדוש בקרב הארץ.

בך גם מקובלנו מאבותינו ורבותינו שהיו ששים ושמחים עד למאד בתוקף הזכייה הגדולה שזכינו ביום הגדול והקדוש הזה, וכדאיתא בגמרא (פסחים סח:), 'רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדי לי עגלא תלתא, אמר, אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא', שהיה רב יוסף מפליג בשמחת מתנת התורה הקדושה שקיבלנו ביום זה, כי אילולא התורה מה יתרון היה בינו לבין שאר האנשים ההמוניים שבשוק, רק התורה הקדושה היא שגידלתו ורוממתו על כל המעשים.

אילו קירבנו לפני הר סיני דיינו

אולם יחד עם השמחה הגדולה על שזכינו לקבל היום את התורה הקדושה, הרי שיש לנו להתבונן עוד במהות ושורש קדושת היום, ונחזה לראות כי במעמד קבלת התורה זכינו לשתי מתנות כלולות גם יחד, כשכל אחד מהם משלים את חלק חברו.

ביאור הדברים, דהנה מצד אחד יש לנו באמת את השמחה שזכינו באותו המעמד לקבל את התורה הקדושה, כמו שהקדמנו בראשית הדברים,

אבל יחד עם זה יש להוסיף ולהדגיש, שעצם המעמד האדיר יחד עם הגילויים הנוראים שהתחוללו בשעת קבלת התורה, היו מתנה בפני עצמה, זאת מלבד מה שקבלנו בה את התורה, כי מעולם לא זכו ישראל לגילוי שכונה באופן שכזה, שידבר הקב"ה עמהם פנים בפנים מתוך האש.

הגע בעצמך, הרי בכל מקום שמזכירים שם את ענין מתן תורה, אזי מיד ותוך כדי דיבור מזכירים גם את המקום שקיבלנוה - הר סיני, וכגון בשש זכירות שאנו אומרים בכל יום תמיד אנו מזכירים את הפסוקים האלו: "רק הישמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב" (דברים ד, ט), רואים אנו מזה, שיותר ממה שמזכיר את ענין התורה עצמה, הרי הוא מעורר על המעמד של קבלת התורה שחלילה לא נשכח.הו.

גם רבינו ה'טור' בהלכות ברכות השחר (סימן מז), בשעה שמונה את ברכות התורה אותם צריכין לברך בכל יום, הריהו מוסיף שם לכתוב בזה הלשון: "ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני, אשר בחר בנו מכל העמים וקרבנו לפני הר סיני, והשמיענו דבריו מתוך האש, ונתן לנו את תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום". שוב חזינן מתוך דבריו, שמלבד השמחה הגדולה על שזכינו לקבל את התורה הקדושה, הרי שבצירוף לזה צריך גם כוונה מיוחדת על עצם הזכייה שזכינו לעמוד אצל הר סיני ולשמוע את דבר ה' מתוך האש.

הדבר אומר דרשני, כי מאחר שכבר קיבלנו לידינו את התורה הקדושה, מה לי אם קיבלנוה בסיני או במקום אחר, מה ראו לעשות עסק גדול כל כך מעניין זה ולהזכיר לנו תמיד היכן קיבלנו את התורה, אלא וודאי צריך לומר שרוצים להשמיענו בזה דבר גדול, דהיינו, שלא די בכך שנדע ונזכור את דברי התורה הקדושה, אלא צריך גם שנזכור את הצורה והאופן אשר בו קיבלנו את התורה.

שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו

כבר בכתבי רבותינו הראשונים אנו רואים הפלגות נוראות בגודל החיוב לחזור ולשנן את מאורעות המעמד הגדול והקדוש הזה, שחלילה לא נשכח מה שראינו בעינינו ומה ששמענו באוזנינו, כי המאורע הזה הוא הוא יסוד מחצבת האמונה הטהורה בהבורא יתברך שמו.

הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ח הלכה א) מבאר בשפה ברורה ונעימה, כיצד בשעת קבלת התורה הגיעו בני ישראל אל תכלית ושלמות האמונה במשה רבינו שהוא עבד השי"ת ושליחו הנאמן, הוא ואין בלתו, וזהו לשונו:

"במה האמינו בו [במשה רבינו], במעמד הר סיני, שעיינינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר (דברים ה, ד) 'פנים בפנים דבר ה' עמכם', ונאמר (דברים ה, ג) 'לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת', ומניין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי, שנאמר (שמות יט, ט) 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם', מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה", עד כאן לשון הרמב"ם.

ומאז המעמד הנורא והנשגב הזה, עוברת המסורת והעדות על מה שראו אבותינו באותה העת מהאב לבן, והם מעבירים ומנחילים אותם לבניהם אחריהם וכן הלאה עד עולם, בדרך זה עוברת מסורת האמונה בטהרה משך כל הדורות והזמנים, כי לא במחשכים ובאין רואה ניתן לנו התורה אלא בגילוי ובפרסום לעין כל העולם כולו.

כפי שכתב עוד הרמב"ם באיגרתו המפורסמת 'איגרת תימן', על החיוב להעביר ולהנחיל את מעמד הר סיני לבנינו אחרינו: "וכמו כן זכרו מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירנו מלשכחו אותו, וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו. הוא מה שנאמר (דברים ד, ט) 'רק השמר ושמר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב'".

"וראוי לכם אחינו שתגדלו בניהם על המעמד ההוא הגדול ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדרו, שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו והטענה המביאה לידי אמת, וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה כמו שגדלו הקב"ה שנאמר (דברים ד, לב) 'כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך וגו'".

"ודעו אחינו כברית הזאת ובסברה הזאת שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות שהעיד עליו מבחר כל העדים שלא היה מקודם כמוהו וכן לא יהיה אחריו כמוהו. והוא שתשמע אומה אחת בכללה דבור הקדוש ברוך הוא ושתראה כבודו עין בעין"^א.

שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא

בפרשת ואתחנן (דברים ד, ט) מזהירה אותנו התורה הקדושה: "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו

הערות והוספות

א. וזהו המשך דברי הרמב"ם שם: ודבר זה היה שתתחזק האמונה חיוזק שלא ישנהו משנה, ויגיע לנו ע"י האמת כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אשורינו בעתות כאלו כשיתחדש שום רוגז או שמד על יהודים ח"ו וכשיתגבר יד האנס.

שכן כתוב (שמות כ, כ) 'כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו'. כלומר שזה הנגלה עליהם בענין זה כדי שתעמדו בכל נסיון שיפגע בהם באחרית הימים שלא יזוז לבבכם ולא תחטאו.

מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך, הרמב"ן כותב שם דברים נחרצים ביותר, אשר לגודל הנחיצות הננו מעתיקים כאן כמה דיבורים חוצבי להבות אש מתוך דבריו, וזהו לשונו:

"הכתוב הזה לפי דעתי מצות לא תעשה, הִזְהִיר בה מאד, כי כאשר אמר שניזהר בכל המצות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר רק אני מזהירך מאד להישמר ולשמור עצמך מאד מאד לזכור מאין באו אליך המצות, שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך הקולות והלפידים את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם. ופירש הטעם, כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו".

"והנה קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם, הזהיר במצות לא תעשה שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירנהו מלבנו לעולם, וציוה במצות עשה שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראייה ובשמיעה. והתועלת במצוה הזאת גדולה מאד, שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד, אף על פי שנבואתו נתאמתה באותות ובמופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום ויצונו בהיפך מן התורה ונתן אלינו אות או מופת יכנס ספק בלב האנשים, אבל כשתגיע אלינו התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו הרואות אין שם אמצעי, נכחיש כל חולק וכל מְסַפֵּק, ונשקר אותו, לא יועילהו אות ולא יצילהו מופת מן המיתה בידינו, כי אנחנו היודעים בשקריותו".

"זהו שאמר שם (שמות יט, ט) 'וגם כך יאמינו לעולם', כי כשנעתיק גם כן הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל ואין בם מועיל. והם לא יסתפקו

כלל בעדותנו שנעיד להם, אבל יאמינו בודאי שראינו כולנו בעינינו, וכל מה שספרנו להם", אלו הם דבריו^ב.

אני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני

ממוצא הדברים האלה אתה למד, שאין די בתלמוד התורה וידיעתה בלבד, אלא יחד עם זה צריך לחזור ולשנן את יסודי האמונה הטהורה, היות

הערות והוספות

האמונה שנתגלה במעמד הר סיני, וזה לשונו: הריב"ש ז"ל בחיבוריו פירש 'בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם' (שמות יט, ט), שיש באדם הפרש בין מה שרואה בעיניו ממש, ובין מה שהוא יודע ומבין בשכלו שהוא אמת, שהגם שידע ומבין שבודאי הוא אמת, על כל זה יותר נתאמת אצלו מה שהוא רואה בעיניו ממש. וככה בענין יציאת מצרים וקבלת התורה הקדושה, הגם שראינו אותותיו ומופתיו יתברך במצרים, ונתאמת אצלינו בבירור כל אמונתו יתברך, על כל זה בהר סיני שזכינו בעצמינו כל ישראל לנבואה, ופנים בפנים דבר ה' עמנו (דברים ה, ד), וראינו ממש בעינינו במעמד הר סיני, ואתה הראת לדעת כי ה' הוא וכו' (שם ד, לה), וזה 'בעבור שישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם', שבמעמד הר סיני שישמעו העם בדברי עמך שיראו עינינו ממש, 'וגם בך יאמינו לעולם', שזה עיקר האמונה שראינו ממש בעינינו במעמד הר סיני, עיין שם.

ב. ראה מה שכתב ה"עב"ץ בענין זה בספרו 'מגדל עוז' (אוצר הטוב), וזה לשונו: חובה פרטות עלינו להכיר מלכנו אלקינו מצד שמו הגדול והנורא בפרטות, לא בדרך החקירה הפלוסופית, שאינה צריכה לנו אחר שזכינו לכל הכבוד והגדולה שנגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו, והראנו אותותיו ומעשיו וכחו הגדול וזרועו הנטויה ומופתיו בשמים ובארץ ומעמד הר סיני. וכל זה לעיני עם גדול חכם ונבון ששים רבוא הגברים לבד מטף, ומלבד נשים בחורים וזקנים שהיו אפשר עשרה או עשרים פעמים ששים רבוא, כולם ידעו וראו את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה במצרים ובים ובמדבר ובירדן ובארץ, איה ראייה ברורה מזו על יכולת המצוה וממשלתו המוחלטת, הלא חרפה תהיה לנו לאבד זמן בחקירות ודברים הרבה מרבים הבל שיש בו חטא, עד כאן דבריו.

ראה עוד בדברי ה'קדושת לוי' פרשת וארא (שמות ז, טז), שם כתב לבאר את יסוד

ושני עניינים אלו דבוקים וחבוקים זה בזה, אין תורה בלא אמונה ואין אמונה בלא תורה, אלא שניהם יחד תלויים זה בזה כתרי רעין דלא מתפרשין.

על כן אחי ורעי, בהגיע העת הזאת הזמן הגדול והקדוש של קבלת התורה, עורו נא והתעוררו נא לחזור ולשנן ולעורר בקרבנו את זכר המעמד הנורא בהר סיני, שהוא העמוד שהאמונה סוככת עליו, ומקובלנו מאבותינו ורבותינו, כי כשם שבחג השבועות זוכים אנו לקבל את התורה מחדש, כך גם אנו זוכים לעורר בקרבנו את נוראות המעמד הגדול והקדוש של קבלת התורה, לעמוד שוב למרגלות ההר העשן כולו, ולשמוע את קול ה' מדבר מתוך האש - אנוכי ה' אלוֹקֶיךָ ולא יהיה לך.

בי כן אמרו חכמינו במדרש (פסיקתא פיסקא יב, וכן הוא בילקוט שמעוני פרשת יתרו רמז רצא), "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, הֲיִו קורִין את הפרשה הזאת [של קבלת התורה] בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה, אימתי, 'בחוֹדֶשׁ השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים' (שמות יט, א) ³."

הערות והוספות

ונראה דשמע לה מהפסוק מדלא קאמר בסתם באחד לחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים באו כו', מדקאמר 'ביום הזה' משמע היום שאנחנו עומדים בו, וגם מדשינה הכתוב מן הר למדבר שאמר 'מדבר סיני', וגם לא אמר למדבר, על כן דרש שהוא להורות לשון דיבור, ביום שמדברים בתורה בענין הזה כאילו קבלוה ביום הזה מסיני, ושמא תאמר גם כשקורין הפרשה הזו בַּשְּׁבִיעָה תהיה הסגולה הזאת, הנה אמר בעל

ג. ראה ב'בני יששכר' (מאמרי חודש סיון מאמר ד - מעלת החג), בו ביאר אל נכון את מאמר הפסיקתא, וזה לשונו:

ד) בפסיקתא, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, הֲיִו קורִין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה, שנאמר, 'ביום הזה באו מדבר סיני' (שמות יט, א), אימתי בחדש השלישי, עכ"ל. הנה יש להתבונן מהיכן נשמע זה מפסוק,

יעזור השי"ת, שנזכה באמת להנחיל את האמונה הטהורה במעמד הר סיני ובקבלת התורה לבנינו אחרינו עד עולם, ולא ימוש מהם ומזרעם אמונת עולם ודבקות בעץ החיים, והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו וצדיק באמונתו יחיה.

הערות והוספות

מדהשמיט תיבת אחד להורות דלא על אחד לחדש לבד מרמז, רק מרמז גם כן על הדרשה הנ"ל סגולת היום הנכבד ו' לחדש, נ"ל.

המדרש, אימתי, בחדש השלישי דייקא יש לו הסגולה הזאת, דאי איצטריך קרא לגופיה הוה ליה למימר באחד לחדש השלישי, על כרחך

זה היום תחילת מעשיך

בעצרת יום הדין על עסקי התורה ובכח התשובה זוכה לתורה

א בולקע ארויף א בולקע אראפ

אחד המימרות השגורות ביותר בפי ישרים ועדה בעיצומם של ימים אלו, הוא המאמר המקובל מהרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבז זי"ע, שהיה רגיל לומר, כי מתיירא הוא בחג השבועות הרבה יותר ממה שהוא דואג בראש השנה, כי אם בראש השנה דנים את האדם בעניינים של גשמיות כמה יהיה לו, 'א בולקע ארויף אדער א בולקע אראפ' [= גלוסקה אחת פחות או יותר], הרי שבחג השבועות דנים על חלק הרוחניות שבאדם, כמה השגות יוכל להשיג בתורה, כמה הבנה וכמה ידיעה, הכל יבוא בדין, ולכל חילוק קטן בגזר דין יש לה משמעות עצומה ביותר של שמים וארץ.

ורבירים אלו יוצאים מפורש מפום ממלל רברכן, רבינו השל"ה הק' (מסכת שבועות פרק נר מצוה, יח - ט), שאחר שמעורר על החדווה העצומה השוררת ביום זה, והחובה לשמוח ביומא הדין באהבה ותענוגים, הריהו מוסיף לכתוב עוד בזה הלשון: "מכל מקום 'גילו ברעדה' כתיב (תהלים ב, יא), והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית והודות והלל להשם יתברך שנתן לנו התורה,

מתעורר מאד בלבם להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה, לקיים 'והגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח), כי היום הקדוש הזה, הוא יומא דדינא".

"וזה לשון 'תולעת יעקב' (דף נח - סתרי חג השבועות): ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם, וכמו שתקנו לומר (במוסף דראש השנה) 'זה היום תחילת מעשיך', כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם (ראש השנה י:), כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם, להשגיח ולדרוש על מעשה העולם וכו', והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן, בלא השלימם בתורה ובמצות כראוי", עד כאן מדברי השל"ה".

הערות והוספות

ומי כך, זה בכה וזה בכה, אם בגלוי אם בסתר, לפי קדושת כל אחד כן יקבל האורה ביום מתן תורה. וזהו בעצרת על פירות האילן, חידושין שיחדשו האילנות הן הן צדיקי וגדולי הדור.

וצריך לזה אתערותא דלתתא לעסוק בתורה ביום זה בתורה שבעל פה בלילה כמ"ש בזוהר הקדוש, ואלפינא דאורייתא כו' תורה שבעל פה כו', וביום בתורה שבכתב וזהו שתי הלחם כמ"ש המחברים וברע"מ על דרך (משל ט, ה) 'לחמו בלחמי כו'', וגם לחדש חידושין לפרש המקראות הסתומים על פי הקדמה מתורה שבעל פה הרי זה יחוד גמור שמתייחדים תורה שבכתב ותורה שבעל פה. וזהו שתי לחם, דהיה לו לומר שתי לחמים. אך שאנחנו עושים משתי לחם אחד

א. ראה דברים נפלאים בענין זה שכתב בספר הק' 'נועם מגדים' (דרוש לחג השבועות), וזה לשונו: ועל דרך זה פירשנו אמרם ז"ל (ר"ה טז.) בעצרת על פירות האילן כו' הביאו לפני שתי לחם בעצרת כו', דמה ענין דין פירות אילן ליום מתן תורה הקדושה. אך יש פנימיות בדבר, כי ידוע כי הצדיק נקרא אילן ועץ, כמו 'כי האדם עץ השדה' (דברים כ, יט). ופירות הם תולדות חידושין דאורייתא שהוא מחדש כמ"ש הר"מ אלשיך ז"ל בפ' (תהלים א, ג) 'והיה כעץ שתול כו' אשר פריו יתן בעתו כו'', על דרך (סנהדרין לה:): דור דור ודורשיו, עיין שם בדברי קדשו כי פלאות הנה. לזה ביום מתן תורה מתעורר בכל שנה אור זה להוריד אור חדש לעולם ונידונין בו הצדיקים מי שיחדש כן חידושין

כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה

באן המקום להביא את דברי האר"י ז"ל, שכתב (בשער הכוונות דרושי חג השבועות דרוש א) את גודל מתן שכרן של העוסקים בתורה בליל חג השבועות, ומתוך הדברים לא משמע כל כך כי ביומא הדין פוסקים לאדם בעניינים של רוחניות, אלא יותר נראה כי עסקי גשמיות פוסקים לו, שכן כך כתב שם: "ודע, כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל, אפילו רגע אחד, ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, וכמו שכתב הרשב"י בהקדמה בראשית, וזה לשונו, דיפוק ההוא שתא בשלם כו' ע"ש, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה".

והנה, הגם שלכאורה נראה מדברי האר"י הק' כי בחג השבועות פוסקים לאדם אריכות ימים ושמירה מנזקים ושאר כל צרכי חיי האדם התלויים ועומדים ביום זה.

הערות והוספות

יום הדין מכל עניני פרנסת וחיות הנפש, ואת מי להיות לו לעזר ולסעד שיהי' ביכולתו ללמוד בתורת ד' בדעת צלולה ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, וע"י ההלכה שיזכה לברר לאמיתיה של תורה ירומם כל הדברים השפלים, וכמבואר בהאר"י ז"ל (פע"ח ש' הזמירות פ"ד) "הריעו לד' כל הארץ" (תהלים ק, א) ר"ת הלכ"ה, כי בבירור הלכה ירומם לד' כל הדברים הארציים, וזה הוא המכוון בגמ' שמביא דברי המשנה (ר"ה טו.) בעצרת על פירות האילן, עכ"ל. וראה שם עוד באריכות נפלאה.

מיוחד והבן. ועל ידי זה אנו מעוררים אור תורה עלינו וזהו אז"ל הביאו לפני שתי לחם בעצרת. כדי שאברך לכם פירות האילן. אור חדש להוציא פרי תורה לאילני הדור כמ"ש. והכל ברוחניות ידברו, כי יום של רוחניות הוא כמו שכתבנו. עד כאן.

כיוצא בזה ראה גם בספר "ישמח ישראל" (שבועות - י) שם כתב בזה הלשון: נראה לפי שפלות דעתי דהפירוש בגמרא הוא, דכמו דבראש השנה הוא יום הדין על כל באי עולם מי יחיה ומי ימות חלילה בגשמיות, כן בחג הקדוש העצרת הזה הוא

אבל האמת תורה דרכה שאין זה סותר כלל את מה שהבאנו בשם הקדמונים כי חג השבועות הוא יום הדין על רוחניות, כי לעולם גם האר"י הק' סבר כן, אלא שהאר"י הק' רק הוסיף על זה, שהיות וביום זה דנים על חיי התורה והרוחניות של האדם, על כן בכדי שהאדם יוכל לעסוק בדת של תורה כראוי וכנכון, לפיכך הוא צריך שיהיה לו את כל ההצטרכויות וכל שאר ענייני הגוף שיהיו ערוכים לפניו ללא צער ויגיעה, ומתוך כך יהיה לו מנוחה נכונה ללא טרדות ועול על צווארו.

באופן זה יוכל האיש המשכיל ללמוד בהשקט ובטח ומתוך הרחבת הדעת, שהרי זהו כל השאיפה של האדם עלי אדמות, שיוכל להגות באורייתא תדירא מתוך ישוב והרחבת הדעת, ללא כל מיני מפריעים וכדומה, ולעולם, הגשמיות אותו מזכיר האר"י הק', אינם נכנסים כלל בגדר של חומריות וארציות גרידא, אלא הם כל כולו רוחניות, שאינם אלא כמשמשים את האדם על מנת שיוכל לפנות את דעתו ולבו לעסק יגיעת התורה ועבודתו יתברך שמו, וממילא גם לדעת האריז"ל שפיר קאמרי שחג השבועות הוא יום הדין לתורה, אלא שלצורך זה מספקים לו לאדם גם כל מיני השפעות טובות בגשמיות ולמען לא יחסר המזג.

בזכות ספירת העומר שספרתי יתוקן מה שפגמתי

אכן, ולפי הדברים שהבאנו זה עתה מן הספרים הקדושים, שגילו לנו כי היום הגדול והקדוש הזה משמש גם ליומא דדינא על עסקי התורה הקדושה, הרי שבאמת יש לנו להתכונן לקראת האי יומא קדישא שנוכל לצאת זכאים בדין, וכשם שלפני יום הדין שבחודש תשרי מתכוננים בהכנה דרבה מתחילת חודש אלול וימי הסליחות בכדי להגיע אל הדין כשהוא נקי מכל עוון ואשמה, כך גם לקראת חג השבועות ויום הדין של תורה צריך להכין עצמו כראוי וכנכון בתשובה ותיקון המעשים, שחלילה לא יגיע אל הדין בזמן שאינו מוכן לזה

כיאה וכיאות, שהרי אם במילי דעלמא לא יעלה על הדעת שיבוא אדם אל הדין ללא הכנה נכונה, על אחת כמה וכמה בעת שדנים את האדם במילי דשמיא ובעסקי התורה שמוטל עליו להתכונן כהלכה וכדת של תורה.

עד שצריכים אנו לומר, כי אם מצאנו שההכנה לקראת יום הדין של תשרי מתחילה בראש חודש אלול, שהוא שלושים יום קודם הדין, הרי שההכנה על יום הדין של תורה הוא גדול יותר, שהוא מתחיל כבר בחמישים יום קודם החג, בימי הפסח, שכבר אז מתחיל העבודה הקדושה של ימי הספירה, שכולל יחד עמה את כל הענין של שבירת המידות ותיקון המעשים.

שכבר ידוע ומפורסם מפי ספרים וסופרים, שכל העבודה של הימים האלה אינם אלא הכנה והכשרה אל חג השבועות, שבכל יום מימי הספירה יש לתקן מידה אחת מן המ"ט ספירות, עד שביום החמישים לספירה, שהוא חג השבועות, מגיע כשהוא כל כולו טהור וקדוש בקדושה של מעלה.

השיבנו אבינו לתורתך

ומדי עסקנו בחובת התשובה ותיקון המעשים לפני חג השבועות ומתן תורה, חייבים אנו להזכיר כאן מדברי רבותינו הקדושים שכתבו לנו, כי אי אפשר לו לאדם שישגי השגות בדברי תורה מבלי שישוב בתשובה שלימה על חטאיו אשר בידו, הדבר אינו באפשרי כלל וכלל.

כמו שאנו מוצאים בתורה הקדושה, שכשהגיעו בני ישראל למדבר סיני לקבלת התורה היו עוסקים בתשובה, שנאמר (שמות יט, ב) "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני", אומר שם רש"י, "למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה".

כתב על כך השל"ה הק' (פרשת יתרו - דרך חיים תוכחת מוסר): "מכאן רמז למאמר מקצת המקובלים (ע"י תיקוני זהר חדש צט.), כי לפעמים נמנע מהאדם מלהבין איזה פשט או איזה חקירה והשגה, ודבר זה מחמת הקליפה מאיזה עוון שעשה המבדלת בינו לבין העיון, על כן צריך אדם לפשפש במעשיו ולהתודות ולהיות מודה ועוזב. וכן תיקן הא-להי ב'פרדס' (בראש הספר) תפלה על זה קודם שילמוד. וככה ינהוג כל אדם, אם קשה לו ההבנה, יתחרט על עונותיו ויתודה וישוב אל ה' ויתפלל אליו יתברך שהוא יחוננו דעת וילמדנו בינה".

השל"ה הק' אף מוסיף על כך רמז הגון, שלא לחינם הסמיכו חכמינו ז"ל את ברכת 'אתה חונן' לברכת 'השיבנו אבינו לתורתך' - והחזירנו בתשובה שלימה לפניך', אלא לומר לך, שאי אפשר שיזכה האדם לדעת להבין את התורה הקדושה אלא אם קודם לכן ישוב בתשובה שלימה על חטאיו.

ביוצא בזה ראה דברים כדרכונות שכתב בספה"ק 'מאור ושמש' (פרשת דברים) בזה הלשון: "אדומו"ר הרב בוצינא קדישא רבן של כל בני הגולה, מו"ה יעקב יצחק מק"ק לובלין צוק"ל אמר, שאם האדם אינו עושה תשובה קודם לימוד התורה, עליו נאמר (תהלים נ, טז) 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי'. מה שאין כן שבאם מהרהר בתשובה קודם הלימוד - אזי נקרא 'צדיק', כמו שאמרו חכמינו ז"ל בקידושין (מט:), המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אף על פי שהוא רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר בתשובה. ועל כן רשאי אחר כך ללמוד התורה הקדושה"³.

הערות והוספות

הגה"ק בעל ה'קצות החושן' זי"ע שהתקבלו חידושינו בעולם יותר מהרבה חיבורים של גאונים וגדולים אחרים, אלא שכל אימת שפנה ללמוד הלך מקודם לחדר מיוחד שבו

ב. בספר 'עבודת הלוי' (על מסכת שבועות בפתחא זעירא) מביא מה ששמע מאביו בשם הגה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע, שרצה לגלות מה היה הזכות הגדול של

לכו ונשובה אל ה'

על כן ניחלץ חושים לקראת היום הגדול והקדוש הזה, יום מתן תורה ויום הדין על עסקי התורה, וניתנה ראש לשוב אל השי"ת בכל לבבינו ובכל מאודינו בתשובה שלימה, ובזכות זה נזכה לצאת זכאים בהאי דינא רבה, לזכות להשפעות טובות והצלחה רבה בכל קנייני התורה הקדושה, שנוכל לשבת כל ימינו בבית ה' על התורה ועל העבודה מתוך הרחבת הדעת ובריות גופא ונהורא מעליא, ולא ימוש ספר התורה הזה מפינו ומפי זרענו מעתה עד עולם.

הערות והוספות

קמעה התחיל להתנער ושפתותיו החלו דובבות חרישית, כאילו לעצמן, סברות וישובים בנושא הנדון. והיה כי לא השיג בכל זאת מוצא ליישר את ההדורים, ביקש את התלמיד היושב לפניו לחזור בקול רם על לשון הגמרא מלה במלה, ובינתיים צעד רבינו לאורך החדר מרוכז בעיונו, עד שלבסוף התפרץ מעיניו שטף דמעות ובכי, פרש לקרן זווית והתפלל בלב נשבר: חנני ה' חנני, האר עיני בתורתך. התודה תפלת וידוי והפריש צדקה לקופת רמבעה"ן, אורו עיניו ויצא אל המרחב. לפי עדות אותו תלמיד נשנה תכופות חזיון מעין זה.

היה עוסק בתשובה בבכיה גדולה, הכל בכדי שלא יכנס חלילה בגדר של 'ולרשע אמר אלקים מזה לך לספר חוקי', ודבר זה הוא שעמדה לו לזכות שיתבדרו שמועותיו ביותר בבתי מדרשות.

השורות הבאות נעתקו מתוך ספר 'עמוד אש' לתולדות חייו ופעלו של הגה"ק המהרי"ל דיסקין זצוק"ל:

תלמיד אחד אשר זכה להתייחד עם רבינו בכמה משיעורים אלה, תיאר אי אלה קוים לדרך לימודו: במשך שיעורו שקע תכופות בהרהורי העמקה נשאר מרותק אל מקומו וצולל שעה ממושכה בעיונו, קמעה

תנה הודך על השמים

משה רבינו סתם טענות המלאכים שהשתוקקו לקבל את התורה

החזיר להן תשובה

הגמרא במסכת שבת (פח:) מספרת לנו, כיצד היה נראה למעלה בשמי השמים באותו הזמן שעלה לשם משה רבינו, תיכף כאשר הרגישו המלאכים במשה רבינו שהגיע ביניהם בכדי להוריד לארץ את התורה מן השמים, הקימו קול רעש גדול, בנסותם בכל תוקף למנוע זאת ממנו, ואף באו בטענה לפני הקב"ה, שאין זה מן הראוי למסור את התורה למטה לבני האדם, אלא מוטב היה אם יישאר ביניהם למעלה, אולם הקב"ה לא שעה אליהם כלל וציוה למשה רבינו לענות אותם בתשובה ניצחת.

ובך מובא שם: "אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? 'מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים!' (תהלים ח, ב)."

"אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזיר להן תשובה! - אמר לפניו: רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. - אמר לו: אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה. אמר לפניו: ריבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ, ב). אמר להן: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? שוב מה כתיב בה - 'לא יהיה לך אלהים אחרים' (שם, ג), בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה?"

בך היה משה רבינו הולך ומונה כמה מצוות וכמה עבירות שכלל אינם שייכים במלאכים, אלא אצל אנשים בשר ודם, וכגון המצווה של שביתת שבת שאין למלאכים כל שייכות בזה, שהרי אינם עוסקים במלאכה וממה ישבתו וינוחו, כמו כן האיסורים של לא תרצח ולא תנאף, שטען משה רבינו כלפיהם: וכי קנאה יש ביניכם, כלום יצר הרע יש ביניכם?

ממשיבה הגמרא ואומרת: "מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר (שם ח, י) 'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ', ואילו תנה הודך על השמים - לא כתיב^נ. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר (תהלים סח, יט) 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם'."

הערות והוספות

הצדק בנתינת התורה לישראל, אמרו את הפסוק שבסוף הקאפיטל (פסוק י), המתחיל כמו הפסוק הראשון אבל לא מסיים ב'תנה הודך על השמים', אלא רק נאמר שם "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ".

א. שני הפסוקים מופיעים בקאפיטל ח' שבתהלים, בתחילת טענתם אמרו המלאכים את הפסוק שבתחילת הקאפיטל (פסוק ב), "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים", ואילו לאחר שהודו להקב"ה על

אין התורה נקנית אלא במי שמצער עצמו עליה

ומן הצורך להבין, מדוע ציוה הקדוש ברוך הוא למשה רבינו, שהוא יענה תשובה למלאכים, וכי משה רבינו היה הבעל דין של המלאכים, וכי הוא הכריע מדעת עצמו להוציא את התורה מן השמים, הלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו קבע שהגיע הזמן למסור את התורה לבני ישראל, והוא זימן למשה רבינו שיעלה השמימה לקבל את התורה, ואם כן היתה טענת המלאכים מכוונת כלפי הקב"ה, ומשכן היה על הקב"ה לרצות בדברים את המלאכים, ומדוע זה פקד הקב"ה למשה רבינו 'החזיר להן תשובה'?

אלא יתכן לומר, שנתכוון הקב"ה לרמז למשה רבינו, עתה בשעת קבלת התורה, שיתבונן לדעת כי אין התורה נקנית מתוך שובה ונחת, אלא צריך להתייגע עליה מתוך עמל ויגיעה ורוב טורח, והמדמה בעיניו שיוכל לנוח בשלום ושלווה ודברי תורה מאליהם יכנסו בתוך מעיו אינו אלא טועה, לפיכך ציוה הקב"ה למשה רבינו 'החזיר להן תשובה', בכדי שמשה רבינו בעצמו יהא צריך לטרוח ולהתאמץ על דברי התורה ולהתקוטט בשבילה עם המלאכים, ויהיה זה הוראה לדורות שאין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה, וטורח ברוב עמל ויגיעה להשיגה².

הערות והוספות

פג: דרך רמז, 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים, וכן אמר שלמה בחכמתו (משלי כד, י'), 'הַתְּרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צָר פִּתְחָהּ', ועוד אמר (קהלת ב, ט) 'אף חכמתי עמדה לי', חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי.

ב. ראה לשון הרמב"ם מה שכתב בהלכות תלמוד תורה (פרק ג הלכה יב): אין דברי תורה מתקיימין במי שְׁמֵרָפָה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים (שבת

אין למלאכים עסק בנגלות ובנסתרות

אבל יותר מכל יש להבין, מה היה כל הדין ודברים בין משה רבינו עם המלאכים, והלא תשובה ניצחת השיב להם משה רבינו בדברים פשוטים וברורים בתכלית, וגם המלאכים בעצמם ידעו היטב שרובא מן המצוות כלל אינם שייכים אצל דידם ושכמותם, שהרי אינם עשויים מבשר ודם ואין להם אב ואם לכבד ולירא מפניהם, ואף אין להם יצר הרע המפתה אותם לדבר עבירה, ומה להם ולחוקי התורה שנאמרו לאנשים קרוצי חומר, ואף כי אמת הדבר, שאחר שמשה רבינו אמר להם את זאת הודו לו והכירו בצדקת דבריו, אבל מעיקרא מאי קסברא?

אפם כי יתבאר הדבר על פי הידוע לנו שפרד"ס התורה כלולה מארבעה חלקים, פשט, רמז, דרש, סוד, וכל תג ותג שבתורה הקדושה יש לה הרבה פירושים עד אין חקר, בין בנגלה ובין בנסתר^ג, ועל דבר זה באו המלאכים בטענה, שאכן אמת ויציב הדבר שאינם שייכים בכלל פשטות ונגלות התורה, שהרי אינם נמצאים בתוך גופים גשמיים, ומשכך אין בכוחם לקיים את המצוות המעשיות, אולם בכל זאת תבעו המלאכים לקבל את התורה, כי עדיין יכולים לדעת ולקיים את החלק הנסתר שבתורה ולייחד את השמות והצירופים העולים מהם, ואם כן מדוע יגרע חלקם, ליטול את התורה שהיתה סמוך אליהם בשמי השמים, ולהורידה לארץ בני אדם ולעולם העשיה.

הערות והוספות

גדולות תורתנו הקדושה שגנוזים בה סודות עליונים, כמו שפירשו באדרא רבא קדישא פרשת 'ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום' (בראשית לו, לא) וכיוצא, ואין אות בתורתנו הקדושה שאין בה רבבות פרד"ס כמו שאמרו בזה"ק בכמה מקומות.

ג. בהגהות החיד"א ז"ל על ספר 'חסידי' (סימן אלף טו) כתב בזה הלשון: אפילו פרשה שאין כתוב שום מצוה, כגון פרשת וישלח יעקב שבה פרשת אלופי אדום וכו', ומה גם בדורות אחרונים שנתגלה הזוהר הקדוש, וכמציץ מן החרכים נודע בכללות

על טענה זאת בא אליהם משה רבינו בתשובה ערוכה, וגילה להם שהם טועים בדבר, היות ואינם שייכים בחלק הפשט והנגלה שבתורה, ואף אין בכוחם לקיים את המצוות המעשיות, אם כן, הרי שבלאו הכי אין להם שום עסק בנסתרות, כי אסור לעסוק בסתרי תורה מקודם שמילא כרסו בנגלות התורה, ומקודם שהשלים עצמו בקיום התורה והמצוות בפועל ממש, ומאחר שאין להם חלק בנגלות התורה הרי שבוודאי אינם יכולים לעסוק בנסתרות¹, ולא נותר להם למלאכים אלא להודות לו בצדקת דבריו².

הערות והוספות

שהמלאכים השתוקקו להשיג את תענוג התורה בעמק פנימיותה שהוא שורש כל התענוגים שבכל העולמות, אולם משה רבינו השיב להם שתענוג פנימיות התורה הוא כביכול אור מעטה לבושו יתברך שמו, שאי אפשר להשיגה רק על ידי לבושי העשיה, כמו למשל אי אפשר לראות בבהירות השמש רק על ידי מסכים, כן ע"י מעשה המצות הגשמיים בעולם הזה יושגו תענוגי התורה ויבא להשיג בעצם התענוג, ובהעדר לבושים אי אפשר להשיג בעצמיותה, וזה שהשיב להם משה למלאכים, וכי יש אצליכם דברים מוגשמים אשר על ידם תוכלו ליהנות מבהירות התורה.

ואילו הרב החיד"א ז"ל ביאר בכמה מקומות (ראה ב'ראש דוד' פרשת יתרו ד"ה אי נמי), כי המלאכים טענו לבעלות על התורה מצד 'דינא דבר מצרא', דמאחר שמקום מושבם הוא בשמים בסמוך לתורה, על כן יש להם דין קדימה לקבל את התורה לפני בני ישראל השוכנים בארץ רחוקה בעולם

ד. כתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ד הלכה יג): ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו, הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס, כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס, ואף על פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריין, ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמוותר וכיוצא בהם משאר המצות, ואף על פי שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא, אעפ"כ ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל קטן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר.

ה. וראה בספר **'בני יששכר'** (מאמרי חודש סיון מאמר ב - ימי הגבלה - אות י) שכתב

כח התורה ניכר רק אצל בני בחירה המקיימים את התורה

בדרך אחרת אפשר לבאר, שבאו המלאכים לפני הקב"ה וטענו לפניו, הן התורה הקדושה היא חמדה שהיתה גנוזה בגנזיו של הקב"ה ומשתעשע עמה בכל יום ויום (שבת פט.), ובעת בריאת העולם אסתכל באורייתא וברא עלמא (זוה"ק ח"ב קסא.), ואם כן, כיצד זה יכולים להוריד את התורה עד למקום הנמוך ביותר, אל העולם השפל והירוד, מקום התאוות הרעות והמדות השפלות, ובקל מאד יכול האדם להיכשל בהן ולהימנות בין אנשים חטאים ובעוונות ופשעים עד אין מתום, ואין זה מכבוד התורה הקדושה שתשכון במקום שפל שכזה, ואשר על כן טענו המלאכים אל הרבנו של עולם, 'מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו', אלא 'תנה הודך על השמים' מקום המלאכים הטהורים אשר כולם רוחניות וקדושה, זהו המקום הראוי ליתן שם את התורה וזהו כבודה.

בא משה רבינו והשיב להם, כי אדרבה, רק משום שהעולם הזה הוא מקום שפל וירוד, ורק משום שיצר לב האדם רע מנעוריו ונוטה לעבירות, זהו הכבוד הגדול ביותר לתת שם את התורה, כי התורה הקדושה מיישרת

הערות והוספות

יקבלו המלאכים ייגרם פסידא גדולה להקב"ה בעל התורה, היות שאין המלאכים יכולים לקיים את החלק הנגלה שבתורה, ואם כן אין שום חשש מצד 'דינא דבר מצרא' למסור התורה לישראל, כי הקב"ה ירוויח הרבה יותר כאשר ימסור את התורה לישראל, שהם יקיימו את ב' חלקי התורה גם יחד, בין הנגלות ובין הנסתרות.

התחתון, ועל טענה זאת ענה להם משה רבינו, שהדין נותן, שאם ייגרם פסידא למוכר כאשר ימכור את קניינו לשכנו הקרוב אליו, הרי שמותר לו מצד הדין למכור לאיש אחר אפילו שאינו שכנו, כי אצלו ירוויח יותר וחלילה לא יפסיד.

הוא הדין בתורה הקדושה, אשר כלולה מב' חלקי התורה, הנגלות והנסתרות, שאם

אורחותיו של אדם ומצילתו מדרכים עקלקלות, עד כי מעלהו על המסילה הכבושה העולה בית ק-ל, ואין לך כוח ככוח התורה הקדושה, שעל אף שטבע האדם מושך אותו בשלשלאות של ברזל אל החטאים, מכל מקום, כאשר נאמר בתורה 'לא תרצח' ו'לא תנאף' וכל כיוצא בזה, הרי שמתגבר האדם על רצונותיו ומשעבדם אל רצון התורה הקדושה, ורק בזכות התורה כופים האנשים את יצרם ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים.

אבל אתם המלאכים, טען משה רבינו, כלום יצר הרע יש ביניכם, וכי יש לכם איזה תאוות רעות או נטיות חומריות, הלא אתם כולכם קדושים וטהורים, זכים וברים, במה איפה ניכר עליכם כח התורה הקדושה, והיאך יתגדל כבוד התורה על ידכם? ואין לכם מנוס אלא להודות בפה מלא כי רק בעולם התחתון והשפל, שם ניכר ביותר הכח האדיר של התורה הקדושה, שהיא מסוגלת ליטול את האדם הקרוץ מחומר עב ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, ואין לך כבוד ויקר לתורה יותר מזה, ואכן הודו לו המלאכים ואמרו 'השם אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ', כי רק שם בארץ ניכרת ונאדרת בקודש כבוד שמו הגדול והנורא¹.

הערות והוספות

התורה וישראל, אחר כך כל הנבראים תחתונים ועליונים, הם בשביל ישראל ולצרכם, ומעלת ישראל למעלה אף ממעלות מלאכי עליון, כי גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת (סנהדרין צג א), מהטעם שאבאר לקמן.

ובהמשך הדברים כתב בשלה"ק: הכל העולה מכל הנזכר, כי האדם כשיהיה משולל וערום מכל השלמיות, הנה הוא להבל דמה, ובמה נחשב, והוא והבהמות

ו. השל"ה הק' מברר באריכות (עשרה מאמרות מאמר שני) את מעלת האנשים על פני המלאכים, מן הטעם שבאמצעות התורה מתגבר האדם על החומר ומדמה צורה ליוצרה, ונביא כאן מעט מזעיר מתוך בתרי דבריו: עוד יש דבר כמוס, בענין מה שאמר דוד המלך ע"ה לשלמה המלך בנו (שם) 'דע את אלוקי אביך', לרמוז על מעלה גדולה לישראל באמצעות התורה שקבלו, שהם תכלית הבריאה, כי תכלית הבריאה בשביל

גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד

השל"ה הק' (מסכת שבועות פרק תורה אור אות ב) הוסיף ליתן טעם בטענתם של המלאכים, שהיו מלאכי השרת מקטרגין לפני הקב"ה, כי מה בצע לתת את התורה לישראל, הרי סוף כל סוף אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכל אדם עלול לחטוא ולהיכשל בעבירות וחטאים, ואין זה מן הראוי ליתן את התורה לאנשים המטונפים בחטא.

כאשר שמע הקב"ה את טענתם אמר תיכף למשה רבינו ע"ה, 'אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה', כלומר, אמור להם למלאכים שגדול כח התשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), והגם שעלולים ישראל להיכשל בחטא ועוון, מכל מקום עדיין פתח פתוח להם לשוב בתשובה שלימה עד ה' אלוקיננו, וכלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ז הלכה ו), "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך, וכו', התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד", ושפיר יכולים ישראל לקבל לידיהם את התורה הקדושה, כי בכל מצב שהוא יש להם תקנה ויכולים לשוב ולהתקרב לפני הקב"ה כבראשונה¹.

הערות והוספות

משה רבינו ע"ה באמרו (דברים ה, ה) 'אנכי עמד בין ה' ובניכם', הרי שלא מפסיק וחוצץ שום נברא בין ה' ובין ישראל, וישראל יושבים ראשונה במלכות, ומשה על גביהן.
ז. ראה עוד בענין זה לעיל במאמר 'ויסעו מרפידים', שם הרחבנו בגודל כח התשובה והקשר לקבלת התורה.

שוין. ועל ענין זה באו הפסוקים המפליגים בפחיתותו בערך העליונים כמו שרמזתי בשם 'עבודת הקודש' ו'הפרדס'. אמנם כשגדול כוחן של צדיקים, המדמין צורה ליוצרה בעמלם, בחכמה ובדעת ובכשרון מעשים, אז ידם על העליונה על כל הנבראים עליונים ותחתונים, וכל זה באמצעות התורה. וזה רמז

רוני בלילה

בליל שבועות עוסקים בתורה כי הלומד בלילה זוכה לכתר תורה

הזוכה לכתר תורה כאילו זכה בשלושה כתרים

אמרו במדרש (מדרש רבה קהלת ז, ב): "תני רבי שמעון בן יוחאי, שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה - זכה בו אהרן ונטלו, כתר מלכות - זכה בו דוד ונטלו, כתר תורה - הרי מונח לדורות, כל מי שזוכה לתורה כאילו זכה לשלשתן".

חג השבועות, זהו הזמן הנשגב שבו זכו בני ישראל למתנה הנפלאה של כתר תורה, הבט נא וראה בדברי השל"ה הק' (מסכת שבועות - פרק נר מצוה - ט) שכתב בדברים האלה: "חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה וכו', והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחניית והודות והלל להשם יתברך שנתן לנו התורה, מתעורר מאוד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה לקיים והגית בו יומם ולילה".

הנה כי כן התבאר לנו בדברי השל"ה, שבחג הגדול והקדוש הזה חייבים אנו להרבות בשמחה וגילה, שמחה רוחנית משולבת ברגשי הלל והודאה, כי

זהו הזמן שבו זכו בני ישראל בכתר תורה, ובהיות שכן, הרי שאין לך זמן מוכשר יותר מן העת הזאת, שבו יכולים גם אנו לזכות לאותו הכתר - כתרה של תורה, השקול כנגד כל הכתרים כולם.^א

אשר על כן, שומה עלינו להתבונן הדק היטב במהותה ובטיבה של הכתר הקדוש הזה, ומה יעשה האדם בכדי לזכות לכתרה של תורה, שהרי אם אמרו חכמינו שכתר התורה מונח לדורות, אזי וודאי ישנם אמצעים ואופנים שעל ידה יכול כל אחד להשיגה אל נכון.

הערות והוספות

חמש מאות, וכן ירמוז עוד במלת מסת ששורשו הוא מ"ם סמ"ך, על פי מה שאחז"ל (מגילה ב:) מ"ם וסמ"ך בנס היו עומדים, מטעם זה אמרו חז"ל (תענית ז.) שהתורה הוא סם חיים מפני שהלוחות היו כתובים פנים ואחור, דכתיב (שמות לב, טו) מזה ומזה הם כתובים, ואותיות 'סם' בא"ת ב"ש הם אותיות 'חי' לרמוז על סם חיים, ומספר מ"ם סמ"ך הוא מאה, והוא רמז על משאחז"ל (מנחות מג:) מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום, והוא רמז למאה מדרגות שנתעלו בהיותם במצרים שקועים בטומאה במ"ט שערי טומאה ונתעלו בקדושה בנו"ן שערי קדושה, וכיון שעליה זו עד מדת הכתר שהוא למעלה מן הטבע, לכך אמרו בנס היו עומדין, כי ענין הנס הוא למעלה מן הטבע והיינו דאמר וזכרת כי עבד היית שהיו שקועים במצרים ונתעלו עד שזכו לכתר תורה.

א. וראה ב'פנים יפות' (דברים טז, י) המבאר אף הוא כי בחג השבועות זכו בני ישראל לדרגה של כתר תורה, ומבאר היטב מהו מידת 'כתר תורה' שהוא מעל הטבע ודרכה להשפיע בשפע עד אין קץ, וזה לשונו: ויש בזה טעם כמוס בחג השבועות שזכו בו ישראל לכתר תורה, כמ"ש בפ' ר"ע (שבת פח.) שקשר לישראל שני כתרים אחד וכו', והנה מדת הכתר הוא השפע בלי צימצום כלל שכל הבחינות הם בצימצום, והכתר הוא מקיף את כולם והוא בחינת מ"ש (פסחים קיב.) יותר ממה שהעגל רוצה ליניק פרה רוצה להניק, שהמידת הכתר הוא להשפיע יותר מדי, וזהו שאמר 'אם יוספים אנחנו לשמוע' (לעיל ה, כב) שנתגלה להם אור גדול יותר מדי, לכך נאמר 'מסת נדבת ידך' דהיינו יותר מדי.

ויש לרמוז במלת 'מסת' שמספרו ת"ק לפי מ"ש (סוטה יא.) שמידה טובה מרובה

הלומד בלילה זוכה לכתר תורה

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג) כותב בזה הלשון: "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה, אמרו חכמים (שמות רבה מז, ה) 'אין רנה של תורה אלא בלילה', שנאמר (איכה ב, יט) 'קומי רוני בלילה', ו'כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום' (עבודה זרה ג:), שנאמר (תהלים מב, ט) 'יוםם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לא-ל חיי' ב".

רבותינו הטור והשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמו) הלכו בעקבותיו של הנשר הגדול הרמב"ם, ואף הביאו את דבריו להלכה ולמעשה, וכתבו, שהחפץ לזכות בכתרה של תורה, עליו להיזהר ביותר על לילותיו שחלילה לא ילכו לאיבוד, אלא אך יראה לעסוק בהן בדברי חכמה ותלמוד תורה, עד שמתוך דבריהם אתה למד, כי אין לך תורה כדברי תורה הנלמדין בלילה, וגדול כח התלמוד של הלילה הרבה יותר מן התורה הנהגית ביום, והלא לא דבר ריק הוא, וחייב אתה לומר שבוודאי יש דברים בגו.

הערות והוספות

אורים גדולים כי לעולם חסדו, והכי אמרינן בפרק קמא דמגילה (יג), אסתר ירקרקת היתה אלא שהקב"ה משך עליה חוט של חסד, שהיא מאירת פנים שתהא נראית יפה כפרש"י, וקרא התורה שירה דכתיב 'כתבו לכם את השירה וגו'.

ב. ראה במהרש"א (עבודה זרה ג:): כל העוסק בתורה בלילה כו'. לפי שמדרך המנדד שינה בלילה שיהיו פניו זועפות ביום, אמר בעוסק בתורה ומנדד שנתו בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד שהוא מאירת פנים ביום כי היא ממדת החסד, כאמור לעושה

אפם, אם נתבונן בדברים נוספים שכתב רבינו הטור (אורח חיים סימן רלח), אזי נתחיל מעט להבין את שגב רוממות הלימוד של הלילה, ומה ראו על ככה להללה ולשבחה ולספר הודה, וכה הם דבריו: "ובענין לימוד הלילה, יותר ויותר מבשל יום בני היזהר, כמו שאמרו חז"ל 'אין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמר קומי רוני בלילה'. גרסינן בעירובין בפרק הדר (סה.), אמר ריש לקיש, 'לא איברא ליליא אלא לגירסא'. וגרסינן בפרק עושין פסין (עירובין יח:), 'אמר ר' ירמיה בן אלעזר, 'כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה אינו חרב', הלכך כיון ששעות הלילה נוחין ורצויין ללמוד המבטלן עונשו מרובה".

המשנה ברורה (שם ס"ק א), אחר שמביא את דברי הטור הוא מרחיב עוד, ומוסיף כמה מאמרי חז"ל המפליאים את מעלת עסק התורה בלילה, וזה לשונו: "עוד אמרו (מנחות קי.), 'תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עסוקין בעבודה', ומייתי שם מקרא (תהילים קלד, א), 'שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות'.¹ עוד אמרו (תמיד לב:), 'כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו', שנאמר (איכה ב, יט), 'קומי רוני בלילה' היינו לעסוק בתורה, וכתוב בתריה (שם) 'שפכי כמים לבך נוכח פני ה'".

הערות והוספות

בלילה כו', דביום האדם טרוד בעסקיו ובלילה הוא פנוי, כדאמרינן יזף ביום ופרע בלילה, וקאמר כאילו עסוקים בעבודה דעיקר קרא מיירי ביה, אלא דמלת בלילות הוא רמז על עסק התורה שהיא כעבודה וק"ל.

ג. ראה עוד ב**מהרש"א** (מנחות קי:): 'בבית ה' בלילות', מאי בלילות, אמר רבי יונתן אלו תלמידי חכמים כו'. דלפי פשוטו דקאי אעבודת בית המוקדש מאי בלילות הא עיקר עבודה בימים הוא ולא בלילות, אלא אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה

טעם שנהגו ישראל לעסוק בתורה בליל שבועות

מערתה, ועל פי האמור כאן, יתחדש לנו טעם נפלא ונחמד עד למאוד על המנהג שנהגו ישראל עם קדושים שלא ליתן תנומה לעפעפיהם כלל משך כל הלילה של חג השבועות, אלא מתכנשים ובאים כתות כתות וחבורות חבורות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ומצפצפין בקול ועוסקין בדברי תורה הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים.

אין זאת אלא כי בחג השבועות, היום בו זכינו להתעטר בכתר תורה, מתעורר בקרבנו אש התעוררות הרצון והחשק הכביר למאוס בכל חללא דעלמא ולזכות רק בכתרה של תורה, וכבר ידוע לנו מדברי הרמב"ן המובאים ב'קדושת לוי' (דרוש לשבועות), שכאשר עולה אצל האדם איזה התעוררות לדבר טוב, לא ישתהה כלל אלא יקבל עליו מיד איזה קבלה טובה, וקבלה זו תהיה החפץ והכלי מחזיק ברכה לאותה התעוררות שיחזיק לאורך ימים⁷.

ואשר על כן, תיכף כאשר מתעורר בנו ההשתוקקות הנפלא לזכות לכתרה של תורה, מדידים אנו שינה מעינינו, ומתיישבים למשך כל הלילה – שהוא

הערות והוספות

ואהבה להבורא ברוך הוא אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי, היינו שיעשה תיכף איזה מצוה, דהיינו שיתן צדקה או ישב תיכף ללמוד וכדומה, כי ידוע שהתעוררת הבאה אל האדם בפתע פתאום הוא אור הנשפע עליו מלמעלה ונקרא בחינת נשמה אזי צריך האדם להלבישה בגוף בכדי שיהיה לה חיזוק ובסיס שלא יהיה מוטה חס ושלוש כידוע למביני מדע. וזה פירוש הפסוק 'מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ', כי

ד. ואמרנו להציג כאן את דבריו המפורסמים של הרה"ק בעל ה'קדושת לוי' זי"ע: נשאלתי במדינת ליטא מפני מה נקרא חג שבועות בשם עצרת, והלא לא נזכר בתורה שם עצרת רק בשמיני עצרת. והשבתי בשלשה אופנים.

אופן הג', הוא על פי דברי הרמב"ן שפירש על פסוק (שיה"ש ב, ז) 'מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ', ופירש כשמגיע לאדם איזה התעוררת של יראה

הזמן הראוי לזכות בכתר תורה - לעסוק באורייתא תדירא מתוך שמחה והתלהבות, הכל בכדי שיהיה העסק הזה לכלי וחפץ המוכן לקבל ברכת ה', ולאצור בקרבנו את השפעות היום הגדול הזה, ויהא זה לרצון לפני אבינו שבשמים, ובזכות זה יחון אותנו ברחמים ויזכנו בכתרה של תורה העולה על כל הכתרים כולם^ה.

אשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם

ואם נתבונן מעט בדברי רבותינו הקדושים אשר את מימיהם אנו שותים ומבארם אנו חיים, נחזה לראות שחיבה יתירה נודעת לה ללימוד התורה

הערות והוספות

שילמד החכמה ותהיה בקרבו, וזהו 'והיתה' כלומר התורה הזאת 'עמו' בקרבו, שיהיה תלמיד חכם ולא שתהיה בספר בלבד כי אם עמו ממש.

עוד כתב ה'אלשיך' (שם יח, א-ח) לבאר את מעלת הכתר תורה אשר עולה כוחו על שאר הכתרים, וזה לשונו: או יאמר בדרך אחרת, הנה כתר תורה עולה על כולם שמולך בגוף ובנפשות, שאם 'פלא דבר למשפט כו' שהוא נוגע אל הנפש, 'קמת' בגוף 'ועלית אל המקום כו', ועל פיו אתה חי חיי נפשך ואין מלך גדול מזה, 'והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע כו' ומת האיש ההוא'. אך כתר מלכות אינו מושל רק בגופים כי 'שום תשים עליך מלך' שהוא על גוויותך. ויש כתר אחר הוא כתר כהונה שאין לו רק על נכסיך שתתן לו מתנות כהונה, כי לא יהיה לכהנים הלויים כו', 'וזה יהיה משפט הכהנים כו'.

חפץ הוא מלשון כלי, דהיינו ההתעוררת ההוא שבא אל האדם צריך תיכף ומיד כלי וזהו 'עד שתחפץ' עד כאן לשונו אף שאין זה לשונו ממש.

והנה בשעת מתן תורה שהיה בוודאי לישראל אז התעוררת גדולה ולא היה להם עדיין שום מצוה לעשות להתעוררת כלי, מוכרח לומר שהיו מקיימים מצות הגבלה שהזהיר משה רבינו עליו השלום שלא ליגע בהר והם היו נעצרים מליגע, וממציזה הזה היו עושים כלי להתעוררת, ועל שם זה נקרא בשם עצרת.

ה. **ב'אלשיך'** הק' מצאנו כמה ביאורים במעלת כתר תורה, וכה כתב בספרו 'תורת משה' (דברים יז, טז-יט) : אשר אמרתי שיהיה לו הכתר תורה אינו שיקח הספר אצלו בלבד ויקרא בו לעתות הפנאי, שאם כן לא תהיה לו כתר תורה, רק

בליל גדול וקדוש זה, ממש גדולות ונצורות שלא מצאנו דוגמתו, ומקורו טהור מדברי הזוהר הק' (הקדמה - בראשית ח. והילך), אשר כתב דיבורים נוראים בגודל השמחה הגדולה הנגרמת בעליונים, שכזוהר הספיר מזהירים בלילה זה, בשעה שבני ישראל מרחקים שינה מעיניהם ויושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ורק בתורת ה' חפצם.

לגודל הענין נעתיק כמה מילין מתוך ספר 'שער הכוונות' (דרושי חג השבועות א), ממעינינו של רבינו האריז"ל, וכה נאמר שם: "ודע, כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, וכמו שכתב הרשב"י בהקדמה בראשית (ט). וזה לשונו, דַּיְפּוּק הַהוּא שְׁתָּא בְּשָׁלֵם כו', עיין שם, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא, ודי בזה. ולכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות, ואמנם הענין הוא זה, כי על ידי היותם עוסקים בתורה כל הלילה הם ממשיכים את הכתר", וראה שם עוד דברים נפלאים הידועים ליודעי חן.

להשלמת הדברים לא ניכלא מהזכיר כאן את דברי השל"ה הק' (מסכת שבועות פרק גר מצוה), אשר ברצונו להראות לנו את גדולת מעלת זה הלילה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לבלתי נידום רגע אחת מדביקות התורה, הוא מעתיק מילה במילה מעשה נורא, מתוך מכתב אשר כתב המקובל האלקי רבי שלמה אלקבץ זי"ע בביתו של מרן ה'בית יוסף זי"ע, שם הוא מעלה עלי גליון חזיון נורא, שהשכינה הקדושה נגלתה אליהם בעצם הלילה הזה בשעה שישבו ועסקו בתורת ה', ולגודל אריכת הדברים לא נביא כאן את כל הענין, אלא רק כמה פנינים יקרים מתוך דברי השכינה הקדושה אל החברים המקשיבים, ויהיו אלו הדברים לגלות על הכלל כולו, ומן הראוי לכל ירא שמים ומבקש את ה' לראות את הדברים בתוך הספר פנימה באותיות מחכימות.

וזה דבר השכינה: "שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים - ידידי אהובי, שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה". "התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה, וזכותם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקדוש ברוך הוא, ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, והחיות עמדו, וכל צבא מעלה והקדוש ברוך הוא שומעים את קולכם". "אשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעליתי הלילה הזה".

לְאַחַר דיבורים אלו לא נותר לנו אלא לסיים בלשונו של השל"ה הק', שלאחר שחורט את המעשה הנורא הזה עלי גליון הוא חותם בזה הלשון: "אשרי עין ראתה כל אלה, על כן כל אחד יקדש ויטהר עצמו בתוספת קדושה וטהרה, וטוב שיזהרו שלא ידברו באותו הלילה בשום לשון חול, רק הכל בלשון הקודש"¹.

הערות והוספות

ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה ועל ידי עסק התורה בליל שבועות נתרבה הצמאון אל התורה. וכ' כל צמא לכו למים. כמו שאמרו במדרש שנמשלו לדגי הים שגדלים במים ופותחים פיהם לכל טיפה של מים כאלו לא טעמו טעם מים. כן בני ישראל העוסקים תמיד בתורה חביב עליהם כל אות מהתורה כאלו לא טעמו דברי תורה מעולם.

1. ראה עוד טעם שכתב בספר 'שפת אמת' (תר"ס) מדוע ניעורים בליל שבועות ועוסקים בתורה, בכדי לחזק את הצימאון והתשוקה לקראת קבלת התורה, וזה לשונו: הלימוד בליל שבועות להראות חביבות התורה כי כל חמדת עולם הזה בא מתוך הרעבון. ולפי רוב הרגילות מתמעט האהבה והמרעיב עצמו אוכל לתיאבון. והתורה כל מה שעוסקים בה

כי מתאמצת היא

קבלת עול תורה ומצוות עד כדי מסירות נפש ממש

נוהגין לומר רות בשבועות

רבות יש להתבונן במגילת רות שנוהגים לקרואה בחג השבועות (שולחן ערוך סימן תצ סעיף ט בהג"ה), שהלא כמה וכמה עניינים ודרכים בעבודת השי"ת יכולים אנו ללמוד מקורותיה של אותה צדקנית, מסירותה ודבקותה להסתפח בקהל ה' ולקבל עליה את נועם עול התורה והמצוות בתכלית השלמות וללא שום פשרות, אפילו כאשר לצורך כך היתה צריכה להקריב מעצמה ומהרווחתה.

אפשר שמשום כן תקנו לקרוא מגילה זו ביום חג השבועות שהוא יום מתן תורה, בכדי להתעורר ולשום על לב את הדרך הישר והרצוי שצריך לסגל האיש הנלבב לעצמו ולידע את המשמעות של קבלת עול תורה ומצוות ביומא הדין, יום שבאו כולם בברית יחד, בבחינת כזה ראה וקדש.

בשכר פסיעות

למעשה, כל החילוק והנפקא מינה בין רות שזכתה להתדבק ולהסתפח אל עם ה', לבין ערפה שלא זכתה לכך ושבה לארץ מואב, היה

מרחק של הליכה, שהרי שניהן יחד גם רות וגם ערפה יצאו עם נעמי משדי מואב לעבר ארץ ישראל, אלא שערפה התייאשה באמצע הדרך ופנתה לאחוריה, ואילו רות דבקה בנעמי ואלוקיה בכל עוז, והמשיכה בהליכתה עד לארץ ישראל.

רואים מזה את מדת העקשנות והחתירה להגיע אל האמת בעד כל חללא דעלמא, מדה זו של העקשנות דקדושה הביאה את רות לשכר רב ועצום עד שזכתה להעמיד את מלכות בית דוד. לעומת זאת, ערפה שנשמטה באמצע הדרך לא זכתה לזה ומזרעה נולד גלית, היפך הקדושה, שהיה מחרף ומגדף מערכות אלוקים חיים, עד שבא דוד מזרעו של רות והכריע את גלית מזרעה של ערפה, זה לעומת זה עשה אלקים.

נעשה ונשמע

וזה היתה תשובת רות לנעמי, שהרי נעמי הפצירה ברות שתשוב לעמה ואמונתה בארץ מואב, היא נתנה לה להבין עד כמה יקשה עליה קשה להצטרף לעם היהודי, אך רות בעקשנות דקדושה לא הרפתה, אלא ענתה לחמותה (א, טז), "אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין, עמך עמי ואלקיך אלקי, באשר תמותי אמות ושם אקבר, כה יעשה ה' לי וכה יוסיף כי המוות יפריד ביני ובינך"^א.

הערות והוספות

^א **באשר** תליני אלין. תנו רבנן (יבמות מז.), גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה בצרה דווים סחופים ומטורפים, אם אומר יודע אני ואני כדאי מקבלים אותו מיד, ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת

א. ראה במדרש (ילקוט שמעוני רות פרק א רמז תרא) שמפרט את כל הדיחויים שדחתה נעמי לרות כפי ההלכה שתחלה יש לדחות נכרי שבא להתגייר, אך רות עמדה בשלה ועל כל טענה היה לה תשובה מן המוכן, וזה לשון המדרש:

הדיבורים הללו שיצאו מפיה של רות, היו כעין 'נעשה ונשמע' שאמרו ישראל בשעה שחזר הקב"ה אחריהם ושאלם אם הם חפצים לקבל את התורה, זאת למרות שגם על בני ישראל יש לתמוה כיצד אמרו 'נעשה ונשמע' מקודם שיידעו וישמעו מה כתוב בה, אולי אין זה ביכולתם כלל לקיים את כל מה שנאמר בתורה.

אך הביאור בזה הוא, שכאשר אדם נאמן ודבק באיזה ענין, לא יהיה מה ומי שימנע ממנו מלעשות זאת, אלא יעשה כל טעדיק שבעולם בכדי להוציא לפועל את רצונו זה, כן בני ישראל ברוב תשוקתם אל הקב"ה לא חשבו כלל אם יש בידם לקיים את דברי התורה או לאו, לרוב אהבת הבורא היו מוכנים לקיים את רצון הבורא בכל מה שרק יבקש מהם, עד כדי מסירות נפש.

הערות והוספות

לדבר אליה', אמרה לה אסור לך יחוד - 'באשר תליני אליך', אסור לך תחום שבת - 'באשר תלכי אלך', מפקדין אתרי"ג מצות - 'עמך עמי', אסור לך עבודה זרה 'ואלקיך אלקי', ארבעה מיתות נמסרו לבית דין 'באשר תמותי אמות', שני קברים מתוקנים לבית דין - 'ושם אקבר', מיד 'ותחדל לדבר אליה'. דבר אחר, אמרה לה בתי אין דרך בנות ישראל לילך לבתי טרטיאות ולקרקסיאות - 'באשר תלכי אלך', ואין דרכם של בנות ישראל לדור בבית שאין בו מזוזה - 'באשר תליני אליך'. אמר ר' אבהו בוא וראה כמה חביבין גרים לפני הקב"ה, כיון שנתנה דעתה להתגיייר השוה הכתוב אותה לנעמי, שנאמר 'ותלכנה שתיהן עד בואנה בית לחם'.

מצות חמורות, ומודיעין אותנו עון לקט שכחה ופאה ומועשר עני, ומודיעין אותנו עונשן של מצות, אומרים לו הוי יודע שעד שלא באת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה ענוש עכשיו אכלת חלב ענוש כרת חללת שבת ענוש סקילה, וכשם שמודיעין אותנו עונשן של מצות כך מודיעים אותנו שכרן, אומרים לו הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, וישראל בזמן הזה אינן יכולין לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות, אם קיבל עליו מלין אותנו מיד ואין מרבין עליו ואין מודקדים עליו.

אמר רבי אלעזר מאי קראה ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל

גם רות הצדקנית, כאשר נעמי נתנה לה להבין את הקושי שיהיה לה בהצטרפותה לעם היהודי לא נבהלה, אלא ענתה ואמרה 'עמך עמי ואלקיך אלוקי - כי המוות יפריד ביני ובינך', דהיינו שקיבלה על עצמה לקיים התורה והמצוות ולשמור על האמונה בהשי"ת עד כדי מוות ומסירות נפש כפשוטו ממש, 'כי המוות יפריד ביני ובינך'.

תורה מתשת כוחו של אדם

על פי זה יתבאר לנו היטב המשך הפסוקים, שמיד אחר שאמרה רות את דבריה ותשובותיה אלו לנעמי כתוב (א, יח), "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה", דהיינו, אחר שראתה נעמי כי רות מתאמצת, מיד חדלה מלהפציר בה שתשוב לאחוריה והסכימה שתבוא יחד עמה לארץ הקודש. וצריך ביאור, היכן מפורש כאן בקרא שרות התאמצה יתר על המידה מלבד הענין שאמרה 'עמך עמי ואלקיך אלוקי', ויותר קשה, מדוע לה לרות שתתאמץ כל כך, הלא אשה עולת ימים היא וצעירה בהרבה מנעמי ואיזה דבר עלה לה בקושי כל כך עד שִׁתָּא נעמי כי מתאמצת היא?

אלא יתבאר הדבר על פי המעשה המובא בגמרא (בבא מציעא פד.) על ריש לקיש שהיה איש חיל וגיבור עצום, והיה דרכו ללסטם את הבריות, יומא חד עבר ליד הנהר וראה את רבי יוחנן כשהוא טובל בעברו השני של הנהר, מיד קפץ ריש לקיש לתוך הנהר בדלגו מרחק עצום משפת הנהר עד סמוך לרבי יוחנן, רבי יוחנן התפעל מכוחו האדיר ואמר לו 'חילך לאורייתא', דהיינו, 'יפה כוחך הגדול לסבול עול תורה' (כן פירש רש"י), והוסיף רבי יוחנן לומר ולהבטיח לו, כי אם יחזור בו ממעשיו הנלוזים ויקבל עליו עול תורה ומצוות, הרי הוא מבטיחו לתת לו את אחותו שתינשא אליו.

ריש לקיש - באותו מעמד - סבר וקיבל עליו לחזור בתשובה שלימה, וגמר אומר להשית על עצמו עול תורה ומצוות, אולם כאשר רצה ריש לקיש

לחזור ולקפוץ לשפת הנהר המרוחקת בכדי ליטול את מלבושיו שהותיר שם, אך לפלא היה, שכוחו כבר לא היו לו במותניו ולא הצליח בכך. הסיבה לאי יכולתו של ריש לקיש לחזור ולקפוץ כבראשונה מסביר רש"י, 'דמשקבל עליו עול תורה תשש כוחו', כפי שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין כו:). שהתורה מתשת כוחו של אדם.

זהו ביאור ההתאמצות שהיה מנת חלקה של רות, שהרי כפי שכבר ביארנו, בעצם מה שאמרה רות 'עמך עמי ואלקיך אלוקי כי המוות יפריד ביני ובינך', התכוונה לקבל על עצמה עול תורה ומצוות בלבב שלם ובמסירות נפש, אם כן תיכף באותה שעה תשש כוחה של רות, שכן התורה מתשת כוחו של אדם, ומשהרגישה נעמי כי לפתע התחילה רות ללכת בקושי ובהתאמצות, הבינה כי אכן רות התכוונה באמת ובתמים למה שהיא מוציאה בפיה.

על כן מיד כאשר 'ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה - ותחדל לדבר אליה', כי כאשר מגיע העכו"ם להתגייר, בתחילה צריך לדחותו ולהניעו מכך, רק לאחר שהוא מוכיח כי כוונתו באמת לשמים, אז צריכים לקבלו בימין פשוטה, כמו כן גם כאן, בתחילה ניסתה נעמי לדחות את רות מלהצטרף לעם ישראל, אך לאחר שנוכחה לראות כי רות משתוקקת באמת ובתמים לקבל עליה עול תורה ומצוות, אז חדלה מלדחותה והתחילה לקרב אותה.³

הערות והוספות

וּבֹאוּ כולם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד, ופתחו וענו ה' אחד, ברוך הנותן ליעף כח'. 'ופתחו וענו' - שבני ישראל פתחו בקבלת עול מלכותו יתברך, כדאיתא ביאתן למדבר סיני היתה בתשובה, שזאת היתה הלקיחה הראשונה מצד בני ישראל להקב"ה, ואיתא 'ומא קמא לא אמר להו ולא מיד

ב. בספר 'אמרי אמת' (פרשת נשא שנת תר"ע) ביאר באופן נפלא את הזמר 'ובאו כולם בברית יחד וכו' ברוך הנותן ליעף כח', מפני מה היו צריכין לברכה של כח, אלא מאחר שאמרו נעשה ונשמע וקבלו עליהם עול תורה מיד תשש כוחם, על כן היו צריכין לברכה מיוחדת לתוספת כח, וזה לשונו:

עובד הוא אבי ישי אבי דוד

הענין של מסירות נפש אצל רות וההקרבה עבור התורה היה ניכר גם אחרי כן, לאחר שכבר זכתה להינשא לבועז נשיא ישראל וראש הסנהדרין ונולד לה בנה עובד, דהנה בסוף המגילה כתוב (ד, טז) "ותקח נעמי את הילד וַתְּשִׁתּוּהוּ בַחֵיקָה וַתְּהִי לוֹ לְאֻמָּנָה", וקשה הדבר, הרי עובד היה בן יחיד לאמו, הוא נולד לה לרות אחר כל הטלטולים והמסעות שעברה עד שזכתה להתקבל אל העם היהודי.

ועוד יותר מכך, הרי איתא בחז"ל (מדרש זוטא רות ד), שבועז מת באותו הלילה שנשא אותה, ונמצא שהוכתה רות פעמיים, ועתה נשארה אלמנה בודדה זה הפעם השנייה, הלא לכאורה היתה צריכה להתמסר בעצמה לגדל את בנה הרך שנולד לה זה עתה, ולמצוא נחמה פורתא בעולל זה ולהתעודד בו מיגונה המר, למה זה אם כן מסרה רות את בנה לנעמי שתגדלהו ושתהיה לו לאומנת?

אלא יש לומר, כי רות, לגודל צדקותה ויראת ה' שפיעמה בקרבה, חרדה ביותר לחינוכו הטהור של בנה הקטן, וברצונה הכביר שיתגדל הילד לאילנא רברבא בדרך ישראל סבא, שיערה שאין זה ביכולתה לגדל את הילד, ולמרות שכבר קיבלה עליה זה עתה את עול התורה והמצוות באמת ובתמים, מכל מקום הרגישה שעדיין חסר לה את מסורת האבות.

הערות והוספות

קביל עליה בעי' למיהדר לאתווי מאניה ולא מצי' הדר וכו', היינו שמחמת לקיחתו לתורה היה זה, וכמו כן בישראל מאחר שקבלו עליהם עול תורה היה להם חולשא דאורחא.

משום חולשא דאורחא, והלא כתיב ואשא אתכם על כנפי נשרים ומה היתה חולשתם. אלא על פי מה דאיתא גבי ריש לקיש ושוור לירדנא וכו' אמר ליה חילך לאורייתא וכו'

שבידוע ישנם הרבה עניינים ופרטים שונים שכל אחד שמתחנך על מבועי התורה אין צריך אפילו ללמדו, הוא יונק זאת עם חלב אמו - 'תורת אמך', הוא רואה וסופג את ההנהגות וההליכות שרואה בבית הוריו וכך הוא ממשיך לנהוג בעצמו, אבל רות שלא זכתה לזה ופשוט שמבית אביה לא ידעה את אלו ההנהגות והמסורות, לכן בחפצה האדיר שבנה הקטן יתגדל על ברכי מי שיודע להנחיל את מסורת הדורות, מסרה את בנה יחידה ומחמד נפשה לנעמי, בת קדושים וטהורים, שתהיה לו לאומנת ותגדלו לתורה ולתעודה על כל פרטיה ודקדוקיה.

מבל האמור נמצא, שאין כל פלא בכך שזכתה רות לשכר הגדול והעצום לראות עולמה בחייה ולהיות אמה של מלכות בית דוד, וכדאיתא בגמרא (בבא בתרא צא:), "רות המואביה ראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה, שנאמר (מלכים א ב, יט) 'וישם כסא לאם המלך' ואמר ר' אלעזר לאמה של מלכות". בשכר המסירות נפש להשם ולתורתו.

אמה של מלכות

אין היסודים באים אלא לטובת האדם שיעשה נחת רוח ליוצרו

וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב

מנהג ותיקין לקרוא בחג השבועות את מגילת רות (שולחן ערוך סימן תצ סעיף ט בהג"ה), כמה וכמה טעמים כבר נאמרו בביאור המנהג הזה, וגם אנו לדרכנו נבוא לדרוש בשורשי הענין, והדברים פשוטים שאם תיקנו לומר את המגילה הזאת בזמן של מתן תורה, בוודאי טמון כאן איזה כוונה ישרה והדרכה נכונה הנוגעת לקבלת התורה, לפיכך יש לנו להתבונן היטב במעשה דמגילת רות, ולראות מה אנו יכולים ללמוד מכאן דעה והשכל ליום הגדול והקדוש הזה של קבלת התורה.

בלמדנו את הקורות במגילת רות ואת סיפור הדברים שם, נראה כי שלושה המה האנשים אשר בעיקר עליהם נסוב כל הסיפור במגילה, נעמי, רות, ובוועז, תחילת ההשתלשלות היתה ברעב הגדול שפשה בקרב הארץ, ואלימלך – נשיא הדור – שחשש כי עול פרנסת בני ישראל יפול על כתפיו, נטל את נעמי אשתו ואת שתי בניו מחלון וכליון יחד עם כל רכושו, וירד להשתקע עמהם בשדי מואב, במשך זמן שהותם באותו מקום אף לקחו להם מחלון וכליון שניים מבנות מואב – ערפה ורות – להיות להם לנשים, אך לא ארך להם

ימי השלווה, כי יד ה' פגעה בהם ומתו אלימלך ובניו, רק נעמי ושתי כלותיה נותרו לפליטה בעירום ובחוסר כל.

אולם למרות השבר הגדול והנורא שפקד אותה בהילקח מעמה בעלה ושני בניה, התנערה נעמי מן העפר והתעוררה לשוב אל ארץ מולדתה מקום בית אביה, הלא הוא בית לחם שבארץ ישראל, אבל איך שפנתה לדרכה נכרכו אחריה שתי כלותיה ולא רצו להיפרד ממנה, אלא יחד התחילו ללכת עמה לעבר ארץ ישראל, נעמי ניסתה להשפיע עליהן שלא תבואנה אחריה, אלא ישוּבו אל ארצם שם יינשאו ויקימו את ביתם מחדש, מה להם לבא לארץ ישראל ולהיות שם גרות נכריות בארץ לא להם.

ערפה, סברה וקיבלה את דברי חמותה שיצאו מן הלב ובחרה לשוב על עקבותיה, אבל רות לא הרפתה, אלא דבקה בעוז אל נעמי ללכת אחריה באש ובמים, באמרה לחמותה (רות א, טז) 'עמך עמי ואלקיך אלקי', ובחרה רות בדרך הזה על אף שידעה כי אין לה שום עתיד בארץ ישראל ולא תוכל להינשא שם, שעדיין לא ידעו באותה שעה את ההלכה שרק מואבי אסור לבוא בקהל אבל מואבית מותרת, ועל כן הוסיפה רות לומר (שם יז), 'באשר תמותי אמות ושם אקבר', כי ידעה שתמות ערירית ובלא בנים.

ומה עלוב היה המראה, כאשר נעמי, שמלפנים יושבת היתה בכבודה של עולם, שבה הנה בודדת בעולמה, נקייה מבניה ומנכסיה, ומתלווה אליה אשה נוכריה מבנות מואב.

ונצר משרשיו יפרה

בעת ההיא נשיא היה בישראל שם בבית לחם ובוועז שמו, אותו בועז היה בנו של שלֹמון, ושלמון היה אחיו של אלימלך - הנשיא הקודם - וגם

אחי אביה של נעמי, ושלושת האחים האלה - אלימלך, שלמון, ואבי נעמי - היו בנים של נחשון בן עמינדב, ולאחר שירד אלימלך לשדי מואב נעשה בן אחיו בועז לנשיא, והיו מתאחדים על שולחנו תורה וגדולה כאחד, שמלבד גודל צדקותו וכח תורתו שבזכותה נתמנה לראש הסנהדרין, התברך גם בעשירות מופלגת.

בך הלכו נעמי ורות הלך ונסוע על פני הארץ, עד אשר הגיעו אל ארץ האבות לעיר בית לחם, והזדמנה זמן ביאתם לתקופת קציר החטים, בעוד שלא היה ברשותן שום דבר מאכל להכניס אל פיהן ולהחיות את נפשן, ולא נותר להן ברירה אלא לצאת אל השדות ולצפות לרחמי בעלי השדות שיתנו להן מעט מזון ומחיה, "ותאמר רות המואביה אל נעמי, אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו, ותאמר לה לכי בתי" (רות ב, ב).

סובבה ההשגחה העליונה את הדברים, והזדמנה רות אל שדהו של בועז - שאר בשרה של נעמי, ומשם התגלגלו הענינים עד שהקימה רות הצדקנית בית גדול וקדוש לה' ולתורתו יחד עם בועז גדול הדור, ומהם תוצאות חיים מלכות בית דוד, "ושלמון הוליד את בועז ובוועז הוליד את עובד, ועובד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד" (רות ד, כא).

נעמי לא חפצה ליהנות ממתנת ידי בשר ודם

אפם כי מקום נותר לנו להבין ולהתחקות אחר תעלומות דרכיהם הטמירים של אותם הצדיקים, ומדוע ראו לנהוג כפי שנהגו. ראשית כל צריכים אנו להבין את ההנהגה של נעמי, נעמי הלא היתה בת דודו של בועז - נשיא הדור וראש הסנהדרין - שהיה יושב אז בכבודו של עולם, ומדוע זה לא פנתה אליו נעמי מיד, שיהא להן לעזר ולמשען אחר ששבה זה עתה משדי מואב בעירום ובחוסר כל, הלא אם רק היתה מבקשת היה בועז עומד לה לעזר וסיוע בשעת דוחקה?

אך יש לומר בזה, שנעמי שאשה גדולה וצדקנית היתה, ואף לאחר כל מה שעבר על ראשה, שירדה מגדולתה ושיכלה את בעלה ושני בניה, בכל זאת עמדה איתן באמונתה וקיבלה על עצמה לשוב לארץ ישראל ולצור ישראל וקונהו, ומגודל צדקתה ואמונתה בהשי"ת בוודאי לא רצתה לשום מבטחה על בשר ודם אלא בהבורא יתברך שמו לבד, לקיים מה שנאמר (תהלים כה, כג) "השליך על ה' יהבך והוא יכלכלך", ועוד נאמר (משלי טו, כז) "שונא מתנות יחיה", ועל כן לא פנתה לבועז לעזרה.

בועז ברוח קדשו מנוע היה מלעזור לנעמי ורות

ברם, התמיהה הגדולה שיש לתמוה כאן, הוא על בועז, שהרי בועז ידע היטב על שובה של נעמי לארץ ישראל, כפי העולה מתוך דבריו שאמר לרות (ב, יא), "הגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך, ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום", והפלא הוא, שעל אף שידע בועז כי נעמי שבה הנה, מכל מקום לא מצאנו שבועז עזר לה ולרות עד עתה, ואפילו אחר שבאה רות לפניו בשדה לא נתן לה הרבה, אלא רק בירך אותה בברכות לרוב, ואמר לה (שם יב), "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלוקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו". ותגדל התמיהה עד לב השמים, מדוע לא יצא בועז מגדרו להציל את שארת בשרו ממעמקי בור ודות שם היתה שרויה !?

אך יתכן לומר, שהיה בזה ענין עמוק מאד, עמיקא וטמירא, אבל בטרם שנאמר את זאת חייבים אנו להקדים ולגלות דעת, כי דרך הנהגה זו לא נאמרה אלא בצדיקים וקדושים אשר עיני בדולח להם ורואים דברים עליונים הנעלמים מעיני בשר, והם יודעים אל נכונה את הטובה האמתית של העומד לנגדם, אבל אינו שייך כלל וכלל לאנשים כערכנו, שאסור להם להתנהג כן בתכלית האיסור, ואדרבה, חוב קדוש הוא לכל אחד ואחד בעת שרואה את חבירו מתייסר

ביסורים, שלא לעמוד מנגד ולעשות כל טצדקי שעולם בכדי להוציאו ולהקל עליו מסבלותיו, ולא באנו כאן אלא בכדי להוציא מזה את המוסר השכל שבו, ולדעת את ההשקפה הנכונה כלפי היסורים והמדווים שעלולים לתכוף על האדם ח"ו, ורק אחר ההקדמה הזאת נוכל לבוא אל המכוון בסייעתא דשמיא.

בועז, שהיה הגדול בדורו, צפה ברוח קדשו שיסורים אלו העוברים על נעמי ורות אינם אלא לטובתן, לתקן את נשמתם ולהמתיק את הדינים מעליהם בשורשם, ורק בזכות יסורים אלו תזכה רות המואביה להיבנות ממנו ולהיות אמה של מלכות, עד שממנה תיכון ותתנשא מלכות בית דוד אשר זרעו לעולם יהיה וכסאו קיים לעולם כימי השמש על הארץ, ולא רק רות בלבד, אלא שעל ידי זה זכתה אף נעמי לעשות לה שם ושארית בעולם^א.

ומשום שלא רצה בועז למנוע מהן את הטובה הגדולה אשר תגיע להן על ידי אלו היסורים, לכן היו ידיו אסורות בזיקים ובכבלי ברזל עד שלא היה יכול לעזור להן בפועל ידיו, מלבד הברכות לרוב אשר הרעיף על ראשה של רות, כאמור לעיל, כי בועז ידע, שהתועלת הגדולה ביותר עבורן הוא שהוא לא יעזור להן, אלא מתוך שיזדככו ביסורים יזכו בסופו של דבר לרב טוב הצפון לצדיקים ולשכר גדול בעולם הזה ובעולם הבא.

מלכות דוד ושלמה בעטרה שעטרה לו אמו

אבן, כעבור זמן הרבה, זכתה רות לראות את עולמה בחייה, ולא רק את דוד המלך בלבד - בן נכדה ישי - ראתה יושב על כסא מלכותו, אלא עוד

הערות והוספות

האריכה ימים ושנים בשיבה טובה, ולא הסתלקה מן העולם עד שראתה את שלמה המלך עולה על הכסא הגדול והקדוש של אביו, וכדאמרו בגמרא (בבא בתרא צא:), "רות המואביה ראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה, שנאמר (מלכים א ב, יט) 'וישם כסא לאם המלך', ואמר ר' אלעזר לאמה של מלכות".

גם נעמי - אמו של מחלון - בעלה הראשון של רות, זכתה לקבוע לה שם ושארית בעולם, כי הבן שנולד לבועז ולרות, נקרא על שם נעמי ונחשב לבנה, וכדכתוב בסוף המגילה (ד, טו), "ותיקח נעמי את הילד ותשיתוהו בחיקה ותהי לו לאומנת, ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד"³.

את כל זאת צפה בועז ברוח קדשו, והיות שלא רצה למנוע מהן את כל הטוב הזה, לכן לא פעל להקל מעליהן את היסורים המזככים, עד שלסופו של דבר ראו ברכה בעמלן.

חביבין יסורים

למדים אנו מזה יסוד גדול ונורא, כי קורה לעתים ופוקדים ותוכפים על האדם יסורים שונים ומשונים הטורדים את מנוחתו ושלוותו - רחמנא ליצילן,

הערות והוספות

בועז שאר בשרו של מחלון בעלה הראשון של רות, ועל כן כינו את עובד 'בן נעמי', כי בלידתו הוקם שם ושארית למחלון בן נעמי, וראה ביתר אריכות בתוך דברי האלשיך המבאר שם את הענין באופן נפלא ביותר.

ב. בפירוש האלשיך הק' על מגילת רות (פרק ד), פירש יפה את הכתוב הזה, ואומר, כי לא לחינם ייחסו השכנות את עובד אל נעמי, כי הקב"ה עשה נס לנעמי שתוכל להניק את עובד, כדי לגלות לכולם שבועז נשא את רות כבתורת ייבום, שהיה

אשר בהשקפה ראשונה נראה הענין כדבר הגרוע וחמור עד למאוד, אשר יש לעשות כל טצדקי שבעולם בכדי להיפטר הימנה ולהינצל מזה.

אבל כאן, על ידי הנהגתו של בועז, אנו מקבלים את ההסתכלות הנכונה והראויה על כל הענין של היסורים, שלא באו לעולם אלא לתועלת ולטובת האדם, ולמרות שבעיני בשר אינם נראים כן, אך לאמיתו של דבר היסורים מזככים ומטהרים את הנפש מכל סיג ופגם, וכדאמר רבי עקיבא (סנהדרין קא:): **ש'חביבין יסורין'** כי הם מכפרים על האדם, עד שבזכות זה אף זוכה לרוב טובה וברכה חיים חן וחסד ורחמים.

ולא עוד, אלא שעל ידי שממשיך לעבוד את השי"ת כמימים ימימה, הריהו גורם לנחת רוח ותענוג שם בעליונים, שהשכינה הקדושה וכל הפמליא של מעלה משתעשעין עמו, בראותם את האיש ישראל, אשר למרות כל חבילי הטרדין החופפים את ראשו, מכל מקום אינו מתייאש ולא חלש לבו בקרבו, אלא מתחזק הוא באמונת אומן שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, וממשיך לעבוד את קונו בעוז ובתעצומות ללא התרשלות כלל, ואין כל ספק שמביא הדבר לשמחה ושעשועים בעליונים ובשמי השמים ממעל.

אליהו הנביא נמנע מלהודיע להרשב"י שהתבטל הגזירה

ראייה לדבר מצאנו במעשה דרבי שמעון בר יוחאי, אשר כידוע ברח מאימת הקיסר שרצה להרגו נפש על שדיבר סרה במלכות רומי, עד שמחמת המציק היה מסתתר רבי שמעון בר יוחאי יחד עם בנו רבי אלעזר בתוך המערה, שם למד תורה מתוך צער ויסורים קשים, ולסוף שתים עשרה שנה, כשמת הקיסר ובטלה הגזירה מעל ראשו של רבי שמעון בר יוחאי, מספרת הגמרא (שבת לג:), **'אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר, מאן לודעיה לבר יוחי דמית**

קיסר ובטיל גזירתיה', וכששמעו הרשב"י ובנו את הקול הקורא מבחוץ, אז התייצבו ויצאו מתוך המערה.

ונשאלת השאלה, מפני מה היה צריך אליהו הנביא לעמוד מחוץ למערה ולהכריז את הכרזתו עד שיבין רבי שמעון מאליו, מדוע לא נכנס אליהו הנביא – שהוא 'איש פקיד על כל בשורות טובות' (זמירות למוצאי שבת) – אל תוך המערה, ולגלות בפירוש לרבי שמעון כי כבר חלפה ועברה לה הגזירה שריחפה מעל ראשו?

אכן, לפי דברינו אתי שפיר ואין כאן בית מיחוש כלל, כי היות והתורה שלמד רבי שמעון ובנו בתוך המערה מתוך הדחק ועל ידי יסורים גדולים ונוראים, כשכל גופם טמון בעפר וגזירת המוות מרחפת כל העת מעל ראשם, גרמה לנחת רוח ולשעשועים גדולים לפני הקב"ה, על כן היה אליהו הנביא מונע את עצמו מללכת לגלות לרבי שמעון שכבר פסקה הגזירה, כי אם ייצא רבי שמעון מתוך המערה עלולה להיפסק השמחה הגדולה והחדווה היתירה שהיה בעליונים מן התורה שנלמדה בצער.

אך בכל זאת אי אפשר שהרשב"י ובנו ימשיכו לשבת בצער המערה מבלי שיידעו שכבר מת הקיסר מן העולם, על כן נקט אליהו בתחבולות, מה עשה? נעמד על פתח המערה לשאול בקול גדול מי ילך להודיע לרבי שמעון שנתבטלה הגזירה, וכשישמע זאת רבי שמעון יבין מעצמו שהגיע העת וכבר אפשר לצאת מן המערה לאור העולם.

לא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין

עתה נבוא אל המכוון, להבין את הקשר והשייכות של מגילת רות אל חג השבועות ומתן תורה, שלא באה המגילה הזאת אלא בכדי ללמדנו שאין

התורה נקנית אלא מתוך הדחק והיסורים, וכדרך שאמרו חכמינו ז"ל במדרש (מדרש זוטא רות א, א): "ומה ענין רות אצל עצרת שהיא נקראת בעצרת בזמן מתן תורה, ללמדך, שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני".

ברם, כאשר יודע האדם שהיסורים הם לטובתו הנצחית ואינו מתמרמר עליהם, אלא אדרבה, הוא מתגבר כארי להוסיף ולהרבות חילים בעסק התורה ועבודת השי"ת, לבסוף הוא זוכה לראות את עולמו בחייו, וכמו שהזכרנו בשם חז"ל, שלא הסתלקה רות מן העולם עד שראתה את שלמה המלך יושב על כסא מלכותו^א.

הערות והוספות

בלק דף רג: ד"ה פתח ואמר (מיכה ו, ה) עמי זכר נא) למי שהיה אהוב וחביב בעיני המלך רחום וחנון, ועתה הסכיל עשה והרים יד במלך ובכבודו, וישבו כסאות למשפט ונמנו וגמרו להרגו או ליסרו ולהכותו, ויען המלך ויאמר כי נכמרו רחמיו על אהובו ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי, וגם מה בצע כי נהרגהו או נכהו, מעתה לא תהיה יראתו רצונית כי אם הכרחית מכח יראת יסורי עונש, ולא בזה בחרתי.

על כן לא זה הדרך ישר בפני, כי אם למחול ולהעביר על מדותי נגדו ואגדלו וארוממו ואשים את כסאו ממעל לשבת אצלי, והוא יודע בנפשו את אשר לא טוב עשה, ובזה עצמו יתבייש ויכלם מאוד, וזה יהיה קשה בעיניו יותר מכל העונשים, כי יאמר בלבו אוי לי מה שעשיתי נגד מלך מוחל וסולח רחום וחנון, וטובה מרדיות אחת בלבו יותר

ג. והנה, הגם שאנו יודעין ומאמינים באמונה שלימה שלא באו היסורים אלא לטובת האדם, מכל מקום אנו מבקשים מאת הקב"ה שאפילו אם חלילה נגזר יסורים, שלא יהיה זה אלא יסורים של אהבה, דהיינו השפעות מרובות של ברכות וישועות, עד שיתייסר מרוב בושה לפניו יתברך שמו, שהיאך חוטא ופושע כמוני מסוגל לקבל רוב טובה וישועה ממי שחטאתי לפניו. וראה מה שכתב ב"יטב לב' (פרשת פנחס) וזה לשונו:

יתבאר על דרך שפירשתי (י"טב פנים, אבני זכרון אות כה) מאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיח, יז-כא), לא אמות כי אחיה וגו' יסור יסרני יה ולמות לא נתנני [וגו']. והוא על פי דברי רבינו הקדוש מה"ר דוב בער זצוק"ל לפרש משוך חסדך ליודעין אל קנא ונוקם (זמירות ליל שבת, המתחיל כל מקדש'), על פי משל (וכעין זה איתא בזוהר

יעזור השי"ת, שנוכל לשבת על התורה ועל העבודה מתוך מנוחת הנפש ובהרחבת הדעת, מתוך שלום ושלווה השקט ובטח, מנוחה שלימה שאתה רוצה בה, ואל תביאנו לא לידי נסיון ולא לידי בזיון, אך טוב וחסד ירדפנו כל ימי חיינו ושכתי בבית ה' לאורך ימים, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, אמן ואמן.

הערות והוספות

ונוקם על עלילותם (כי קוראים אל ה' והוא יענם (שם, ו), ובזה הלא יבושו ויכלמו מפניו יתברך). וזהו שאמר דוד לא אמות וגו' יסור יסרני י-ה (על ידי) ולמות לא נתנני וגו' אודך כי עניתני (הכנעת אותי, מלשון (שמות י', ג) מאנת לענות מפני, על ידי) ותהי לי לישועה.

מכמה מלקיות (ברכות ז.), ובכן תהיה אהבתנו ויראתנו רצונית. וזהו שאומרים משוך חסדך ליודעין אל (בחינת חסד, הוא) קנא ונוקם, ע"כ דבריו ז"ל.

וזהו שנאמר (תהלים צט, ח) א-ל נושא היית להם (לרוממם ולנשאם, בזה עצמו יחשב)

תפלה לדוד

דוד המלך הסתלק בעצרת בכדי לחזק את ענין התפלה ביומא דאורייתא

ישי הוליד את דוד

בחג השבועות זרחה שמשו של דוד המלך בעולם, ובאותו היום כעבור שבעים שנה נסתלק, על זמן הסתלקותו שנינו בירושלמי (ביצה יא.), "אמר ר' יוסי בי ר' בון, דוד מת בעצרת". ואילו את זמן לידתו אנו למדים מתוך מאמר הגמרא (ראש השנה יא.), "הקדוש ברוך הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום מחודש לחודש, שנאמר (שמות כג, כו) 'את מספר ימיך אמלא'".

זהו אם כן אחד מן הטעמים שנתנו קדמוננו (שמלה חדשה קכא) לבאר את המנהג לומר מגילת רות בחג השבועות (הובא בשולחן ערוך או"ח סימן תצ סעיף ט), שהלא ביום הזה נולד ונסתלק דוד המלך, וכל עיקרה של מגילת רות הוא בכדי להודיע סדר יחוסו והשתלשלות לידתו של דוד המלך, "ובועז הוליד את עובד, ועובד הוליד את ישי, וישי הוליד את דוד (רות ד, כא)", על כן קוראים מגילה זו בשבועות יום לידתו והסתלקותו.

זמירות היו לי חוקיק

בל ימיו אשר חיה, היה דוד המלך מלומד סבל ומכאובים, כבר בעת שנולד חשדו בו אחיו כי נולד שלא בכשרות, עד שמפני כן היו מנדים אותו מהם, ובזמן שהם ישבו בכבודו של עולם שלחו אותו לרעות את צאן אביהם בשדות ובעפרים.

אף לאחר מכן נדרף היה מאת שאול המלך שרצה להרגו נפש, ואפילו כאשר כבר עלה על כס המלוכה ונתעלה לגדולה, עדיין לא ידע מרגוע לנפשו וצרות רבות ומשונות תכפוהו חדשים לבקרים, שונאים מבית ומחוץ, כל שנות מלכותו היה נתון במלחמות, עד שאפילו מבניו עצמו היה נדרף על צווארו.

אך בכל זאת מעולם לא עזב את האמונה והביטחון בבורא כל העולמים, כמו שהעיד על עצמו ואמר (תהלים קיט, ל) 'דרך אמונה בחרתי', ולמרות שצרות רבות ורעות הקיפוהו מכל עבר בכל זאת לא הזניח עצמו מן התורה והמצוות כמלא נימה, כפי שאמר עוד (ק"ט, סא), 'חבלי רשעים עֲוֹנִי [= שללו נפשי, ובכל זאת] תורתך לא שכחתי', 'כמעט כילוני בארץ ואני לא עזבתי פיקודיך' (שם, פז).

בל כך היה דוד המלך אחוז בהתורה הקדושה, חבוקה ודבוקה בה, די לנו אם נתבונן בלשונות הנוראים שכותב דוד המלך בתהלים על אהבתו את התורה הקדושה, וביותר מורגש הדבר בקאפיטל קי"ט, שם נראה בעליל כי נפשו יצאה בדברו מרוב געגועים והתרפקות על דברי התורה, ולא זו בלבד, אלא שהוסיף דוד המלך לבקש מלפני הקב"ה על ספר התהלים שיהיה קדוש בקדושת התורה, וכדאיתא במדרש (מדרש תהלים א), "'יהיו לרצון אמרי פי (תהלים יט, טו)', לא יהיו קורין בהם כקורין בספרים, אלא יהיו קורין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות", שהם חלקי התורה החמורים ביותר.

עמוד צלותהון דישראל

אבל כאשר נתבונן מה היה הנקודה המרכזית של דוד המלך, נגלה שהיה זה ענין התפילה שהקיף את כל מהותו, על כל דבר וענין שהיה עובר עליו או מתרחש עמו, ולא מעט עבר עליו כדכתיב (תהלים מב, ח) **‘כל משבריי וגליי עלי עברו’**, היה מפיל בקשה ותחנונים לפני הקב"ה כבן המתחטא לפני אביו, דוד המלך העיד על עצמו ואמר (מב, ד) **‘ואני תפלה’**, וכדפירש שם רש"י, **“ואני תפלה – ואני מתפלל אליך תמיד”**. וכן אמרו בגמרא (מגילה יח.), **“וכיון שבא דוד באתה תפלה”**, שדוד הוא עמוד התפילה של כלל ישראל.

על כן כל איש ישראל, בכל צער ומצוק שימצאנו ביום מן הימים, ימצא מפלט ופורקן בין דפי התהלים, אין לך דבר וענין שלא שפך עליו דוד המלך נעים זמירות ישראל את שיחו לפני קונו, כלשון קדשו של הרה"ק המאור ושמשי זי"ע (פרשת משפטים), **“דוד המלך ע"ה היה מתפלל על כל העניינים שצריכים ישראל עד ביאת משיחנו, על החולים שיתרפאו ועל הבריאים שלא יחלו ועל פרנסתם שיתברכו ולבטל מהם כל הגזירות קשות”**.

תורה ותפלה כאחד

מעשה מצי לן למימר טעם הגון מדוע בחר הקב"ה שיסתלק דוד המלך דווקא בחג השבועות ויום מתן תורה, בכדי להזכיר לנו ולעורר אותנו בעיצומו של יום קבלת התורה ששמעתתא בעי צילותא, ויחד עם התורה שניתנה בו ביום צריך להוסיף לזה ולצרף עמה גם את עבודת התפלה והתחנונים, כי תורה ללא תפילה אינה די, ואף תפילה ללא תורה אינה כראוי, אלא שניהם צריכים זה לזה ומשלימים אלו את אלו.

לפיכך בחר הקב"ה לסלק את דוד המלך דייקא ביומא דאורייתא, כי על ידי זה נוטלים בידם ביום זה כל בני ישראל את ספר שירי דוד המלך, ושופכים את לבם כמים בערגה וכיסופין עם פרקי התהלים שכתבם דוד המלך בקדושה ובטהרה, ועל ידי זה מתעלה ביום מתן תורה גם כח התפלה.

על כן, ביום גדול וקדוש זה – יום מתן התורה והילולת דוד המלך ע"ה, כאשר נהגו להרבות באמירת תהלים, מילין קדישין אותם חיבר דוד המלך נעים זמירות ישראל, נפיל תחנה ובקשה לפני מלך מלכי המלכים שיזכנו לקבל התורה כראוי, שיאיר עינינו בתורתו וידבק לבנו במצוותיו, שיערב נא השם אלוקינו את דברי תורתו בפינו.

נשפוך שיח ערב יחד עם דוד המלך שהשתפך בתפלה ותחנונים לפני הקב"ה, 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך' (ק"ט, יח), 'דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני' (שם, כט), 'הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל לב' (שם לד), 'ואשמרה תורתך תמיד לעולם ועד' (שם מד), כן יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך^א.

רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'

ברם, מלבד הבקשות והתחנונים הבוקעים ועולים מתוך ספר התהלים, המשמשים כמים קרים לנפש עיפה וכרטיה על גבי המכה, ישנו עוד ענין שממנו ניתן לשאוב חיזוק ועידוד לרפאות ולחזק הנפש בכל גל וגל שעובר על האדם.

העדות והוספות

א. כאן המקום לעורר על החובה והזכות חוק ולא יעבור, וכבר מילתנו אמורה בזאת במקומות אחרים.

א. כאן המקום לעורר על החובה והזכות להרגיל עצמו לומר תהלים מדי יום ביומו

דהנה, דוד המלך היה צאצא לרות שבאה מהעם המואבי, שהתורה אסרה לבנות ישראל להינשא אפילו עם גירי הצדק שבאים מהם³, והיו אנשים טופלים עלילות של הבל ורעות רוח על דוד המלך וכאילו תולים את הקלקלה במקולקל, באמרם שיש לו הנהגות נפסדות שנובעות מעצם היותו נצר לרות המואביה, והתגלגלו הענינים עד שהרחיקוהו אחיו ומינו אותו לרועה צאן אביו הרחק מן העיר ומחברת האנשים בכדי שלא ייבושו בו.

בך היה יכול הענין להימשך זמן רב, אבל הקב"ה סיבב את הדברים באופן אחר לגמרי, כי לבסוף הגיע שמואל הנביא אל ישי לברור את אחד מבניו עליו ישית את כתר המלוכה, ישי היה ליכו סמוך ובטוח שהכוונה לאחד מבניו הגדולים וכלל לא העלה בדעתו שהכוונה לדוד צעיר הבנים, אך שמואל הנביא דרש ממנו במפגיע להביא אליו גם את דוד, ואז כשהופיע דוד לפניו שרתה נבואה על שמואל הנביא ושמע את הקול (שמואל א טז, יב), **"ויאמר ה' קום משחחו כי זה הוא וגו' וימשח אותו בקרב אחיו"**.

למן אותו הזמן וילך דוד הלוך וגדל, עד שזכה בכתר המלוכה שתהיה לו ולזרעו אחריו עד ביאת ינון, ולא זו בלבד, אלא שכל כך עלה ונתעלה במדרגות הקדושה, עד שנעשה רגל רביעי במרכבה יחד עם האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב.

הערות והוספות

ה", ובאותו שעה עדיין לא ידעו את דרשת חז"ל להתיר מואבית, אולם סופו של דבר היה, שבאותו היום שבאה רות להתגייר ישבו החכמים ודרשו - עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והותרה רות לבוא בקהל.

ב. יש להעלות על נס את מסירות נפשה של רות המואביה שהייתה נכונה להתגייר ולהסתפח בקהל ה' אפילו בזמן שידעה שלא תוכל להינשא לעולם ותישאר בודדת וערירית, שהרי כתוב (דברים כג, ד) **"לא יבא עמוני ומואבי בקהל"**

ללמדנו, שלעולם אסור להתייאש, אפילו יעברו על ראש האדם משברים וגלים עד אין חקר, בכל זאת יתחזק ויתאמץ ואל ירך לבבו, שהלא כן אנו מצאנו בדוד המלך שהיה מלופף ביסורים נוראים חרפות וביזיונות, ברוח ובגשם, אבל לבסוף מצאנו שרומם הקב"ה את קרנו עד אין שיעור ועד אין חקר, התנער מעפר והוקם על, ונותנים דברים אלו אחרית ותקווה טובה לכל דורש ה'.